LOUIS
SPARRE

Bland
kalewala-
folkets
ättlingar

PRIS:
Fmk. 95:—
Inb. 110:—

Till. Fil. Doktor Gunnar Lundberg
med utmärkt högaktning, beundran och vänskap
från förf.

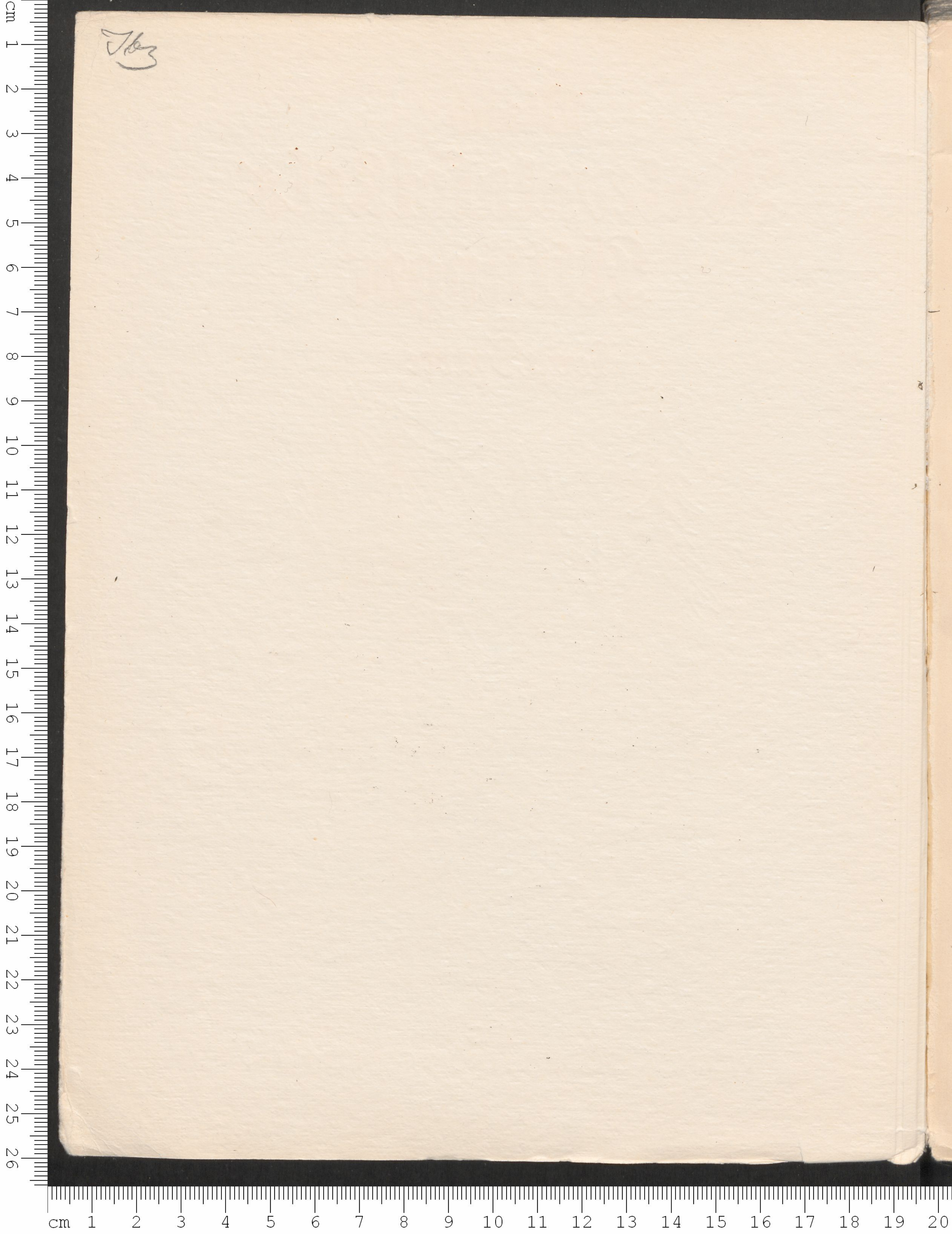
Bland Kalevalafolkets Ättlingar

av

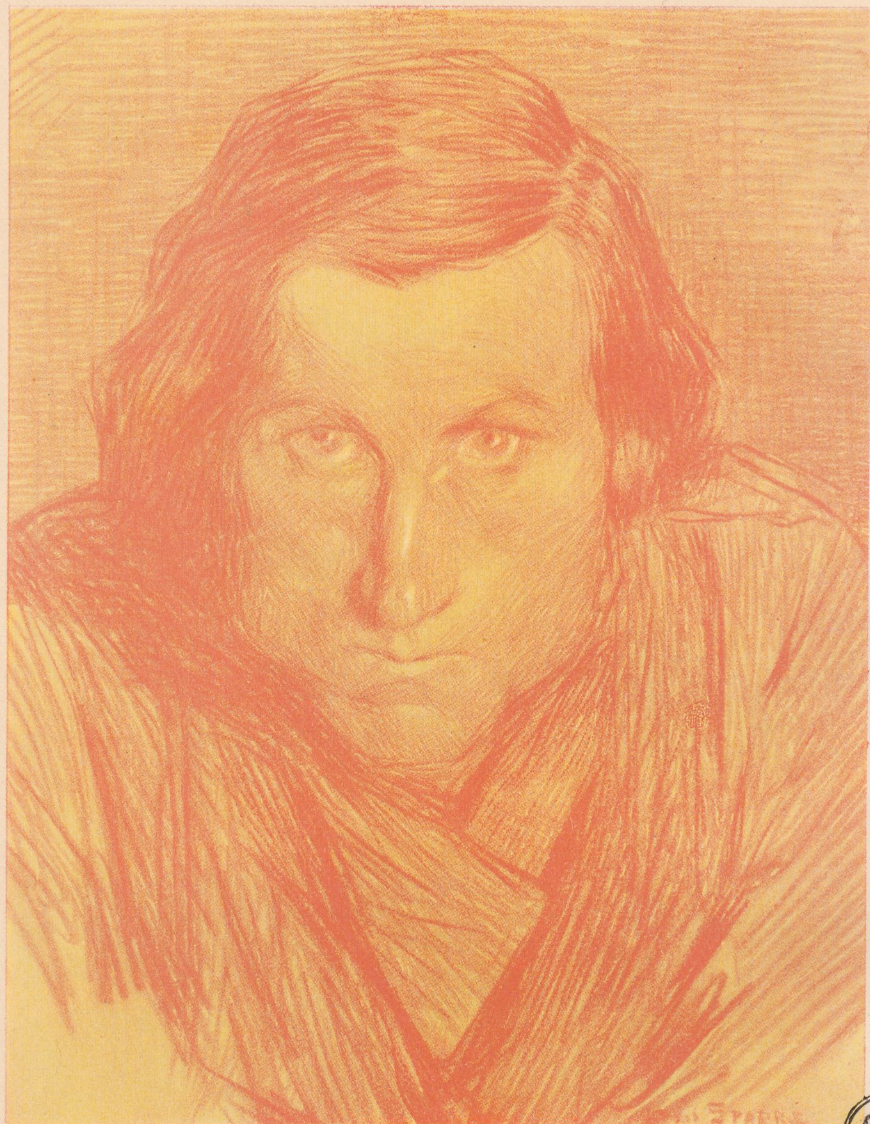
Louis Sparre

BORGÅ
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

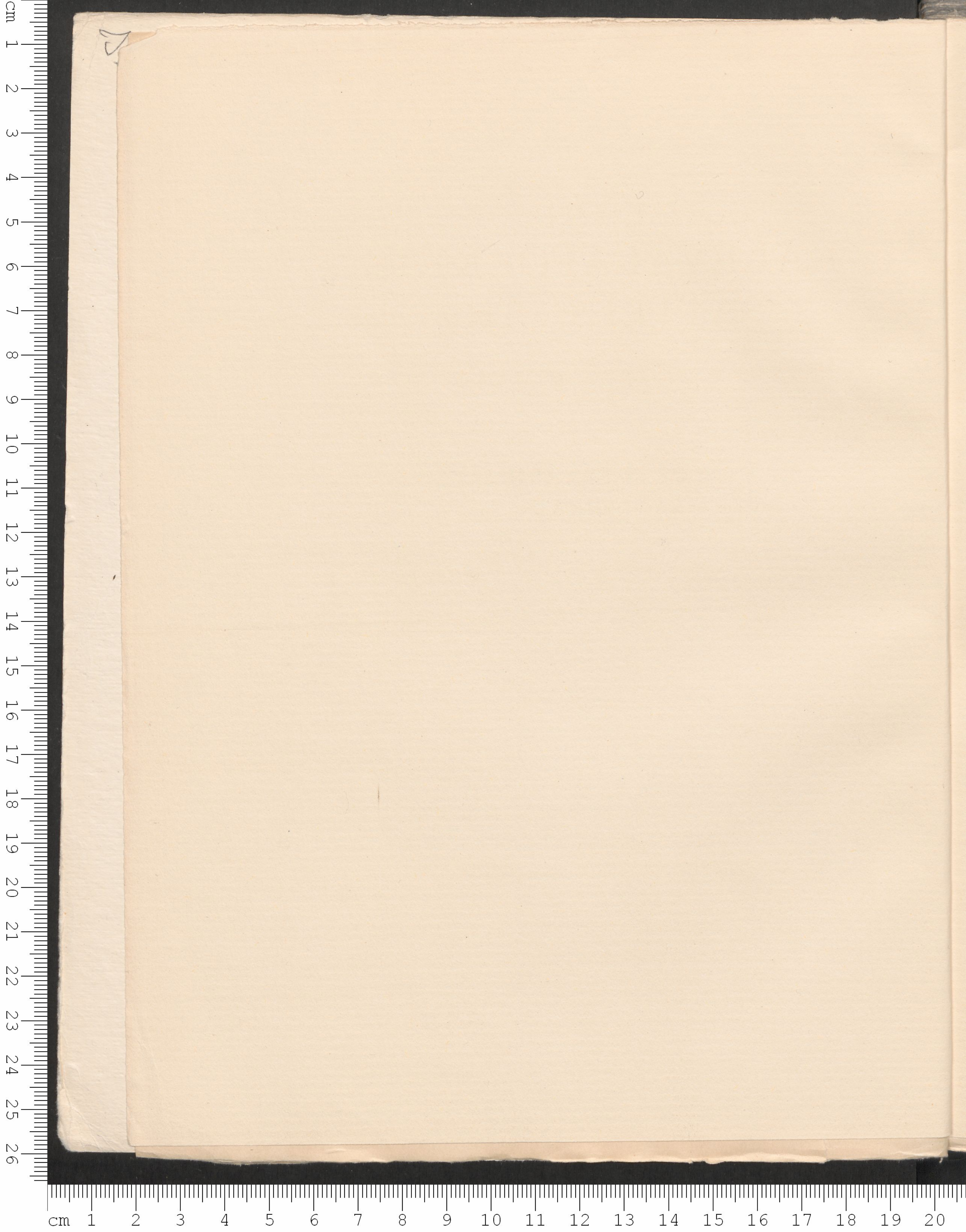

BIBLIOTHEQUE SAINTE GENEVIEVE
D 910 747282 4

Renne.

BLAND KALEVALAFOLKETS ÄTTLINGAR

BLAND KALEVALAFOLKETS ÄTTLINGAR

ANTECKNINGAR FRÅN EN VANDRING I FJÄRRKARELEN
1892

AV

LOUIS SPARRE

MED BILDER EFTER FÖRFATTARENS ORIGINAL-
TECKNINGAR OCH FOTOGRAFIER

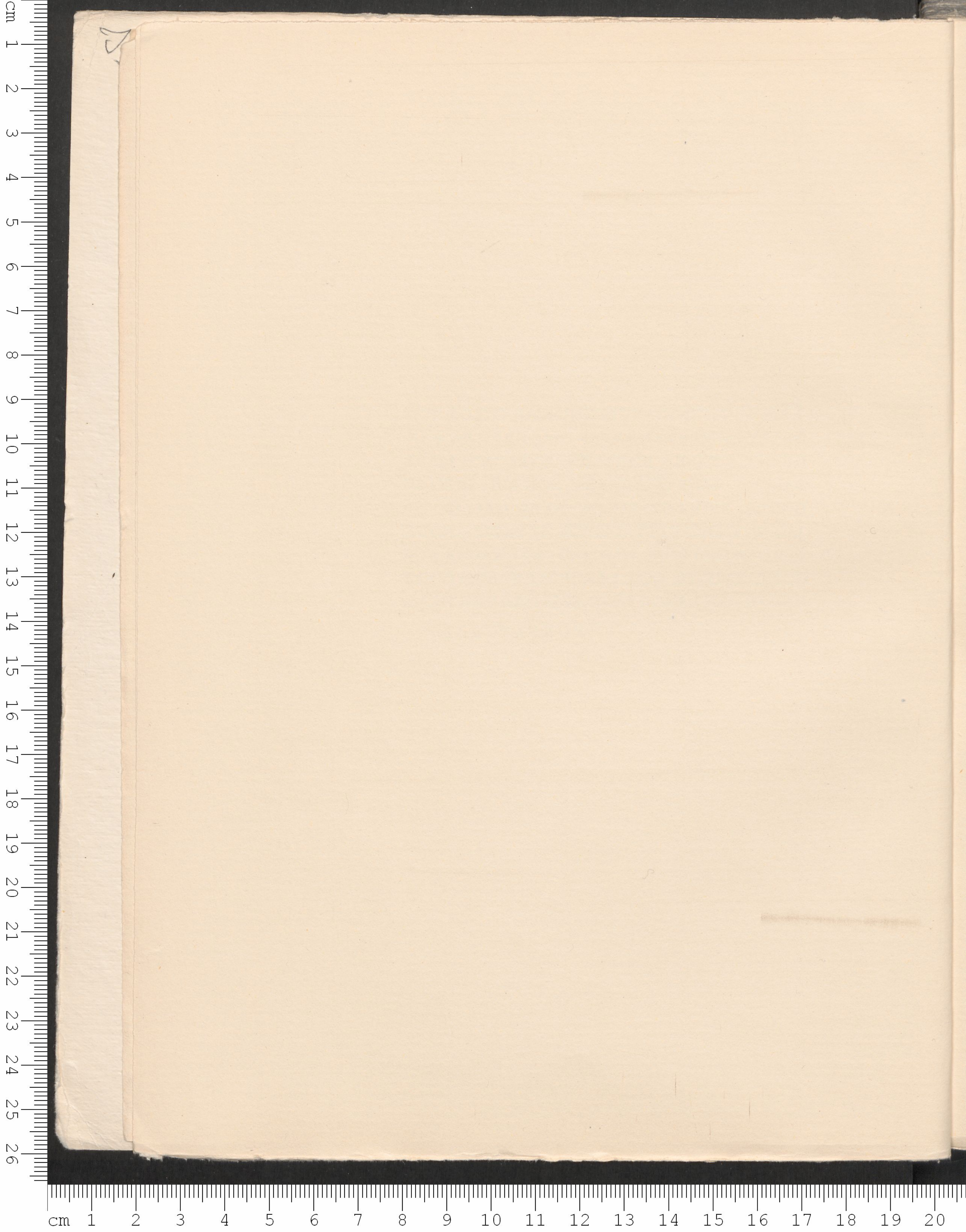
BORGÅ
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
1930

WERNER
SÖDERSTRÖM
OSAKEYHTIÖS
BOCKTRYCKERI
I BORGÅ 1930

DESSA MINNESANTECKNINGAR TILLÄGNAS DE FYRA RESKAMRATER JAG HAFT PÅ FÄRDERNA I RYSKA KARELEN: AXEL OCH MARY GALLÉN, EMIL WIKSTRÖM OCH MIN HUSTRU UNDER BRÖLLOPSRESAN. AXEL GALLÉN ÄR JAG SKYLDIG UPPTÄCKTEN AV SAGOLANDET, EMIL WIKSTRÖM HAR JAG ATT TACKA FÖR GOTT, TROGET OCH LÄRORIKT KAMRATSKAP UNDER DEN LÅNGA FÄRD, SOM HÄR SKILDRAS.

FÖRFATTAREN.

FÖRETAL.

De här nedskrivna intrycken och skildringarna av folk och natur hänföra sig till trakter, som av allmänheten äro så gott som okända. Med undantag för i Finland filologiskt, etnografiskt och etnologiskt intresserade kretsar torde kännedomen om Fjärrkarelen (såsom landet sedan världskriget kallas) inskränka sig till de svävande uppgifter om de rödes blodiga framfart i dessa trakter, vilka under den ryska revolutionens första skeden syntes i tidningspressen.

Då det är att befara, att de kulturella välsignelser, som skola följa krigets drake i spåren, komma att utplåna alla de kvarlevor av forn- och medeltida levnadssätt och kultur jag ännu fann vid mitt besök, har jag velat, sedan förmodligen krigslarmet jagat det mesta av sagostämningen och vildmarkspoesien på flykten, och innan industriella företag brutalt utplåna återstoden, åt minnet bevara de stämningar och företeelser jag upplevde på färden och under vistelsen hos Kalevalafolkets ättlingar.

För att bibehålla intryckets friskhet, låter jag så vitt möjligt de omsorgsfullt förda dagboksanteckningarna tala och anhåller om överseende för möjligen förekommande ofullständiga eller omedvetet oriktiga uppgifter i ett eller annat avseende. Även anhålles om ett milt bedömande av en del teckningar, som utförts helt hastigt under färden eller efter hemkomsten med ledning av snabbt gjorda skizzer.

Stockholm i Maj 1930.

L. SPARRE.

BLAND KALEVALAFOLKETS ÄTTLINGAR.

INLEDNING.

Ända till början av 1800-talet hade man endast en mycket ytlig kännedom om finska folkets mytologi, legender, språk och historia före svenska väldet.

De första spåren av traditioner och myter hos forn- och medeltidens finnar stå att finna uti det rimmade företalet till Biskop Agricolas finska översättning av Davids Psalmer, tryckta i Stockholm 1551. I detta företal uppräknas ett antal hedniska gudomligheter, som av finska folkets tvenne huvudstammar, Tavaster och Karelare, i äldre tider dyrkades. De återfinnas i den finska och estniska mytologien, efter att genom Kalevala sångerna hava blivit framdragna ur forntidens dunkel och bevarade från glömskan.

Agricolas versifierade förord jämte några mindre samlingar av allmogen sjungna »runor» voro under två sekel så gott som de enda tecknen på en genuint finsk kultur och diktkonst, tills Porthan och hans lärjungar under 1700-talets senare hälft under inflytanden från England och Tyskland började rikta sin uppmärksamhet på sitt hemlands fornsånger och mytiska kvarlevor.

Hela den poetiska, mytiska, kulturhistoriska skatt, som Kalevala utgör, hade antagligen utan provinsialläkarne Z. Topelius d. ä. och Elias Lönnrot aldrig gjorts tillgänglig. Denna skatt hade säkerligen småningom förintats i ryska Karelens svåråt-

komliga, öde och av samfärdseln med vest-Europa oberörda nejder. Det var under sina vidsträckta ämbetsresor Topelius kom i beröring med runosångare, och hans intresse för de underbart vackra och säregna episka och lyriska Kalevalasångerna väcktes.

Lönnrot gick vidare på den väg Topelius anvisat, samlade och ordnade systematiskt sångerna, upptecknade direkt från folkskaldernas mun. Resultatet blev Kalevala, varmed Lönnrot lagt grundstenen till den moderna finska litteraturen och språkbyggnaden. Detta epos har utövat ett avgörande inflytande på finska folkets intellektuella kultur, tillförande nationen en skatt av kunskaper om folkets mytologi, arkeologi och ursprungliga diktkonst.

Det var huvudsakligen från ryska Karelen, från trakten omedelbart öster om finsk-ryska gränsen, som Lönnrot hämtade materialet till sin Kalevala.

Detta finska, i många avseenden så storslagna epos är utom Finlands gränser så pass okänt, att en summarisk redogörelse för dess innehåll här väl kan försvara sin plats.

Kalevala omfattar 50 »runor» eller sånger på orimmad trokeisk åttastavig vers med rik, nästan i varje vers återkommande alliteration, s. k. runometer.

I första sången omtalar sångaren sångernas ursprung och förklarar den inspiration, som ingav honom de sånger, han själv tillagt. Det torde vara svårt att finna en vackrare framställning av naturens poetiskt inspirerande kraft. Ännu ett barn hör han legenderna av sina föräldrar, äldre såsom herde plockar han sångens ord från gräsens strån, från trädens grenar, bland skogens ljung. Kölden, regnet uppenbara för honom sångens ord, vinden viskar dem, vågorna sjunga dem. Skogens fåglar röja de hemlighetsfulla sägnerna, träden anförtro honom besvärjelsens formler.

Denna inledning följes av legenderna om världens skapelse

ur några andägg och om Wäinämöinens födelse. Wäinämöinen är sagans hjälte, mäktig trollkarl och visdomens inkarnation.

Närmast i ordningen kommer sedan den vackra och rörande Aino myten. »Gamle trygge Wäinämöinen» förföljer Aino och försöker få henne till hustru. Av förtvivlan och avsky kastar hon sig i vattnet, drunknar och sällar sig till sjöarnes gudomligheter, Wellamos sköna jungfrur. Wäinämöinen söker henne överallt och lyckas slutligen fånga henne under en vacker fisks skepnad. Men fisken undslipper honom, förvandlas åter till en ung skön kvinna och försvinner för alltid i sjöns lugna vatten.

De följande sångerna skildra tre hjältars äventyr, då de begiva sig till Pohjola, landet i norr, köldens och mörkrets boningar, för att vinna en ung och skön kvinnas hand. Hjältarna äro den gamle Wäinämöinen, den muntre Lemminkäinen och den skicklige smeden Ilmarinen, som smitt Sampo. På grund av sin härvid visade skicklighet erhåller Ilmarinen Pohjoladotterns hand.

Smidandet av Sampo, den mystiska lyckobringaren, är en av Kalevalas vackraste legender och symboliserar på ett fantasirikt sätt konstverkets skapande, under vånda tillkommet efter en rad av missräkningar och fruktlösa försök.

Sampon bliver sedermera ett tvistefrö mellan Pohjola- och Kalevalafolken. Wäinämöinen kommer slutligen med Ilmarinens hjälp i besittning av det »granna locket», bortför det, men blir på vägen upphunnen och anfallen av Pohjolas onda värdinna Louhi. Under tiden faller Sampon i havet och sjunker. Några stycken kringflyta dock och sköljas upp på Kalevalas kuster till stor lycka för land och folk. Det är under detta erövringståg Wäinämöinen av en gäddas käkben skapar kantelen, de gamla finnarnes nationalinstrument. Han framlockar därur så ljuva toner, att alla levande varelser t. o. m. luftens, jordens

och havets gudomligheter tjusas och röras härav. Ur Wäinämöinens egna ögon droppa klara stora tårar, som falla till marken, nedflyta i havet och förvandlas till härliga pärlor.

Mellan skapandet och bortrövandet av Sampon är den tragiska Kullervo myten inlagd.

Untamo mördar sin broder Kalervo och bortför dennes hustru, som hos Untamo får en son, Kullervo. Barnet är av ett tragiskt öde vigt åt olyckan och lidandet. Vad han än företager sig, misslyckas han och sprider blott olycka och fördärv omkring sig. Han säljes av Untamo till Ilmarinen såsom träl. Då han en dag av Ilmarinens hustru sändes ut i vall med boskapen, råkar han avbryta sin kniv, enda arvet efter fadren, på en sten, som värdinnan bakat in i brödet. Driven av hämndlystnad förvandlar han vid hemkomsten genom att tuta i sin näverlur sin hjord till vargar och björnar, som sönderslita Ilmarinens hustru.

Slutligen sammanträffar han under en färd med sin okända förut ur hemmet försvunna syster, som han lockar i sin släde och förför. Följande dag lära syskonen känna varandra och systern störtar sig av förtvivlan i en ström. Kullervo vill även taga sitt liv, men besluter att först hämnas faderns död. Han dräper allt Untamos folk och bränner gårdarne. Återkommen till sin moders hem finner han i sin tur allt skövlat och öde. Endast gårdshunden är vid liv och med honom begiver sig Kullervo ut i skogen för att finna villebråd. Under vandringen kommer han till det ställe där han förfört systern. Gripen av förtvivlan störtar sig Kullervo på sitt svärd.

Kalevala slutar med striden mellan hedendom och kristendom. Den unga vackra jungfru Mariatta, som levat i beständig oskuld, förtär i skogen ett lingon och föder därav en son. Wäinämöinen dömer gossebarnet att dödas. I stället för att dödas

utkoras gossen till Karelens konung, vilket har till följd att Wäinämöinen i vredesmod i sin båt begiver sig bort förutspående, att den dag ännu skall komma, då man önskar honom tillbaka för att förskaffa sitt folk en ny Sampo, en ny kantele, en ny sol och måne. Sin egen kantele och de höga runosånger kvarlämnar han till evig fröjd för Finland.

Om även Kalevala kan sägas hava, beträffande handlingen i de olika myterna, en mängd beröringspunkter med andra folksägner, måste dock alltid den starka lokalfärgen väcka intresse och beundran. Vad som dock mest karaktäriserar den finska epopén är den hyllning, som däri gives åt visdomen, kunskapen om tingens ursprung, framför det krigiska modet och den brutala styrkan. Den vises rätt går framför den starkes. Tårar betraktas ej såsom ett svaghetstecken hos en man, det är endast det naturliga uttrycket för själsrörelsen och lidandet. I motsats härtill anses icke skrattet värdigt en man. Det förråder ytlighet och själssvaghet. Kalevalas runor giva en så gott som fullständig bild av finnarnes idéella livsåskådning och naturreligion, ävensom av de nejder de bebo med deras fauna och flora.

Utom det här ovan summariskt anförda innehållet finna vi bland runorna talrika skildringar av sagolika bragder och äventyr, troll- och besvärjelseformler, s. k. ursprungsord, ceremoniritualer och här och där de mest hänförande naturbeskrivningar. Ofta deltager naturen i det mänskliga lidandet. Så heter det exempelvis i 36:te sången enl. Collans översättning, då Kullervo kommer till stället för sin sista stora olycka.

Och där grät den gröna lindan
Genom lunden ljöd en klagan
Alla örter små de sörjde

Ljungens blommor fällde tårar
Över jungfrun, som förfördes
Modrens frukt, som här förstördes.

Lönnrot tror sig av Kalevala kunna sluta till, att Kalevala runornas ursprung äro att söka så långt borta i tiden som hos Bjarmerna.

Han säger: »Många gissningar hava blivit uppkastade rörande tiden och stället för dessa sångers första uppkomst. Sannolikare än övriga hypoteser, synes den vara, enligt vilken de uppstått under det Bjarmiska väldets tider vid Vita Havets sydöstliga kuster eller i trakterna av de stora sjöar, Woikojärvi, Onega och Ladoga, som sträcka sig i en båge, mellan Onegaviken av Vita Havet och finska vikens östra hörn. De finnar i ryska Karelen, hos vilka dessa sånger bibehållit sig århundraden igenom, förefalla som vore de direkta avkomlingar av det fordna Bjarmalands rika, mäktiga och berömda folk. Man finner hos dem, framom övriga finnar, en viss yttre civilisation såsom arv ifrån fordna dagar, egendomliga spår av ett visst samhällsliv, en medfödd fallenhet för köpenskap, som förstår att kringgå alla hinder och förbud, en raskhet såväl i kroppens rörelser som i andlig uppfattning vid allt vad de företaga, vilket allt i likhet med deras nuvarande hemvist, deras runohågkomster, de ord av svenskt ursprung, som förekomma i deras språk, kvinnfolkets egendomliga prydnader o. s. v. erhåller sin bästa förklaring i deras härstamning från Bjarmerna. I kroppens rörlighet, i livlig och snabb uppfattning ävensom i böjelse för handel äro inom Finland Österbottningarne och Karelarne deras närmaste fränder.»

Hösten 1890 gjorde jag för första gången ett kort besök i ryska Karelen i sällskap med målaren Gallén och hans hustru. Vi anslogo till denna utflykt endast en vecka, okunniga om huru mycket där skulle finnas för oss att inhämta och se. Årstiden med kall och regnig väderlek var ej heller särdeles gynnsam för en längre resa i trakter, där de enda ifråga kommande fortskaffningsmedlen äro ens egna ben genom skogar och över kärr samt små roddbåtar i strömmar, forsar och över sjöar.

Vårt intresse och vår nyfikenhet hade blivit väckta dels genom reseberättelser, dels genom allmogens livliga skildringar av seder och bruk, dräkter m. m., hos deras närmaste grannar i öster. Då vi från Lapinsalmi gård i Kuhmoniemi, där Gallén bott över sommaren för att göra studier till sin stora Ainotavla, ej hade mer än 5 à 6 mil till de av Kuhmoniemiborna beskrivna trakterna, beslöto vi att göra en »titt» dit in. För att ej göra vår packning onödigt tung, och man är särdeles aktsam härmed, då man på sin egen rygg måste bära största delen därav, medtogo vi inga måleriredskap utan endast skizzböcker. Detta ångrade vi snart. Bristen på färgskrin blev allt kännbarare ju längre vi framskredo och för våra förvånade och häpna blickar den ena kraftigt färgrika tavlan efter den andra upprullades. Knappast voro vi hemkomna, förr än vi åter (redan andra dagen efter hemkomsten) spände vår packning på oss, denna gång påökt med färgskrin och duk och begåvo oss på nytt i väg till ryska Karelen. — Var och en av dessa utflykter varade en vecka.

Tiden led, september var inne och jag måste tänka på återfärd söder-ut. Otillfredställd med det lilla jag hunnit uppsnappa på dessa tvenne korta besök, och anande ännu mycket mera än vad jag sett, blev det från denna stund min käraste önskan att åter få genomströva dessa trakter, där ännu Kalevalafolkets

seder och bruk levde ett tynande liv, med säkerhet dömda att snart alldeles utplånas.

Då jag ville göra denna resa så fruktbringande som möjligt, väntade jag tills jag därtill kunde anslå en hel sommar. Detta efterlängtade tillfälle yppade sig snart nog och år 1892 sattes jag i tillfälle att få denna min varmaste önskan uppfylld. Målaren Gallén, upptagen på annat håll, var denna gång ej hågad att medfölja, och jag såg ingen annan utväg än att ensam begiva mig på väg. Detta var för mig en mindre lockande utsikt, enär mycket skulle för mig gå förlorat genom att mina kunskaper i finska språket ännu lämnade mycket övrigt att önska. Överflödigt torde icke vara att nämna, att finska språket är det enda som i ryska Karelen talas, åtminstone vad beträffar Arkangelska guvernementet. Endast i södra delen av detta guvernement äro männen (endast männen och några få äldre kvinnor) kunniga i ryska. Redan i Uhtua är det svårt att finna någon som talar ryska, och längre norrut påträffades endast en och annan ung man, nyligen hemkommen från sin krigstjänst, mäktig ryska språket. Den finska, som här uppe talas, synnerligast i nordligare delar, är i många avseenden vida ursprungligare och renare än mångenstädes i själva Finland. Att i Karelarnes språk inkommit många ryska ord och benämningar, är väl ej mycket att undra på. Mycket mera förvånande är, att språket bibehållit sig så rent som det gjort, oaktat karelarne större delen av året ligga ute på resor, både i Finland och Ryssland.

Till min stora glädje lyckades jag några veckor före den för avresan bestämda dagen övertala skulptören Emil Wikström att medfölja. Gammal god vän och kamrat från studietiden i Paris samt grundligt kunnig i finska språket, uppfyllde han alla de fordringar jag kunde ställa på ett angenämt och nyttigt sällskap på en dylik resa.

Vårt närmaste mål var att dokumentera oss dels för möjligen förekommande illustrationer till Kalevala, dels för behandlande i målning och skulptur av motiv ur den finska epopéen i allmänhet. Dessa trakter voro de enda på jorden där detta folkepos fortlevde i sången, och (vad kanske än bättre var för en sådan uppgift som den vi förelagt oss) där seder och bruk ännu i mångt och mycket överensstämde med Kalevala- och Pohjola-folkens. Men allt detta var i avtagande; lätt räknade voro runosångarne och fädrens sedvänjor. Byggnadssätt m. m. gåvo vika för moderna inflytanden. Det var nu hög tid att taga vara på även det minsta och obetydligaste.

Tillgängliga kartor över ryska Karelen voro högeligen otillförlitliga, och vi medtogo endast en liten karta, tillhörande ett arbete av J. W. Juvelius: »Muistoja Pohjoisen Wenäjän-Karjalan Muinaisuudesta», såsom varande den bästa. Men även på denna funnos oriktigheter. Äran av de rättelser, som gjorts, tillfaller helt och hållet skulptören Wikström, vilken med outtröttligt nit, ibland dagar i ända, under milslånga båtresor med kompass och kartpapper på knäna siktade, mätte, tecknade.

Tiden, vi utsatt att tillbringa inom ryskt-karelskt område, var tre à fyra veckor. Resan blev dock till följd av många omständigheter och oupphörligt växande intresse både till tid och längd betydligt utsträckt.

Med tillhjälp av Juvelii karta hade vi utstakat följande reseroute: Från Kuhmoniemi skulle vi på denna sidan gränsen begiva oss upp till höjden av Akonlahti by vid Kivijärvi sjös nordvästra ända och där gå över till ryskt-karelskt område. Ifrån Akonlahti söderut över ovannämda sjö ända till Miinua, vars gamla kyrka erbjöd mycket av intresse såsom byggnadsstil och träornamentik. Ifrån Miinua skulle vi taga oss fram utmed

gränsen mellan Olonetzka och Arkangelska guvernementen i ostlig riktning ända till Piismalahti. Här skulle en vändning göras åt norr till Jyskyjärvi. Om vi en gång komna hit skulle finna oss ha gott om tid, var vår mening att söka nå fram till Kem vid Vita havet och Solovetska klostret. I motsatt fall skulle vi vända väster-ut och taga hemvägen över Uhtua, Wuokkiniemi, Suomussalmi och Hyrynsalmi. Vår utflykt till Kem blev snart, vid närmare bekantskap med vägar och kommunikationsmedel, ansedd omöjlig att medhinnas.

Efter avslutade, ej särdeles vidlyftiga förberedelser för färden, lämnade vi Helsingfors några dagar före midsommar 1892. Över Kuopio, Iisalmi och Kajana styrdes kosan till Kuhmoniemi kyrkoby, vilken utsetts till startpunkt. Skildringen av våra vidare öden och intryck under den lärorika 110 mil långa färden lämnar jag nu åt den utförliga resedagboken.

Matokangas torp.

Kuhmoniemi 27. juni.

Efter åtta dagars oavbruten resa mellan Helsingfors och Kajana på järnvägar, ångbåtar och kärror tar man sig gärna en dags vila och denna vila är synnerligen av behovet påkallad efter den sista delen av färden mellan Iisalmi och Kajana. På denna 9 mil långa sträcka lämna skjutsförhållandena åtskilligt övrigt att önska beträffande den resandes bekvämlighet och föda.

Från Kajana går färden österut över Sotkamo till Kuhmoniemi, gränssocken till Ryssland, dit vi anlända den 25. på morgonen.

Framför oss ligga många veckor av strapatser och färder i öde, tämligen okända trakter, dit vi oemotståndligt dragas av en kvardröjande fornvärlds mystik och vildmarkspoesi. Vi taga här

i Kuhmoniemi avsked av post, tidningar, civiliserade samfärdsmedel m. m. för att under ett antal veckor vara hänvisade till oss själva och de små resurser två unga konstnärer kunna förfoga över.

I morgon tidigt bär det av mot ryska gränsen över Lentiira, där Renne Haverinen[1] skall upptagas såsom en viktig medlem av expeditionen.

Lentiira gård 29. juni.

Kl. 8 f. m. den 28:de juni stuvas vår packning i båten, som skall föra oss över Lentiira sjö till Lentiira, där nattkvarter skall uppsökas. Vi hava två roddare och en folkskolelärare såsom styrman. Roddarne äro två typiska seniga finnar iförda den här allmänt burna röda skjortan (pusero). Sedan båten stakats och dragits upp för Lentuaforssarne, ställes färden över den ganska vidsträckta Lentuasjön fram till Rennes torp. Den lilla grå stugan står och ser helt vemodig ut i sällskap med några halft förfallna uthus. Av odling synas ej många spår. Några magra åkertäppor här och där i den stenbundna marken, det är allt. Ett otvetydigt bevis för att hungersnödens vålnad stryker ikring

[1] Renne Haverinen var en kronotorpare i Kuhmoniemi, på Matokangas torp. Då jag tillsammans med Gallén var i ryska Karelen, medföljde han i egenskap av uppassare, kock, bärare och vägvisare. Han visade så framstående egenskaper i utövande av sitt kall, att jag genast tänkt på honom för samma befattningars besättande under denna längre tur. Redbar, ordhållig och trogen gjorde den goda dosis rädsla och misstänksamhet, som ingick i hans karaktär, honom endast till den yppersta väktare, man på en ödemarksresa kunde hava anspråk på. Jag bör till den karelska befolkningens heder dock tillägga, att Rennes väktareegenskaper ej mer än en gång på den långa färden blevo satta på prov.

dessa gråa knutar äro de stora tallbarksskivor, som hänga för torkning på gärdesgården vid uthusknuten. Det rågbröd som med denna tillsats bakas är mörkt, torrt, utan sammanhållning och har en bitter smak. Dess näringsvärde torde nog också vara det minsta möjliga.

Stugan byggd av bilad stock är ett s. k. rökpörte, uti vilket man inträder genom ett mot gaveln rest brädskjul. Spisen, eller rättare eldhärden står till vänster om ingångsdörren och ovanför densamma finnes i taket en lucka, som manövreras med en stång för rökens utsläppande. Möblemanget är ej vidlyftigt. I ett hörn en säng, i ett annat väggfasta bänkar med ett litet väggfast hörnskåp ovanför och ett korsfotsbord. Ett lågt litet fönster släpper in den sparsamma gråa dystra dagern. Av husgeråd synes ej heller mycket. En gryta, några träskålar och skedar samt en spinnrock. Litet kläder hänga på väggen vid sängen. Ett ljusgrått, svagt böljande moln av rök svävar ungefär i huvudhöjd och man måste gå framåtlutad för att undgå dess invärkan på ögonen. Rör man sig litet hastigt, virvlar röken ned i gråa slingor.

Vi finna i pörtet Rennes hustru och hans båda små flickor. Skulle ej barkskivorna redan ha burit ett talande vittnesbörd om, att svälten var en ofta sedd gäst i torpet, skulle en hastig blick på de utmärglade barngestalterna, med sin bleka hy och ihåliga ögon, hastigt hava övertygat oss om dessa människors nöd. Renne var ej själv hemma. Förslaget att medtaga honom på den långa resan upptogs ej av hustrun med någon vidare glädje. Efter något parlamenterande och mot en del av lönen i förskott gav dock hennes motstånd vika, och hon lovade att han skulle komma.

Båtresan återtages med Rennes båt och efter omväxlande rodd och vandringar över land uppnå vi slutligen Lentiira gård och få oss anvisade den kammare socknens kyrkoherde bebor vid sina predikoturer till Lentiira kapell.

Här skola vi invänta Rennes ankomst och använda tiden att bese traktens sevärdheter. Hit hör i främsta rummet det i korsform byggda säkerligen mycket gamla kapellet och den fridfulla, halft förvildade kyrkogården. Gravarna utmärkas av egendomliga vårdar i trä och smidesjärn, i en originell, jag vore frestad säga hednisk stil. Många ligga kullstjälpta och övervuxna av den frodiga växtligheten.

En man har berättat oss, att Renne troligen ej kommer, emedan han lär tagit två beting på den såsom nödhjälpsarbete påbörjade landsvägen till Kuhmo. Fallet Renne dryftas noga, och det enhälliga resultatet blir, att historien sannolikt är ett knep att få oss att antaga någon annan i Rennes ställe. Folkskoleläraren och jag som känna Renne, vägra absolut sätta tro till förtalet och äro övertygade om, att den trogne Renne ej sviker oss.

Vårt förtroende för Renne visar sig väl grundat och följande morgon inställer han sig. Han ser dock misslynt ut och har tandvärk.

Jag ber att få presentera min trogne ödemarksvän för läsaren. Renne är en man omkring trettio år gammal, av medellängd, senig och mager, något hjulbent och går lätt inåt med fötterna som de flesta skogsbor. Han är klädd i stövlar och snygga grova vadmalskläder. Kring halsen bär han en tjock yllehalsduk. Det slätrakade ansiktet har den österbottniska typen med lång, vackert tecknad näsa. Munnen är skarpt skuren med tunna hoppressade läppar, hakan liten och spetsig. Ögonen äro ljust blå, öppet och trofast blickande. Ansiktet omgives av långt under öronen rund-

och tvärklippt hår, som giver Renne ett medeltida utseende. I detta av slit och umbärande hårdnade skal bor ett hjärta av guld.

Huosio 30. juni.

En gumma erbjuder sig att ro oss över sjön till Kuivola gård, där hennes bror bor. Därifrån få vi båt över Äänettijärvi. Avfärden sker under det vackraste väder, men komna halvvägs, överskuggas himlen av mörka moln, det blåser upp till storm. Vi besluta för att skydda packningen att sätta i land och avvakta ovädrets övergång.

Gumman söker skydd under en stor gran och tänder sin pipa. Under vägen har hon anförtrott Wikström, som jag hädanefter vill benämna med det av kamraterna brukade namnet Viikka, att hon mycket väl förstod att trolla bort sjukdomar, bland andra även tandvärk. Synnerligen intresserade av att se trolldomen utövas, bedja vi gumman med sin visdom lindra Rennes kval. Till en början vill hon ej bifalla vår anhållan, utan läser i stället upp en trollruna mot ödlors bett, vilken av Viikka antecknas. Hon giver dock slutligen med sig och lovar trolla bort tandvärken. Hon tar Rennes puukkokniv och går hemlighetsfull omkring och plockar upp stickor, som ligga på tvären på en gångstig. Med kniven tillspetsar hon 9 av dessa och ber Renne sticka sig i den sjuka tandens tandkött till blödning. Renne gör en ful grimas, sneglar misstroget på oss, men sticker sig slutligen, så att de små svarta stickorna bli blodiga i spetsen. Sedan återtager hon stickorna och begiver sig av inåt skogen. Efter 10 minuters förlopp kommer hon tillbaka utan stickorna. På våra frågor vill hon ej gärna svara, men efter någon övertalning berättar hon, att hon stuckit ned dem, 3 i var och en av 3 tall-

stubbar. Något vidare fingo vi ej veta, men antagligt är, att hon även läst trollord över dem.

Efter omväxlande roende och gång över näs och landtungor nå vi den första av grekisk-katolska bekännare bebodda gården Rimmi. Skillnaden mellan denna gård och de gårdar vi hittills besökt verkar som en scenförändring på teatern. Byggnadssätt, inredning, husgeråd, allt olika. I stället för att mötas av människor i gråa, smutsiga, obestämda färger, kommer här en överraskande färgprakt emot den förvånade främlingen. Även deras sätt att vara, jag vore frestad säga umgängessätt, är helt annat än den lutherska befolkningens.

I språkligt hänseende finnes, som ovan är anmärkt, ingen nämnvärd skillnad mellan de ryska karelarne och deras stamfränder vester om gränsen. Men de olika trosbekännelserna sätta liksom en mur mellan dem och med dem följa alldeles olika seder, dräkter, m. m. Även i folklynnet märkes skillnad mellan de båda folken, som i etnografiskt och geografiskt avseende stå varandra så nära. De ryska karelarne äro vänliga på ett öppet glatt sätt. Hittills hava vi långt ifrån haft något skäl att beklaga oss över det mottagande vi i allmänhet rönt, men vänligheten har varit dämpad, hållningen reserverad.

Gamla mor på Rimmi, som är ensam hemma med två små flickor, hälsar oss med ett glatt:

»Terve vierahalle!»

»Varen hälsade främlingar!»

På färden med Gallén föregående år besökte vi Rimmi, och gamla mor, Mummu, känner väl igen mig, vilket icke minskar hennes hjärtlighet. Till min ledsnad voro ej gammelfar Uljaska, som satt för ett Wäinämöinenhuvud åt Gallén, och den vackra unga värdinnan Marffa, hemma.

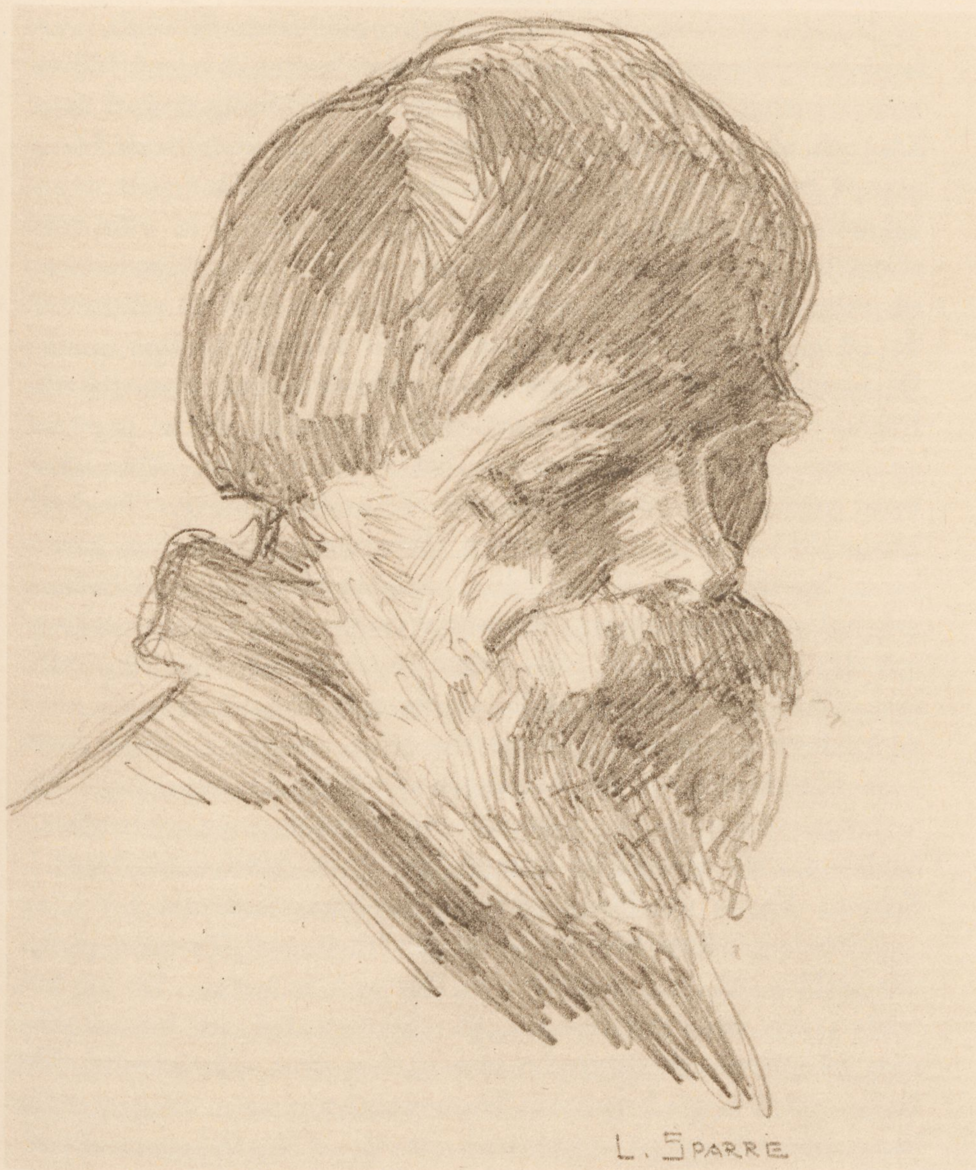
Marffa.

Efter en kort rast fortsätta vi till Huosio, även det ortodoxt. Värden ber oss vänligen in att röka en pipa. Detta är högst ovanligt, ty de ortodoxa tillåta ej rökning inomhus, men Huosiovärden är frisinnad. På hyllan i hörnet ser jag en ny gudabild i stället för den som Gallén köpte vid vårt senaste besök. Med denna bild, ett krucifix av brons med emaljer, är förknippad en liten historia, som bjärt belyser det hedniska åskådningssätt, som ännu dröjer kvar i dessa avlägsna skogsbygder. Förvånad över att finna Kristusbildens huvud avhugget frågade Gallén, huru krucifixet blivit stympat. Värden berättar litet förlägen att det en gång varit en lång torkperiod. Han hade en vecka bett bilden om nederbörd. Inför fetischens hårdhet och envishet att ej sända regn förlorade han tålamodet, lade krucifixet på huggkubben och högg huvudet av det med en yxa.

Vi få nattkvarter i Huosio. Det är en liten gård och vi sakna den exemplariska snygghet som rådde i Rimmi. Vi bjudas att ligga i en liten kammare, men föredraga en av bodarna, där en renfäll bredes på golvet. Renne får ligga i stugan. Hans misstänksamhet mot »ryssät» har börjat vakna. Under rodden har han redan frågat mig, om jag vore försedd med revolver (»volleri») och påpekar nödvändigheten av att på ryska sidan ständigt gå med laddat gevär. Jag tröstar honom med att Viikka är försedd därmed. Med stöd av mina föregående små erfarenheter försöker jag överbevisa Renne om det ogrundade i hans farhågor. Han knycker litet på huvudet och lämnar oss motvilligt.

Akonlahti, Tarassia gård 3. juli.

Den 30 juni kl. 8 på morgonen bryta vi upp från Huosio och överskrida en timme därefter riksgränsen. Vid middagstid nå

Uljaska.

vi Mikkos gård, en liten stuga belägen på Maanselkä åsen, vattendelaren för norra Rysslands och Finlands vattensystem. Mikko kommer emot oss till sin yttre skepelse en fullkomlig ryss. Långt hår och skägg, brokig duk kring halsen, skjortan, som bäres utanpå benkläderna, är liksom dessa senare, bländande vit. Fotbeklädnaden utgöres av stövlar. Vi bjudas vänligt in i det lilla rökpörtet, som är svart av röken, men i vilket för övrigt härskar en oklanderlig snygghet. Utanför på gården lade vi märke till de på tork utställda barkskivorna, som tala sitt tydliga språk. På förfrågan medgives dock ingen nöd. Sedan vi ur medhavda förråd ätit frukost med vit ren duk på bordet, tändas piporna och man försjunker i en stunds betraktelser i detta vildmarkshem med sin mycket utpräglade forntidsstämning. Bredvid härden är nedgången till källaren, där utom annat en liten handkvarn har sin plats. Husgeråd av näver synas överallt på bänkar och hyllor, allt hemgjort. Borta vid dörren ligger vår packning och där bredvid Renne, som håller på att somna. Ödsligt, doft, tyst. Slutligen måste vi skaka av oss den dövande stämningen, väcka Renne, spänna på oss väskor, bössa, metdon. Mikko skall i sin båt skjutsa oss till Akonlahti, dit han just ämnat sig. På nedvägen till sjön få vi en vidsträckt utsikt över ett vackert landskap med Kivijärvis många vikar och blånande höjder i fjärran. Det är det första vi se av det stora tsardömet.

Anlända till Akonlahti by ställa vi våra steg till Tarassia gård, där Gallén och jag uppehöllo oss för två år sedan. Då vi inträda i den stora rymliga stugan, sitter värden och binder nät mitt på golvet. Mottagandet som vanligt glatt och älskvärt. Vi bedjas stiga upp i kornitzan, främmandekammaren. Rummet är litet, utomordentligt snyggt och trevligt. Stockväggarna lysa guldgula och renskrapade. På väggen hänga ryska oljetryck,

och i dunklet under taket, i hörnet vid dörren skimrar den lilla gudabilden. Rummet upplyses av 3 små kvadratiska fönster med rödmålade bågar och poster. Dörren är även rödmålad med blåa dörrposter. Möbleringen utgöres av ett röd- och blåmålat skåp, ett rött bord och röda bänkar jämte en säng i ett hörn. På en stång över sängen och på knappar i väggen hänga en massa fina brokiga kvinnodräkter, som av värden makas undan för att bereda plats åt våra paltor. Genom fönstren har man en vid utsikt över Kivijärvi och Akonlahti by. Byn ligger delad på två uddar, åtskilda av en smal vik. På den sydligaste av dessa uddar, Tulliniemi benämnd, ligga 5 gårdar och den för länge sedan påbörjade, men ännu ej färdiga grekisk-katolska kyrkan. Tulliniemi bebos företrädesvis av s. k. starovertser eller gammaltroende, en sekt, som av inhämtade mycket svävande upplysningar säges förföljd av staten och därför omgives av en viss hemlighetsfullhet. På Akonlahtivikens andra sida ligga 11 gårdar utefter stranden med sina höga mörka gavlar vettande åt sjön. Några fiskredskap vid stränderna och små åkerlappar närmast intill husen är allt, som tyder på mänsklig verksamhet. För övrigt gör landskapet ett ödsligt tyngande intryck, vartill i hög grad de mörka stugorna med sina höga brantstupande tak kraftigt bidraga.

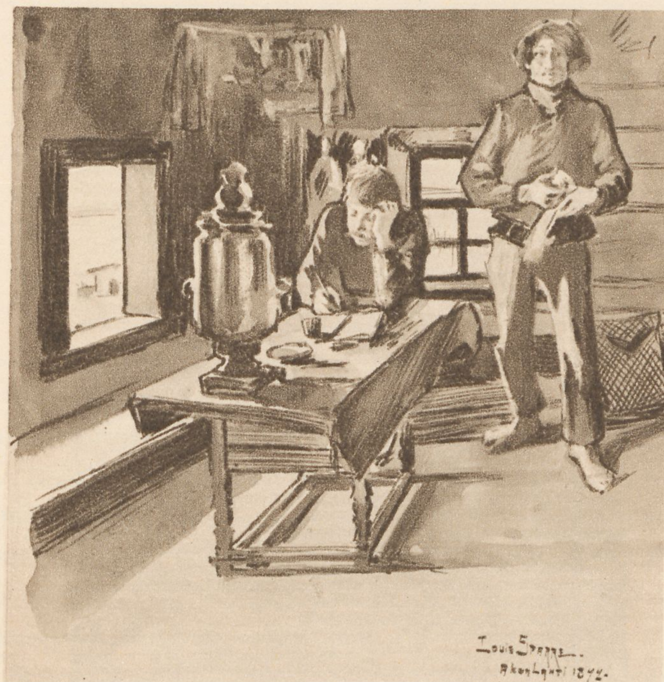
Den rysk-karelska stuguarkitekturen skiljer sig till väsentliga delar från övriga nordiska länders byggnadssätt. Huset i ryska karelen har i motsats till allmogestugor i Finland och Sverige i regel en monumentalare prägel. I främsta rummet bidrager härtill den höga takresningen, de ofta vackert utsirade ås- och rännstockarne samt längre österut de ståtliga, övertäckta trappuppgångarne. Huset är oftast sammansatt av flera byggnader, då till boningshuset fogas fähus och lada. Byggnaden får därigenom invändigt något labyrintartat, som i början är svårt att finna sig tillrätta uti.

Väggarne äro av rund, obilad stock, korsad i knutarne. Taket är belagt med stående bräder på vandring. På åsen avslutas taket av en längs detsamma gående stock med ett par svarvade ryttare som prydnad. Åsstockens utskjutande ända är utskuren i en spets, något liknande stäven och bogsprötet på ett fartyg. Vid takets nedre kant löper istället för ränna en fyrkantig stock med sirad utskjutande ända. De övre stockvarven på långväggarne bilda ofta vackert uthuggna konsolartade utsprång, som stöda det ganska långt över gaveln framskjutande taket.

Pirtti, eller vardagsstugan, ligger aldrig i höjd med marken. En trappa, i ostligare delar ofta förlagd utanför väggarne och övertäckt, leder upp genom en ingångsdörr till en avsats, där tvenne tämligen låga, i breda poster infattade dörrar lämna tillträde till å ena sidan pirttin, å den andra »kornitzan» eller främmandekammaren. Pirttin företer i de flesta fall ett ljust och snyggt utseende genom att väggarne aldrig tillåtas bliva svarta och sotiga. Till påskhälgen skrapas nämligen alltid väggarne med kniv eller annat verktyg, och skurtrasan gör ofta sin rund över golv, bänkar och bord. I kornitzan står vanligen en bred säng och här förvaras den ofta dyrbara, av sidenklädningar samt guld- och pärlstickade huvudbonader bestående kvinnoutstyrseln. Under pirttigolvet befinner sig källaren med nedgång invid spisen.

Till själva stugubyggnaden äro fogade under gemensamt tak fähus och lada. Denna senare befinner sig ovanför fähuset och står i förbindelse med marken genom ett brett, sakta sluttande plan av tvärlagda stockar för höets uppkörande.

Såsom man av anordningarne inomhus kan se, står man inför ett byggnadssätt som säkerligen har sitt ursprung mycket långt tillbaka i tiden, då krig och plundringar självfallet inbegrepos

Viikka och Renne i kornitzan.

i vardagslivets möjligheter. Denna koncentrering av alla de för lifsbehoven nödvändiga byggnaderna under ett och samma tak tyder på att tanken på skydd mot överfall och belägring varit den förhärskande vid det rysk-karelska husets uppförande.

Omsider kommer den vänliga värdinnan in och ställer en skinande messingssamovar på det lilla bordet. Vid ett härligt doftande glas té är samspråket snart i full gång. Folket här klagar bittert över nöden och den glömska, i vilken dessa trakter lämnas av regeringen. Kommunikationerna äro ytterst svåra och om postgång i egentlig mening kan man icke tala. Ett brev behöver i bästa fall en månad att leta sig fram till Arkangelsk

Pahkomi och hans hustru.

vid Vita havet. De avundas nog med rätta förhållandena på den finska sidan.

Vi tillbringa den återstående delen av dagen med att göra oss underrättade om de vid Kivijärvi liggande byarne och inhämta en hel del av intresse utöver det jag genom erfarenheter från det föregående besöket vet. Till dessa erfarenheter hör Miinua Kyrkoby några verst (1 verst ungef. = 1 kilom.) sydost om Kivijärvis södra ända vid Miinuasjöns strand.

Mot aftonen göra vi ett par utflykter. Vi besöka den gamle Pahkomi och hans hustru i deras gård. Pahkomi Menentjeff är

över 80 år och en av de få i dessa trakter kvarlevande, ursprungliga runosångarna. I hans stuga tillbringa vi några oförgätliga ögodblick under åhörande av runor och besvärjelse formler omvärvda av en underlig svårtolkad sagostämning.

Ifrån Pahkomi begåvo vi oss till byns begravningsplats. Dessa Karelska kyrkogårdar ha en säregen poesi över sig. De synas redan på långt håll med sin mörka dunge av tätt stående höga, uråldriga granar. Det är en tradition att vegetationen kring de dödas boningar ej får röras, vilket har till följd att en yppig växtlighet här frodas och frambringar en sällsynt prakt av vilda blommor. Mitt ibland blommor och gräs stå små kors och käppar mellan de höga grova granstammarna utmärkande gravarne. Några av dessa äro övertäckta med en liten husliknande stockbyggnad med tak. De flesta gravarne utgöras dock blott av en sandhög med det ovannämnda korset på. På dessa sandhögar synas ofta bitar av lerkärl och träkol. Vid begravningen medföras nämligen glödande kol och vigvatten i ett kärl, vilket allt lämnas på graven. »Willinkolaiset» är en sekt som i största hemlighet begraver sina döda på av oinvigda okända platser i skogen. I Miinua lära bekännare tillhörande denna sekt förekomma.

Dagen avslutas vid hemkomsten med en regelrätt finsk badstu med den härliga björkrisdoften och ett avsvalkande bad i sjön som slutpunkt.

Tarassia 2. Juli.

I dag då detta nedskrives är det söndag och vi hava en förtjusande utfärd att anteckna. Kl. $^1/_2$ 10 ligger en båt vid stranden och inväntar vår ankomst. Flinka, vänliga kvinnohänder ha framtrollat en komfort man i dessa avskilda nejder ej kunnat

vänta sig. Vi bliva riktigt bortskämda. På båtbotten är utbredd en bastmatta och på den en stor sjal. Våra huvuden skola vila mot en hoprullad skinnfäll och ejderdunskuddar. Den unga värdinnan på Tarassia och en ung grannvärdinna skola medfölja som ciceroner på färden, som gäller ett besök i Munankilahti by, tvärs över sjön på dess östra strand. De unga, i grannaste högtidsstass klädda kvinnorna sätta sig vid årorna, Tarassiavärdinnans svåger sätter sig i aktern att sköta de små styrårorna, med vilka den styrande ror framlänges och håller kursen. Solen lyser över det vackra landskapet, sjön krusas lätt av ljumma sommarkårar, kvinnorna skratta och skämta. Allt synes andas frid och glädje. Jag sträcker makligt ut mig på den vackra sjalen och ligger och beundrar den granna och kraftiga färgeffekt, kvinnornas brokiga dräkter bildar mot den djupblå nordliga sommarhimlen. Viikka, den outtröttlige, försmår alla dessa komfortens och skönhetssinnets njutningar och arbetar energiskt på sina kartskizzer, avläsande kompass och klocka, siktande och mätande.

Efter en timmes färd väckes jag till medvetande av att båten skrapar emot strandstenarna. Vi landstiga i en vacker liten vik omgiven av en sandås, från vilken vi få en vidsträckt utsikt över Kivijärvi mot söder.

Vi vandra utmed åsen och efter 10 minuters marsch upptäcka vi Munankilahti by med en rad mörka höggavlade sjöbodar på stranden. Husen stå alla litet längre upp på land med de höga gavlarna vända mot sjön. Komna närmare inpå byggnaderna bilda våra följeslagarinnors bjärta dräkter en sällsynt färgrik tavla på en bakgrund av mörka hus och högblå himmel.

Vi stiga uppför en bred monumental trappa in i ett av de största husen. Mottagandet är såsom överallt hittills, det mest hjärtliga och vänliga. En upplevelse var att se hälsningscere-

Pahkomi.

monien, som försiggick mellan våra följeslagare och värdfolket. Efter att vid dörren upprepade gånger hava bugat och korsat sig inför gudabilden i hörnet gingo de var i sin tur fram till värdinnan, varvid de båda hälsande sträckte ut högra armen, vidrörde lätt med fingerspetsarna den ena den andras vänstra axel under behagfullt böjande på huvudet. Detta hälsningssätt, som är en antydan till en omfamning, är outsägligt vackert och behagfullt. Av umgängessättet Karelare emellan har man mycket svårt att sluta sig till, att man befinner sig hos en analfabetisk och obildad ödemarksbefolkning. Deras sätt är älskvärt och vänligt, och man intages av en oemotståndlig sympati för detta gästfria, hjärtliga folk. Deras klädsel, interiörer, husgeråd, vittna om en högt driven renlighet och ett utvecklat ofta ursprungligt skönhetssinne. Männen ha nästan alla haft beröring med kultur genom sina handelsresor, men helt få äro de kvinnor, som sett en stad eller ens en ångbåt eller järnväg. Karelarne äro alltid städade i sitt språk, bruka inga tvetydigheter och sällan höres en svordom. Vi bjudas naturligtvis på utomordentligt gott té, serverat från en stor vacker messingssamovar. De långväga främlingarne till ära framtogos även små glas och en välgångsskål dracks i finskt brännvin.

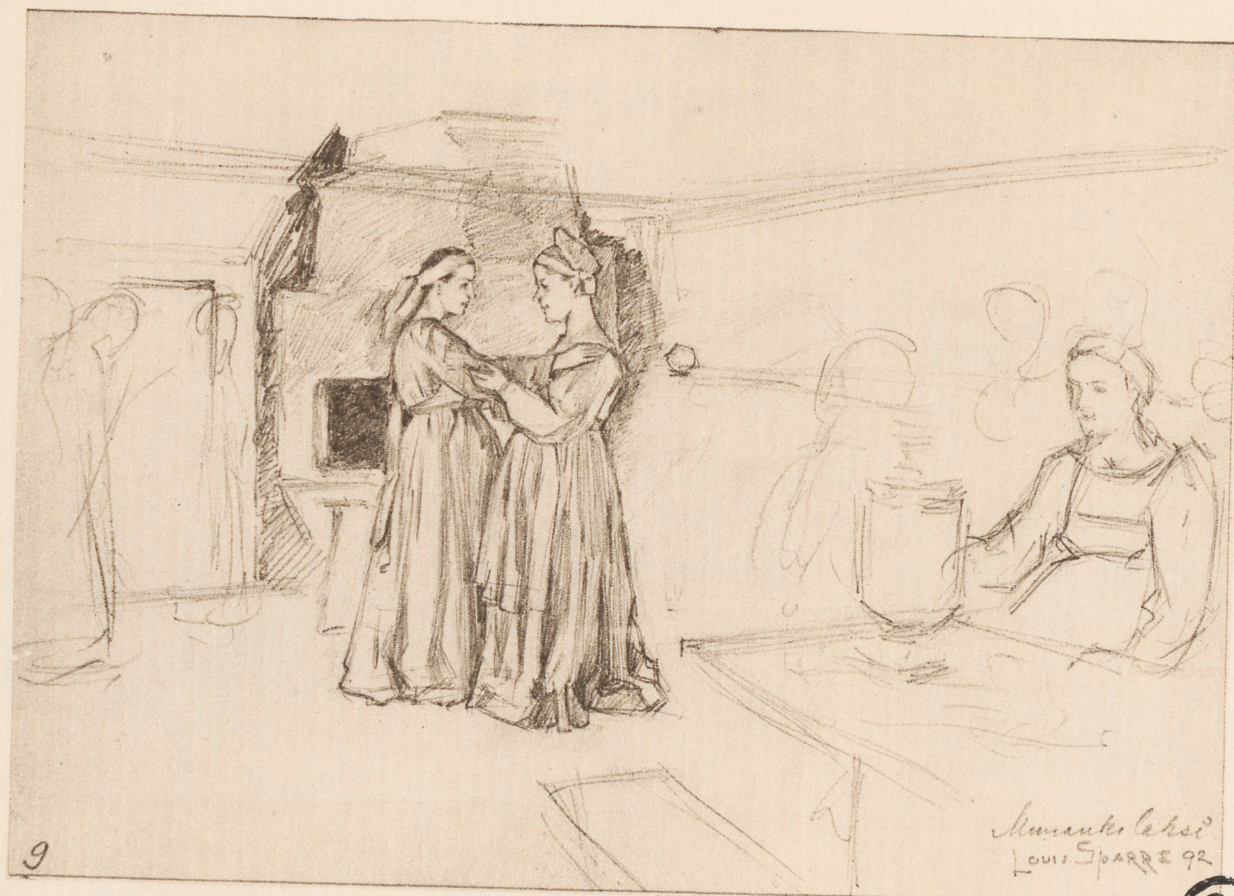
Efter att i otvunget samspråk hava tillbringat en timma i »Mikkos» gård, bryta vi upp och begiva oss till den medföljande värdinnans systers gård några hundra meter från den egentliga byn på andra stranden av en liten sjö.

Vår unga värdinna ropar från vår sida, och ögonblicket därpå synas tre unga flickor i lysande röda och gula sarafaner och ett rött band över hjässan komma nedspringande till stranden och ro över för att hämta oss. Mottagandet här om möjligt ännu hjärtligare. Utom det obligatoriska téet inbjödos vi till middag

Bygata, Munankilahti.

Hälsning.

Fiskebod (Åmpäri), Munankilahti.

bestående av i ugn gräddad surmjölk (tvarogg), utmärkt mjölk, gryn och fiskpastejer (kalakukko) samt färsk gravlax i stora stycken, allt åtföljt av nybakat doftande rågbröd.

Renlighet och trevnad som ovan. Trots klagandet över nöden vittnar allt i denna gård om ett visst välstånd. Genom fönstren se vi ovanligt stora välskötta åkerfält och en väderkvarn.

Efter middagen ros vi tillbaka över den lilla sjön av flickorna, den ena en fullkomlig skönhet. Vi skiljas med saknad från dem och snart höra vi över åsen nedifrån sjön deras friska ungdomliga röster sjungande en vallvisa. På hemvägen sitter Tarassiavärdinnan vid styrårorna och sjunger en sång på runometer. Med halvslutna ögon, utsträckt på båtbotten hör man liksom i en dröm denna rytm markerad av årornas taktslag och man förflyttas århundraden tillbaka in i Kalevalavärlden, omgiven av Aallotar, Wellamo och andra sjöarnas och vattnens sköna gudomligheter.

Kyrkan, Akonlahti.

Detta blev vår sista afton i Akonlahti och order gives om uppbrott i morgon bittida. Det är med en känsla av ledsnad och saknad vi tänka på att lämna denna gästfria och trevliga by.

Härköniemi 4. juli.

Kl. 7 i går morgse lämnade vi Tarassia, följda till båten av värdfolket.

Vårt närmaste mål är nu Miinua vid den lilla Miinuanjärvi, sydost om Kivijärvis södra ända. På vägen vilja vi dock göra ett besök i Sappovaara gård, på sjöns västra sida i höjd med Munankilahti. Jag hade ett så gott minne av denna gård från mitt besök sommaren 1890, att jag gärna ville presentera vännen Viikka i familjen och låta honom se en storvulen gammaldags karelsk typ. Friskt i mitt minne står nämligen ännu intrycket från detta besök, då vid Galléns och mitt inträde i det stora

Sappovaara värden.

Huotari. Runosångare.

ljusa pörtet en vitklädd gammal man med böljande vitt skägg reste sig från en bädd mitt på stugans golv och intog en vördnadsbjudande hållning trots den liggande ställningen. Han hälsar oss med en värdig åtbörd och spörjer i högtidliga ordalag, varifrån främlingarne komma, om det härskar krig eller fred på den »finska udden» m. m. Vändande sig sedan till några kvinnor, som suttit tysta borta i ett hörn, giver han i lugn befallande ton order om att ställa fram det bästa gården äger till främlingarnas förplägande. En furste kunde icke på ett mera aktningsbjudande sätt hälsa sina gäster välkomna. Men denna gång hade vi otur, Sappovaara värden var ej hemma. Frukosten gå vi dock ej miste om, och då gårdsfolket hör, att vi intressera

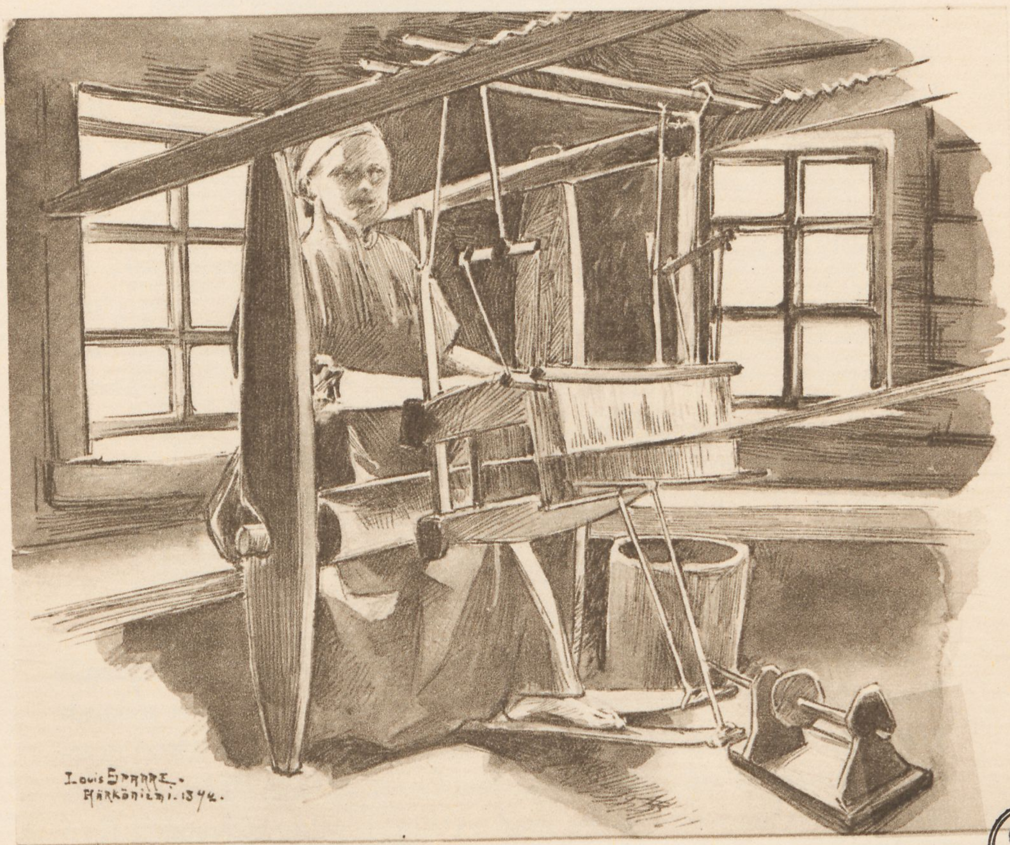
Värdinna med kuosali.

oss för runosång, eftersändes en poet och sångare vid namn Huotari. Han föredrager tre sånger. Den första behandlade en lokal händelse, en tjuvhistoria. Den andra av tämligen skabrös art handlade om en flickas öden, och den tredje slutligen var en satirisk dikt med ämne från laukkuryssens liv. »Laukkuryssät» benämnas de gårdfarihandlande karelare, som förnämligast under vintrarne genomströva Finland, medförande i sin stora läderränsel (laukku) allehanda ryskt kram. Dikterna erbjödo ingenting anmärkningsvärt, men kunna giva anledning till en förmodan, att Kalevalaepopén under tidernas lopp riktats med lokala händelser, kring vilka genom generationer småningom spunnits mytens slöjor, och vilka utsmyckats med skaldesångarnes lyriska tillägg.

Vi se här på Sappovaara för första gången det för dessa trakter egendomliga spinnträdet »kuosali». Det består av ett rätvink-

ligt trästycke. Den spinnande sätter sig på det ena vinkelbenet. Det andra, ofta rikt ornamenterat, står då rätt upp och uppbär i sin övre ända på en konstnärligt smidd grov järnnål linet, som skall spinnas. En kvinna sysselsatt med sådant spinnande erbjuder åter en av dessa behagfyllda bilder, som det karelska hemlivet är så rikt på.

Regnet, som följt oss från Tarassia till Sappovaara, upphör, och vi fortsätta båtfärden under uppehållsväder. Kosan styres förbi Tetriniemi och Ristiniemi gårdar på andra stranden. Vi färdas till en början över stora vatten, men komna till den östra sidan av sjön slingrar sig vår kurs fram genom smala sund, mellan uddar, holmar och öar. Naturen antager här en mera storslagen karaktär. De omväxlande sand- och stenstränderna äro beklädda med hög skog, till större delen tall. Vindfällen, och kullstjälpta torra stammar synas ofta från båten. Av människohand synas föga spår. Sunden bli allt trängre och snart landa vi, ett bösshåll från Härköniemi by. Redan på långt håll ha vi kunnat fastställa byns läge, betecknat av begravningsplatsens höga grandunge. Vi ställa våra steg till Uljaskas gård. Uljaskas unga hustru bjuder oss upp i kornitzan och undfägnar oss med det sedvanliga téet. Stela i kroppen som vi äro av stillasittandet i båten i det ruskiga vädret, återskänka oss 5 à 6 glas gott té vår rörelseförmåga och vårt goda humör. Den unga värdinnan är hemma från Suomussalmi i Finland och förefaller mycket glad att träffa landsmän. Hennes drag äro av en ren och vacker finsk typ. Det unga kraftigt tecknade ansiktet gör sig bra under helgdagsmössan, som hon klädde sig i på vår enträgna begäran. Härvid utvecklade hon en så smidig behagfullhet, att man hos den mest kultiverade kvinna knappast kunnat begära mera. Pannan välver sig hög över de lindrigt snett

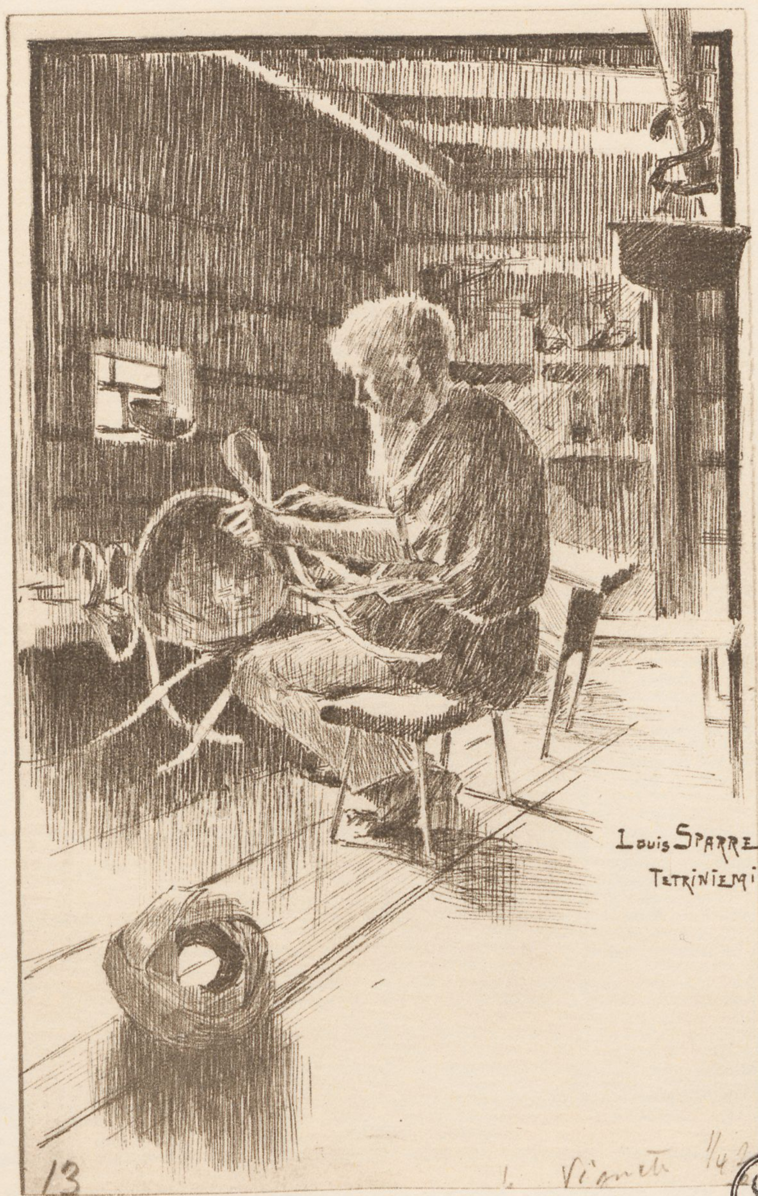
Vävstol.

ställda ögonen och den lilla välformade näsan. Kring den fint skurna munnen spelar ett skälmskt leende och i den något framskjutande hakan sitter en den allra näpnaste lilla grop.

Stugan, tämligen liten, är full av folk, som betrakta oss med nyfikenhet. I ett hörn står värdinnans primitiva vävstol, vars trampor utgöras av ett par skidspetsar. Ett groft tyg av grått ullgarn är under arbete. Tyget valkas sedan tjockt, ulligt och mjukt genom trampning eller rättare knådning med fötterna och varmt vatten. Vi hinna innan liggedags göra ett besök i en granngård, där en skicklig gammal slöjdare Nalu bor. Då vi inträda, sitter han just i sin mörka knut framför en liten glugg och gör en korg av näverslingor. Han arbetar fort och med stor skicklighet. Nästan på alla gårdar kring Kivijärvi och även i Miinua upptäckas spår av hans färdighet. Vid bykplatserna på stränderna ligga nämligen av honom förfärdigade klappträn (paalikka) med omväxlande originella ornamenter på dem alla.

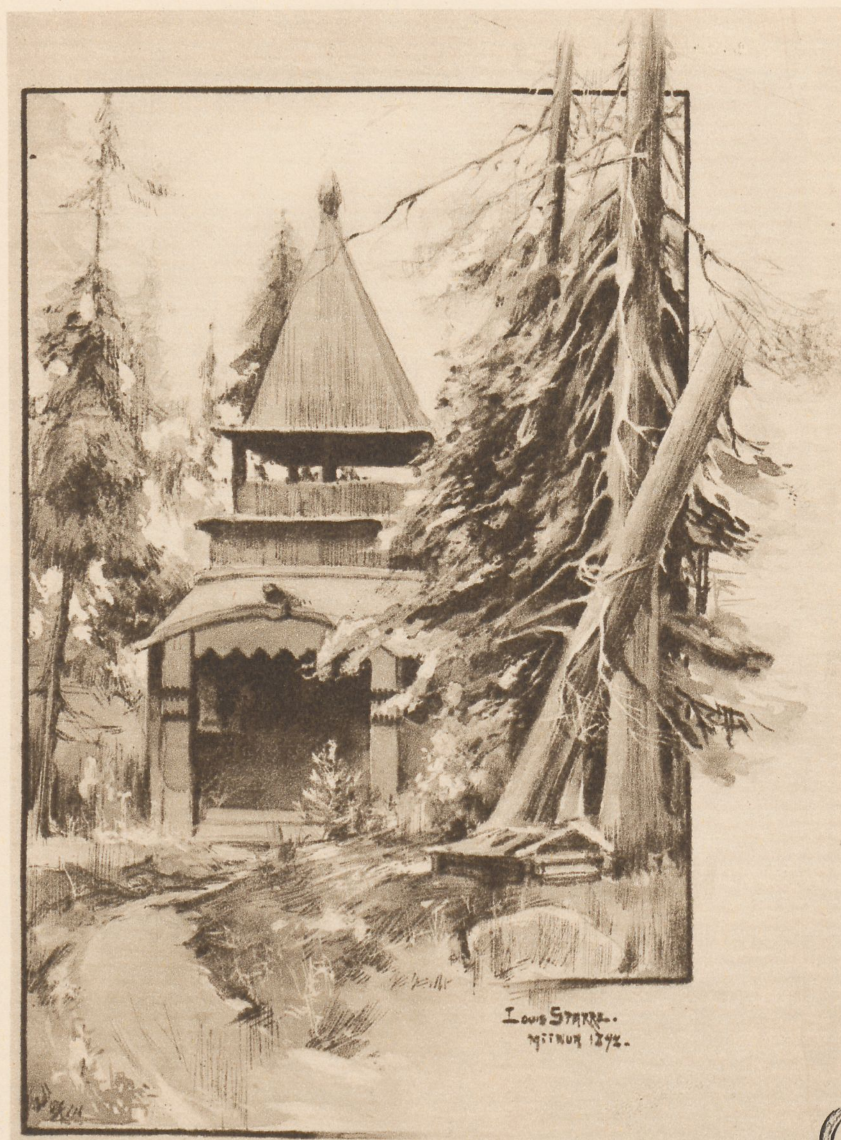
Härköniemi 5. juli.

I dag ha vi företagit en utflykt till Miinua kvarlämnande Renne och större delen av packningen. Den till Miinua ledande gångstigen går på hård och torr mark genom en vacker granskog. Innan vi nå själva byn, få vi syn på den åldriga, egendomliga kyrkan i sin mörka lund av höga, väldiga granar. Kyrkan är enligt sägen mycket gammal, 800 år påstås det, och består av en enkel, rödmålad timmerbyggnad med åstak och en tillstymmelse till torn med några malmklockor. Synnerligen anmärkningsvärd är den täckta, något välvda ingången till kyrkan. Ingångens tak uppbäres av tvenne fyrkantiga grova träpelare, originellt ornamenterade. Man återfinner här i den

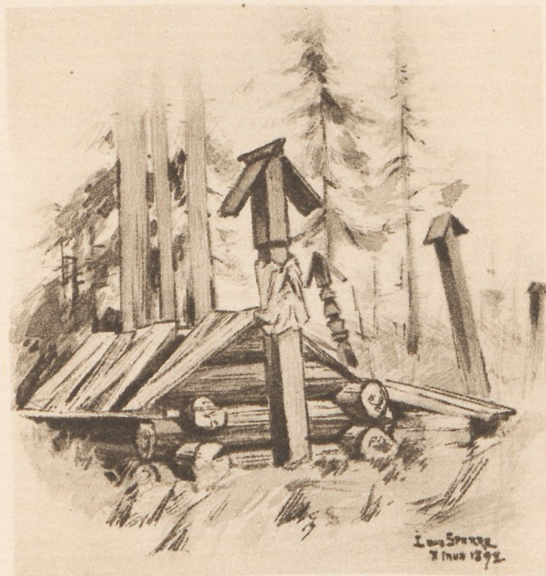
Näverslöjdaren Nalu.

Miinua kyrka.

Miinua. Kyrkogård.

omgivande kyrkogården samma medvetna vanvård som i Akonlahti och samma sorts gravvårdar, möjligen litet egendomligare. På en granstam är uppspikad en egendomlig minnesvård utskuren i trä och påminnande om ett människo- eller djurhuvud. Stora granar ligga kullvräkta över gångstigar och gravar.

Kyrkans inre består av ett fyrkantigt rum med ett över hela rummets bredd gående altare. Sidoväggarna äro betäckta med blå papperstapeter. Altarväggen prydes av ljusa kattunstycken. På själva altaret står en hel rad säkerligen mycket gamla ikoner, målade och förgyllda på trä föreställande Kristus, Jungfru Maria, S:t Elias m. fl. Framför altaret hänger en rad ljushållare av nysilver med nedbrunna tjocka vaxljus. Ett vaxljus står även på en i byzantisk stil målad pelare. Dagsljuset insläp-

Minnesvård.

pes sparsamt genom två små förgallrade gluggar. Vid varje glugg står en med vitt linne överdragen läspulpet och ovanför den ena gluggen sitter inslagen i väggen en vanlig järnskopa för rökelsens brännande.

Denna kyrka är som ovan antytts enligt befolkningens utsago mycket gammal. En gammal sägen förtäljer, att kring den lilla Miinuasjön fordomdags stod en stor och välmående köping med två kyrkor, den nuvarande och en till. På ett av sina plundringståg lära finnarne hava förstört och bränt hela byn, men när de skulle tända eld på den nuvarande lilla kyrkan, blevo de alla slagna med blindhet och kyrkan sålunda räddad. Den har bibehållit samma utseende sedan urminnes tider oaktat den flera gånger ombyggts, genom att vid ombyggnaden det gamla utseendet noga bevarats och kopierats.

Gravvård. Miinua.

Trollgumma.

Luvajävi 8. juli.

Den 6:te på förmiddagen, efter att en hel dag förgäves hava väntat på regnets upphörande, göra vi oss redo för färden till Luvajärvi.

På vägen dit skola vi i Lusma taga reda på en gammal trollgumma. På långt håll se vi redan hennes lilla koja på stranden. Då vi landstigit, kommer gumman roende från motsatta stranden. Hon är liten, blek och mager. Hennes dräkt består av en tämligen smutsig kattunskjorta av obestämd färg, på vilken hon

bär en blå kosto med bjärtrött bälte. På huvudet har hon en mörkröd schalett virad kring bakre delen av huvudet. Hon kommer ledigt fram till oss, hälsar oss välkomna och ber oss in i stugan. Stugans inre kunde tjäna till modell för en illustration till skogstrollets boning i någon saga. Förstugan utgöres av tall och björkstammar resta mot gaveln och bildande skjul över några trappsteg och dörren. Under detta skjul finnas allehanda husgerådssaker, samt den för stället troligen viktiga barkbrödsmorteln, urhålkad ur en grov tallstam. Vid dörren hänger ovanom ett ämbare en liten »Strinokka» (tvättfat) av näver. Kojan upptages av ett enda rum, ett rökpörte. Två små glasfönster insläppa en sparsam dager. Till höger om dörren på en ställning står handkvarnen. Till vänster synes spisen med sin framtill liksom i en krubba liggande härd och strax därovan hålet till bakugnen som sträcker sig till ytterväggen. Över härden på en tvärstång hänga två grytor i stora fantastiskt formade svarta krokar av knotiga grenar. Bredvid i hörnet står ett gammalt björnspjut för att skjuta upp rökluckan i taket. Framför ena fönstret står ett litet bord. I bortre vänstra hörnet ligger gummans garderob på ett par plankor. Garderobens yttre inbjuder ej till närmare undersökning. Vi reda oss genast middag och gumman bidrar med en kalakukko som blev middagens glansnummer. Mjölk fanns ej och som gumman påstod sig hava tyfus (hon jämrade sig beständigt) ansågo vi rådligast att ej dricka vattnet hon erbjöd. Vi låta gumman koka vatten till té; hon skjuter upp sin röklucka med spjutet, det lilla pörtet fylles småningom av rök; man söker sig plats så nära golvet som möjligt för att undvika svedan i ögonen. Vi börja äta medan vi vänta på téet. Renne sitter vid bordändan. Gumman ligger på sin klädhög i hörnet och jämrar sig och småpratar. Hon klagar

över de hårda, fattiga, brödlösa tiderna. Mitt i talet komma om vartannat jämmer och innerligt naiva anmärkningar och uttryck, som olyckligtvis äro alldeles omöjliga att återgiva, men så naiva att de ej i gummans mun förefalla plumpa. Efter vart tredje, fjärde ord kommer oförhappandes ett »Gospodi Jesus Kristus». Bland annat lyckönskar hon i sina oåtergivbara ord våra resp. mödrar för deras söners skönhet etc. Viikka hoppas få några trollrunor av gumman, så att vi besluta kvarligga över natten oaktat stället som bekvämlighet ej har synnerligen mycket att bjuda på. Gumman erbjuder stugugolvet till liggplats, men vi insistera på ett gammalt förfallet stall invid kojan istället för det kvava pörtet.

I närheten finnes Kivijoki å med två forsar, som gumman påstår vara fiskrika. Jag beger mig dit med Renne medan Viikka går in i stugan för att teckna interiörer och om möjligt få några runor till sin samling. Genom Kivijoki går Kivijärvis vatten öster ut till Luvajärvi sjö. Ån säges hava 30 à 40 forsar på sin två mil långa sträcka. Gumman för oss till en liten insjö nedanför den första forsen, där båt skall ligga. Båten ligger dock ett gott stycke därifrån och Renne går att hämta den. Insjön ligger alldeles lugn mellan sina tätt skog- och snårbevuxna, dels backiga, dels flacka stränder. Höga väldiga furor och mörka smäckra granar resa sig här och var över den övriga skogen. Torra stammar ligga fallna utöver vattnet. De vita slingrande grenarne likna fantastiska ormar och i land reser sig den trassliga roten med uppryckta stenar och mossa mörk mot den ljusa gröna bakgrunden. Åt det håll, från vilket jag väntar Renne, synas låga kärrmarker. Marken är av gulgrön livlig färg mot den violetta massan av unga tallstammar. Munter och livlig fågelsång höres från alla håll inifrån den mörka hemlighetsfullt genljudande

skogen. På den mörka blanka vattenytan synes emellanåt någon ljus strimma förorsakad av en simmande andkull. Den djupaste nordiska ödemarksnatur ligger här inför en i sin fullaste prakt med sina trolska djupa färger, sina egendomliga ihåliga genljud av fåglars sång och forsars avlägsna brus. Några tunga dova årsslag avbryta mina drömmerier. Renne har funnit båten och snart dallra i den stilla aftonluften, återgivna från otaliga håll, tonerna av en ljudelig psalm som Renne stämt upp under rodden.

Vid återkomsten väntar oss en god kvällsvard med té. Vårt nattkvarter består av en för fyrtio år tillbaka övergiven stuga. Det är ett ruckel med några plankor till tak och en plankdörr i ena knuten till ingång. Nyligen hade det använts till stall och på golvet i främre delen fanns litet hö och halm. Bortre delen av vårt sovgemak upptages av ett outgrundligt i mörker svept kaos av allehanda föremål, kistor, spinnrockar, åkerbruksredskap, karlkläder, pälsar m. m. Renne har rett oss 3 bäddar i bredd till vänster om dörren med huvudena mot väggen. Stockarna äro här otäta så att vi måste med hö fylla springorna för draget. Vi lita på en mild försyn vad beträffar vädret under natten, ty för ventilation är även rikligt sörjt i taket. Myggorna ha visat sig på dagen, så att Viikka finner sig föranlåten att draga myggnätet på hatten. Mitt är olyckligtvis ej ännu färdigt, och jag anser ej heller faran stor, en åsikt som jag hastigt nog kom att övergiva. Vi rulla oss i filtarne, Renne bredvid mig, och prata en stund ännu. Med ena ögat ser jag ut över filtkanten ett stort hål i taket. Små rörliga otydliga punkter visa sig i allt tätare mängd i öppningen mot dagern och snart börjas musiken. Endast små stunder i stöten kan jag sova för de små fördömda flygfäna. Mitt enda försvarsmedel var att draga filten fullkomligt över

huvudet, men detta kunde jag endast korta stunder hålla ut med, emedan myggorna då beto mig genom strumporna, och jag dessutom var nära att kvävas. För varje gång jag stack upp huvudet för att hämta litet luft, såg jag till höger om mig i det svaga ljus, som trängde sig genom hål och springor, Viikka orörlig och lugnt sovande under sitt vita flor. Till vänster om mig stönar Renne med en näsduk bunden för ansiktet och näsan nedborrad i höet tätt invid en tunna med fiskavskräde.

På detta sätt fortfar det till torsdags morgonen då man uttröttad, sönderbiten och svullen, gick ned till stranden och gjorde toilett. Förmiddagen tillbringades med arbete inne hos gumman i stugan. Viikka läste upp för henne de sånger han upptecknat på Sappovaara. Hon satt då på golvet vid hans fötter och tycktes förtjust, samt slog honom i glädjen på knäna vid varje lustigt ställe. Festmiddag tillredde Renne på utmärkt sätt av de fåglar, vi skjutit, och harrarna, vi fått på mete. Gumman hade hela förmiddagen klagat över sin sjukdom, men vi kommo småningom underfund med att det var hunger. Gumman var så svag att hon ej orkade stå, då jag ville teckna henne. Förhållandet var det, att vi hade tre dagar till Petrusdagen. Under nära fem veckor före denna helgdag är fasta föreskriven, då endast fisk, bröd, salt och vatten äro, med uteslutande av andra födoämnen, tillåtna. Fem dagar före helgdagen skärpes denna fasta ytterligare till endast bröd, salt och vatten. Gumman höll således på att svälta ihjäl. Man tycker att ett folk, som lever under så svåra förhållanden vad brödet beträffar, ej skulle behöva en sådan tillökning i sin nöd, och svårt är ju för andra att lämna någon hjälp åt människor, vilka anse det vara sin plikt att svälta. Härtill må man lägga den kroppsliga ansträngning, vilken enligt gummans egen uppgift tillkommer genom de

varje dag under de fem sista fastedagarna föreskrivna tusen bugningarna framför gudabilden. Denna ceremoni lär ha försiggått under det jag var borta på fiske, och den stackars gumman hade slutligen nedsjunkit maktlös på sin trashög. Då vi satte oss ned att äta vår för förhållandena rikliga middag, föll gumman i gråt och började be oss till tsaren framföra kunskap om hennes elände. Hon var förvissad om att han skulle sända henne hjälp. För tillfället hade gumman jämförelsevis gott bröd, men hur är det då endast barkbrödet finnes till hands? Regeringen sänder under svåra tider ungefär 5 kil. mjöl i månaden per person. Då folkets föda genom religionens påbud under en stor del av året (nära 200 dagar inalles) inskränkes nästan uteslutande till bröd, måste detta anses alldeles otillräckligt. Därför synas också så många avskalade tallstammar i närheten av gårdarne. Vid tretiden, sedan jag givit gumman en mark, varvid hon faller till mina fötter och kysser stövelspetsarna (hon ville först ej på villkor ta emot betalning), göra vi packningen i ordning och sätta oss i gummans båt och ro ett stycke uppför en slingrande grund skogså, Lumajoki. Efter ungefär två versts färd landstiga vi. Vi taga avsked av vår beskedliga stackars trollgumma, som dock ej kunde trolla bort hungern från sig.

Vägen från Lusma till Luvajärvi är en skogsstig som leder till största delen genom stor, vacker urskog, på några ställen svedd och bränd med massor av grånade höga, brända stammar över den på nytt växande ungskogen. Stigen är på de torra ställena utmärkt, hård och jämn. Över kärren leda gångbroar av tvärlagda träklabbar. På sina ställen äro de ruttna och då sjunker man igenom. Från vägaskälet blir vägen bredare och bättre. Närmare Luvajärvi börjar stigen likna en dålig landsväg. Vi upptäcka till och med på den våta marken spår av häst-

hovar, vilket väcker vår förvåning, enär hästar äro synnerligen sällsynta företeelser i dessa trakter. Byn ligger nere vid sjön och har den mörka dystra prägeln alla ryskkarelska byar ha. Gårdarne ligga utan ordning kringströdda, och bestå av en enda byggnad sammansatt av tydliga efter hand tillkomna delar, som bilda ett ganska pittoreskt osammanhängande helt. Byn har, så mycket vi ännu kunnat se, en äldre mycket originellare prägel än byarne kring Kivijärvi. Några särdeles vackra trappuppgångar ha vi på långt håll varseblivit. Folket på Kusma mottager oss vänligt. Värden talar ovanligt ren finska. Värdinnan är ståtlig och en av de vackraste karelska kvinnor jag hittills sett, ehuru redan litet åldrad. Strax efter ankomsten få vi bastu, och det är ej en liten njutning, att efter det uppfriskande och uppmjukande badet få rena underkläder på sig, då man ej på fem dagar sedan sista Tarassia bastun varit avklädd. Efter bastun serveras té av värdinnan vid samovaren, och närmare bekantskap stiftas med vårt värdfolk.

Vädrets makter, som nådigt skonat oss för regn mellan Lusma och Luvajärvi, taga i dag skadan igen. Med undantag av två timmar har det ösregnat hela dagen, och då jag lägger mig 1/2 12 regnar det ännu.

Luvajärvi 10 juli.

Allt arbete är omöjliggjort av det aldrig upphörande regnet. I dag måndag den 10 juli är det tredje dagen det nästan utan uppehåll störtar ned. I går stod det som spön i backen, men i dag har åter det förskräckliga enerverande disregnet börjat. I går afton höllo vi på att dränkas i vårt rum. På sex olika ställen läkte kornitzans tak. Halva min säng blev full med vatten.

Lyckligtvis finnes spis i rummet så att man med duktiga brasor kan få det någorlunda torrt. Vid ett litet uppehåll i går foro vi till kyrkogården där vi beságo kyrkan. Det är en ny, endast 63 år gammal, fyrkantig byggnad av rund omålad stock samt tornembryo med två små malmklockor.

Kyrkan ligger på en delvis odlad holme vars mark huvudsakligen består av sand så att gran ej trives. I olikhet med de förr sedda kyrkorna står därför denna omringad av höga tallar. Omgivningen är särdeles vacker. Kyrkogården ser gammal ut och är full av gamla gravvårdar, de flesta vackert utskurna. Här erbjudes en rikligare samling av dem än i Miinua. Karelarnes ornamentik tyckes såsom exponent för deras skönhetssinne hava tagit en sista tillflyktsort till kyrkogårdarne innan den fullkomligt försvinner. Med undantag av några klappträn och rännstockar på taken har jag bland deras husgeråd ej kunnat upptäcka ornamenterade saker. Däremot är gravvårdsornamentiken ganska rik och omväxlande.

I Luvajärvi finnes mer åkerbruk, och folket ser verksammare ut än kring Kivijärvi. Det höres ej så mycken klagan, ej heller synas tiggare till. Byn ser gammal ut med gårdarna huller om buller, dock alla med gavlarna utåt sjön. Vid alla husen stå utefter väggen på gavelsidan ända upp till fönstren vedtravar. Gårdarne hava ej här det likformiga utseende som vid Kivijärvi. Några hus äro visserligen av Kivijärvitypen, men i de flesta är genom efterhand tillkomna byggnader arkitekturen ännu mer komplicerad.

I går under uppehållet voro vi och hälsade på hos skogvaktaren som bor i granngården. Dit samlades genast byns nyfikna flickor, d. v. s. ungefär alla i byn. Värdfolket visade oss uråldriga spol och nystmaskiner, som avtecknades. Vi voro om-

ringade av ett tjugutal flickor, som sprungo från den ena till den andra av oss. I den från många håll kommande belysningen bildade den brokiga rörliga massan ett levande kaleidoskåp. Röda, blåa, mörka, ljusa, gröna, gula sarafaner, skjortor och huvuddukar foro av och an korsande varandra i stugans sparsamma, från fyra lågt belägna fönster kommande ljus, och erbjöd en angenäm omväxling för det av evigt grått uttröttade ögat. Den glada stämningen och livligheten, skrattet och de muntra anmärkningarna passade väl ihop med de vackra färgrika dräkterna.

Efter slutad teckning pratade vi med värden och rökte några pipor utanför hans dörr, och ovanligt nog rökte även han. Han berättade att han i går på hemväg från Miinua i skogen sett fem björnar, varav en hona med två ungar. Vi hade också på vår väg ifrån Lusma spekulerat på att få se nalle, men denna fröjd skänktes oss icke. Vi voro ju tre man och gingo för det mesta och pratade, så att om någon björn funnits i vår väg skulle den i tid blivit varskodd.

Från byn höres nu en harmonika och ögonblicket därpå synas fem unga karlar i gåsmarsch komma på gångstigen. De äro ute och söka efter lämpligt dansrum, men detta tyckes nekas dem överallt. Vår vän skogvaktaren låter ej heller beveka sig. De gå, men om en stund komma flickorna långsamt gående två om två med armen kring varandras hals. De se så täcka ut i sina dräkter med det breda blåa eller röda bandet över pannan och ändarne inflätade i flätan. Två av dem stanna invid oss och söka med melodiska, vackra tonfall beveka vår värd. Deras finska språk har en liten rysk brytning och en egendomlig mjuk klang.

Kyrkogård. Luvajärvi.

— »Kära broder låt oss då dansa hos dig, på din loge, blott en stund.»

Vår värd skogvaktaren måtte äga ett ovanligt hårt hjärta, ehuru han ser så beskedligt ut. Hans beslut är orubbligt.

— »Nej, ingen dans hos mig, jag vill ej ha hela byn hit.»

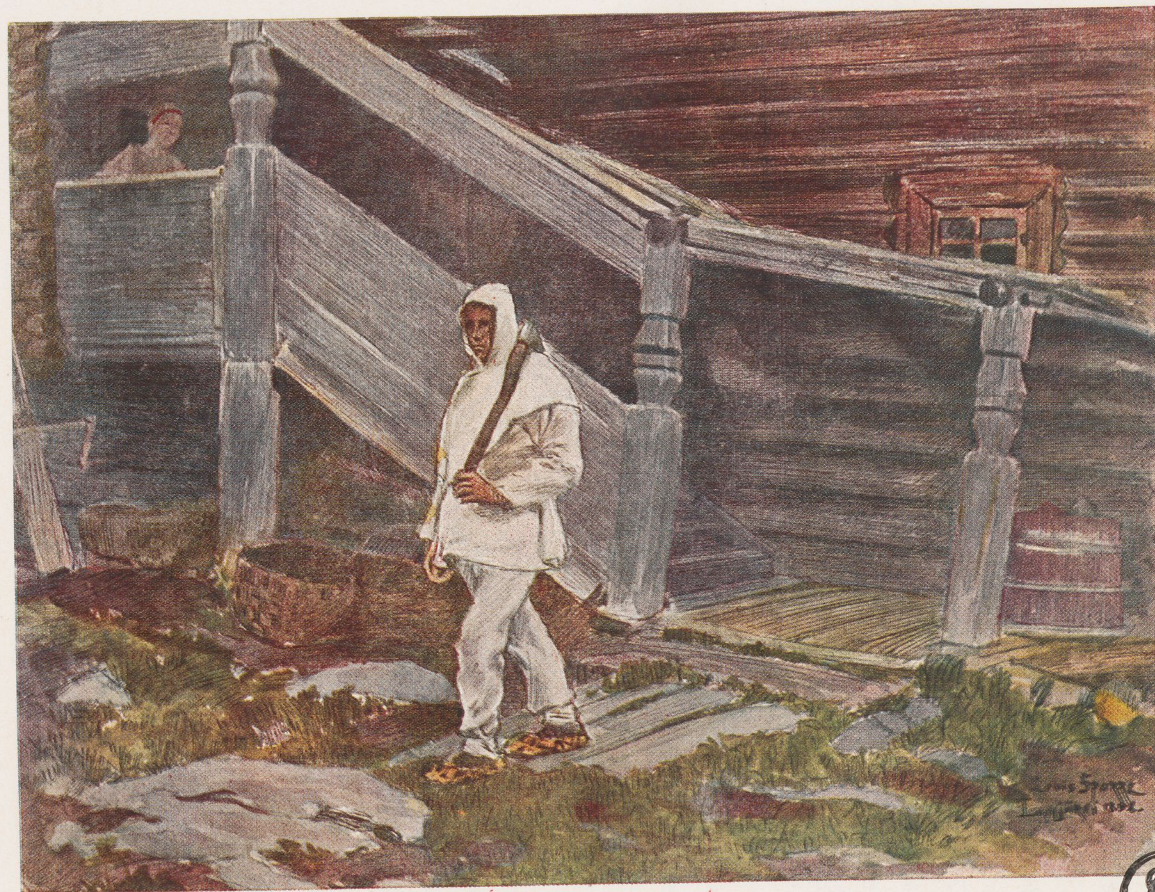
— »Vaan viis tyttöä ja viis poikkoa.»

— »Endast fem flickor och fem pojkar», säger den vackraste av flickorna med huvudet mot den andras axel och ett bevekande uttryck i sina stora, blåa, leende ögon. Men vår gubbe är fast som klippan. Den unga kvinnans böner förbli ohörda, och snart vandra åter flickorna sin väg två om två, till en annan gård att söka sig danslokal.

Folket förefaller hyggligare än vid gränsen. De se lugnare, stillsammare ut. Inga tiggare ha synts till.

Mellan 5 och 7 varje morgon uppvaktas vi utanför fönstret med serenad. Det är herden, som går ut med sin hjord och blåser i sin lilla asklur. Ljudet påminner starkt om de skottska säckpiporna och i uppvaknandets orediga tankar tycker jag mig alltid förflyttad till Skottland. Mina reseminnen därifrån uppdyka otydliga, dimmiga, men Rennes: »Hyvää huomenta», när han kommer med chokoladpannan, återinsätter mig i den verkliga situationen med de regnstrimmade fönstren och byns mörka, dystra byggnader utanför.

Två hela dagar har regnet lämnat oss i fred, om man undantager några små korta skurar, vänliga små påminnelser om att eländet ej är långt borta. Dessa två dagar ha väl använts med arbete i byn, alltjämt under tämligen ogynnsamma förhållanden. Det blåser en mycket kall nordan, så att man ej långa stunder i stöten kan sitta ute och arbeta. Trots en tjock skinnjacka utom vanliga vinterkläder, måste jag alltemellanåt springa in i någon

Trappuppgång.

av stugorna och värma mig. Stugorna äro vanligtvis överhettade så att det går fort att åter bli varm. Någon sol har ej synts till och fotografering har ej kunnat komma i fråga, sorgligt nog.

Den gammalfinska eller rättare karelska prägeln tyckes hitåt öster mera ha bibehållit sig. Trakten är sedan långa tider bebodd. 150 år gamla stugor äro ej ovanliga. Egendomliga trappuppgångar, gamla föremål, verktyg och dylikt påträffas i nästan varje gård. I byn finnes en mycket gammal övergiven stuga, som lär vara omkring 200 år. Taket är mindre sluttande än på de moderna byggnaderna, den har endast ett stort rum, pirttin, och något fähus tyckes ej ha sammanhängt med boningshuset. På ena gavelväggen befinner sig dörren, på den andra ett fönster i mitten och två dragluckor på sidorna. På sidoväggarne finnas endast dragluckor. Till vänster om dörren står eldstaden enligt gammalt karelskt mönster och därunder liggande »karsina» eller källare. Att det varit rökpörte behöver väl knappast nämnas.

Befolkningen börjar bli intresserad av vårt sökande och forskande efter gamla karelska föremål, ornamentik m. m. De draga fram allt möjligt både likt och olikt och komma med förfrågan om »det ej skall skrivas upp». Något annat uttryck finnes i deras ännu ganska ursprungliga språk ej för teckning eller målning. Sitta vi och teckna eller måla ute, samla sig alltid en mängd barn kring oss, särskilt pojkar. De följa med spänd uppmärksamhet varje strecks tillkomst, giva akt på huru bilden småningom växer och nämna varje sak eller person till namnet i den mån den »uppskrives». Mycket huvudbry hade de i går med min akvarellåda, men ett slughuvud fick den också till sist döpt. Den bär hädanefter här i byn namnet »apteekki» (apotek).

Viikka gjorde i går en utflykt och har överallt träffat gästfria vänliga människor. Han har fått tillförlitliga uppgifter för sitt

kartarbete. Även berättades honom att i Nokeus finnes ännu mycket mera gammalkarelskt kvar än här. Enligt uppgifterna skola nästan alla byggnader vara utsirade med sniderier samt mycket annat av intresse finnas, så att förväntningarne av vår vidare framfart mot öster börja stegras.

Jag vill här göra ett litet uppehåll i dagboksanteckningarnes följd och passa på att dels giva en liten orientering i Karelarnes beklädnadsförhållanden, dels förtälja en liten episod, som belyser de tämligen säregna förhållanden, i vilka befolkningen i dessa avlägsna landsändar leva.

De moderna karelska dräkterna äro till stor del överensstämmande med de ryska folkdräkterna. Ursprungligheten inom detta område är att söka hos äldre individer och uti inne i landet belägna gamla byar, som ligga någorlunda avsides och ännu äro jämförelsevis oberörda av från Ryssland kommande inflytanden. Bland gamla från forna tider kvarstående dräkter må nämnas en särdeles målerisk, som ännu begagnas av männen i några byar, förnämligast Luvajärvi.

Dräkten, en sommardräkt, är helt och hållet vit och består av benkläder, skjorta och »kukkeli» eller »hattu», allt av linne. På fötterna bäras »lötöt», en slags låga, sandalliknande näverskodon, som fästas med snören runt smalbenet. Skjortan bäres utanpå benkläderna och är kring livat omgiven av tvenne läderbälten, det ena för »puukko» (kniven), det andra för »tulukset» (elddonen).

»Kukkeli» är huvudbonaden, närmast avsedd att skydda sin ägare mot myggorna. Den omsluter helt och hållet huvud och

hals med en öppning för ansiktet samt faller ned över bröst och rygg i två långa snibbar, som räcka ända till livet och kunna medelst öglor fästas i livremmen. Hela huvudbonaden påminner starkt om de huvor av järnmaskor, som man någon gång ser på gamla rustningar, och giva därigenom åt mannen, som bär dem, ett visst krigiskt egendomligt utseende. Då man har några män iförda dylika dräkter framför sig och såsom bakgrund den gamla byn med sina höggavlade mörka byggnader och den mörka urskogen, står man inför en sagolik, nästan spöklik bild, en sista kvarleva av en förgången tidsålder.[1]

Den härtill hörande kvinnodräkten, ännu sällsyntare, är även alldeles vit och består av »rätsinä», »kosto» och »sorokka».

»Rätsinä» är en skjorta med långa ärmar och något litet öppen framtill i halsen för huvudets genomträdande. Skjortans övre del till livet är av finare väv, dess nedre del av grövre.

»Kosto» är ett slags ärmlös lång blus, vidare nedåt, som åtdrages kring livet av en vävd yllegördel.

»Sorokka», huvudbonaden, är en mössa, som bindes runt om huvudet, över pannan och under nacken. Själva kullen skjuter uppåt, framåt över pannan och förlänges baktill med ett klaffliknande bihang, som under ombindningen täcker nacken. Denna klaff är på nyare tiders »sorokka» försedd med vackra pärlbroderier. Enligt uppgift skulle detta även i gamla tider brukats, men något dylikt exemplar funno vi icke. Över pannan lära också broderier och utsirningar ha brukats. Dessa broderier ersättas på den moderna mössan, som ofta är av tjockt rött siden, av synnerligen dyrbara guldgaloner. Denna forntida dräkt sågo vi endast några få gånger i användning. Den användes mera all-

[1] I Olaus Magnus arbete om Nordens folk framställes i en av vignetterna en man, en herde, iförd en huvudbonad identisk med »Kukkeli».

mänt som liksvepning, och i de flesta byar hyses av denna orsak en vidskeplig fruktan därför. Endast med svårighet och med löfte om belöning kunde jag förmå en kvinna att i denna dräkt stå modell. Även den manliga vita dräkten börjar användas till svepning och därmed är dess fullkomliga försvinnande påbörjat.

Ovannämnda kvinnodräkt är gemensam för både gifta och ogifta kvinnor, med undantag av huvudbonaden. Unga flickor och ogifta kvinnor i allmänhet ha aldrig burit och bära ej heller nu »sorokka». Deras huvudbonad består av ett kring huvudet bundet brett band »otsipaikka». Håret hänger i en enda fläta på ryggen. Från denna fläta utgå ytterligare smalare band, som kunna vara av olika längd. Vid högtidliga tillfällen äro »otsipaikka» och även flätbanden av siden. I detta fall äro dessa senare mycket långa och två till antalet men dubbelvikna, så att då den unga flickan t. ex. dansar eller springer, fladdra fyra långa brokiga bandändar efter henne. Uti denna hårklädsel finna vi en fullkomlig överensstämmelse med vad i Kalevala säges om Aino, då hon på följande sätt tilltalades av Wäinämöinen: (4 Runo w. 95—100)

»Ej för andra, stackars flicka
Än för mig, du flicka
Må du dig med pärlor pryda,
Gyllne kors på bröstet bära,
Lockarne i flätor linda,
Sidenband i håret binda.»

Aino svarar:

»Korset slet jag då från bröstet,
Rykte pärlorna från halsen,
Blåa banden från min panna
Röda banden från mitt huvud.»

etc.

Vit kvinnlig dräkt.

Under tidernas lopp har den vita »kosto» övergått till blå med allt större urringning kring halsen och allt större ärmhål, tills den i det närmaste kommer att likna den ryska sarafanen, som endast uppbäres av smala hängselband över axlarne. Sarafanen har nu nästan överallt undanträngt »kosto», vilken endast bäres av gamla gummor i södra delen av Arkangelska guvernementet. Norr om Uhtua återfinnes dock allmänt »kosto», vilken där bäres även av de minsta flickor. Den kan här hava alla möjliga färger.

En afton upplevde vi något rätt sällsamt. Då jag med Gallén 1890 besökte Miinua kyrkoby, gästades även vid detta tillfälle Sarina gård. Värdinnan berättade mycket om sin gamle fader, numera avliden såsom hon sade. Av andra hörde vi, att gubben spårlöst försvunnit, då han av regeringens utsände hantlangare eftersöktes såsom en av starovertsernas (gammaltroende) ledare. Denna lilla episod hade helt och hållet fallit mig ur minnet, men jag blev nu här i Luvajärvi på ett mycket dramatiskt sätt påmint därom. Såsom förut är nämnt, var vår värdinna på Kusma gård dotter till det gamla Sarinaparet. En afton, eller rättare sagt natt, vid 12-tiden sutto Viikka och jag pratande vid fönstret sysselsatta med det vanliga spanandet efter uppehållsväder. Plötsligen se vi ett långt tåg av mörkklädda människor svänga om en husknut och i gåsmarsch utefter åkerkanterna komma tågande mot Kusma. Strax intill vårt fönster, löpande utmed väggen, går det stigande körplan, som leder upp till höskullen ovanför ladugården. Tåget rör sig ljudlöst i den grå halvdagern, kommer närmare, stiger upp för planet och försvinner upp i höskullen. Vi stirra häpna på varandra frågande oss, vad detta betydde. Det hela hade en så hemlighetsfull prägel, att det hade varit ogrannlaga att göra vårt värdfolk några frå-

gor härom. Följande dag på eftermiddagen beslöto vi på egen hand söka få en lösning på denna gåta. Under förevändning att studera husets invecklade byggnadssätt begiva vi oss upp på höskullen. Där finna vi en liten trång trappa till vinden över stugan. Vi kliva uppför trappan och se framför oss, då vi gått runt om skorstenspipan, en tämligen lång korridor med små dörrar på sidorna. Vi höra ett lätt buller och trycka oss in i en mörk vrå. Långsamma steg och ljud av en käpp eller stav, som stötes mot golvet, höres från korridoren och om ett ögonblick står en reslig vit skepnad framför oss. Det är en gammal ståtlig man med vitt långt hår och vitt böljande skägg, iförd en lång vit skjorta av groft linne med bälte om livet. I handen håller han en lång stav. Lika häpna på båda hållen stirra vi ett ögonblick mållösa på varandra. Till sist frågar den gamle: »Varifrån komma främlingarne?» På vårt svar »från Finland» synes hans allvarliga anlete något klarna upp, och han säger liksom för sig själv »jaså från Finland». Efter ett doft uttalat »Varen i frid» gör han en värdig helomvändning och försvinner på samma andemässiga sätt som han uppenbarat sig. Här var således förklaringen till det nattliga tåget. Starovertserna i byn hade i Kusma hemliga nattliga sammankomster och den gamle var antagligen deras hövding eller överstepräst. Senare fingo vi veta, att det var den försvunne gamle Sarinavärden som här höll sig dold uppe på vinden hos sin dotter.

Kiimasjärvi 16. juli.

Den 15. på morgonen taga vi ett hjärtligt avsked av vårt särdeles vänliga värdfolk på Kusma gård, och efter uppgjorda räkenskaper bege vi oss ned till vår skjutsbåt, som väntar vid stranden

Ung flickas dräkt.

nedanför bastun. Bössor och fiskredskap läggas tillsvidare i fören, väskor och filtar i hög framför roddarnes fötter. Mitt i båten ligga fällar och täcken utbredda med mjuka dynor till huvudstöd i aktern framför styrmannens fötter. Några sista handslag växlas och vi skjuta ut från stranden åtföljda av de på stranden ståendes välgångsönskningar.

— »Terveenä menkäät, menköö rauhassa!»

— »Mån i fara helgbregda, faren i frid!»

Ännu en stund se vi byn med sina gula vedstaplar och sina höga gapande gavlar. Kvinnornas röda sarafaner bli småningom endast punkter. Vi passera kyrkholmen, och kursen ställes österut. Vi sträcka oss makligt på våra bäddar, tända våra pipor, lägga benen i kors, armarna under huvudet och låta molnen defilera med en känsla av att man en gång reser som en furste. Länge ligga vi så, men omsider komma vi till trängre flodliknande farvatten, kasta ut drag och höra snart den första forsen. Vi ha tre forsar att passera varav tvenne tämligen svåra. Vi komma med god fart ned för den första, men i slutet skvätter litet vatten in: med det samma får Viikka napp på sitt drag, och just som vi komma i lugnvatten drar han upp en ståtlig harr. Med anledning av det inskvättade vattnet finna vi oss i nästa fors föranlåtna att yrka på sakernas bärande över land, ty fotografiapparaten och våra böcker skulle svårligen tåla vid en kall översköljning. Viikka följer dock med våra två Karelare ned för forsen. Vid nästa fors gå vi alla över land utom de två karelarne, som fara nedför med båten. Vi äro nu halvvägs och frukosten uppdukas nedanför sista forsen på stranden, medan våra ryssar stå i sina röda skjortor i solskenet och vrida vidjor för årtullarne. Det omgivande landskapet är ovanligt vackert och skogen överallt lummig och rik på björk. Frukosten består av

Forsstyrman.

god mjölk, smör, bröd och kalakukko samt té till slut som dessert. Ryssarne ha fasta, så att de få glädja sig åt att se oss äta. Det är vackert, varmt och skönt, och med stort välbehag tända vi våra pipor och sätta oss i röken från lägerelden för att bli kvitt de täta myggsvärmar, som till sist upptäckt oss på stranden och samlas allt tätare, kommande från skogen. Efter ungefär två timmars rast bege vi oss av igen. Vi ha ännu tre timmars rodd kvar, under vilken tid vi då och då distraheras av någon fisk, som fås med draget. Bytet blev på hela sträckan tre harrar, tre

gäddor och en stor abborre. Vi ro över stora fjärdar, och efter två timmars rodd se vi en stor vit byggnad lysa långt borta på andra sidan fjärden. Det är det nybyggda skolhuset i Kiimasjärvi by, målet för vår resa. Snart synas även kyrkan och andra byggnader. Vid sjön stå några gamla bodar (ämpärin) med utsirade pelare. Dessa påstå byns innevånare vara byggda efter gammalt karelskt mönster.

Kiimasjärvi by har genom sina byggnaders arkitektur en annan prägel än Luvajärvi och byarne kring Kivijärvi. Flera gårdar med vanliga brutna tak ha flera våningar. Andra återigen hava fyrkantigt spetsigt tak liknande en låg pyramid och åt sjön ett stort vindsfönster ofta med halvrund ovandel. Denna senare byggnadstyp lär förskriva sig från Vita Havets kust och är antagligen rysk. Vi landa invid en stor, herregårdslik byggnad, Mike Antropoffs gård, dit vi blivit visade såsom varande den rikaste och bästa gården i hela Kiimasjärvi. Trappuppgången ser ståtlig ut, röd- och blåmålad, alldeles för vacker för våra ändamål, vi, som vilja uppsöka och se så vitt möjligt gamla äkta Karelska gårdar. Pirttin är alldeles ny med fyra andra rum tillbyggd till den gamla gårdsbyggnaden. Värdinnan, ung och vacker, upplåter åt oss ett magnifikt rum, ljust och glatt med 5 fönster, röd- och blåmålade skåp, bord och stolar. Ugnen är tresidig och vitrappad med små rödmålade pelare i relief. En röd-, grön- och blåmålad fris löper kring dess övre kant. Mitt emot den står en vit träsäng med rödrandiga sänggardiner. Man börjar smått skämmas för sitt ruskiga utseende i det ståtliga rummet. Handdukar, tvålar, kammar och klädborste packas hasteligen upp och man gör en så fullständig toilett omständigheterna medgiva. Saken underlättas i någon mån genom en liten oval spegel som hänger mitt i en fotografisamling mellan

två fönster. Detta är den första spegel jag sett sedan jag lämnade Kajana, med undantag av min lilla fickspegel, i vilken jag blott kunnat se tre myggbett åt gången, om de suttit nära varandra. I ovannämnda ovala lyxartikel ser man till sin stora belåtenhet en hel tredjedel av sin person. Myggorna ha i ansiktet anställt stor förödelse, skägget har vuxit och inspektionen utfaller ej till betraktarens fördel. Tanken föres tillbaka till Lusma trollgummans lovsång till våra mödrar med anledning av sönernas manliga skönhet. Med kam och tvål göres vad i mänsklig förmåga står och med bena i håret samt krage och halsduk intaga vi de platser vid samovarbordet, som värdinnan inbjuder till. På aftonen företages en roddtur såsom i Luvajärvi, ty vårt förtroende till det vackra vädrets bestånd är mycket litet. De upptornade molnen se hotande ut, och vindriktningen inger oss ej några förhoppningar. Vår pessimism var väl grundad, ty i dag på morgonen vid femtiden började det med regnandet igen och på ett sätt, som återigen ser bestående ut. På eftermiddagen göra vi visit i en del gårdar i byn med värden. Ingenting anmärkningsvärt påträffas. För kuriositetens skull besågs ett litet rökpörte, som påstås vara över 300 år gammalt från tjuvkrigets tid, då det lär varit en krog. Där inne satt en naken karl, två kvinnor och fem à sex barn i mörker och smuts. I afton få vi bastu. Den väntar.

Nokeus 18. juli.

Vacker dag i söndags den 16:de. Kvavt och tungt. Människor och djur ligga kringströdda och sova. Vår Renne ligger framför våra fönster på magen i solskenet och läser i sin psalmbok. På eftermiddagen göra vi visiter i byn tillsammans med värd-

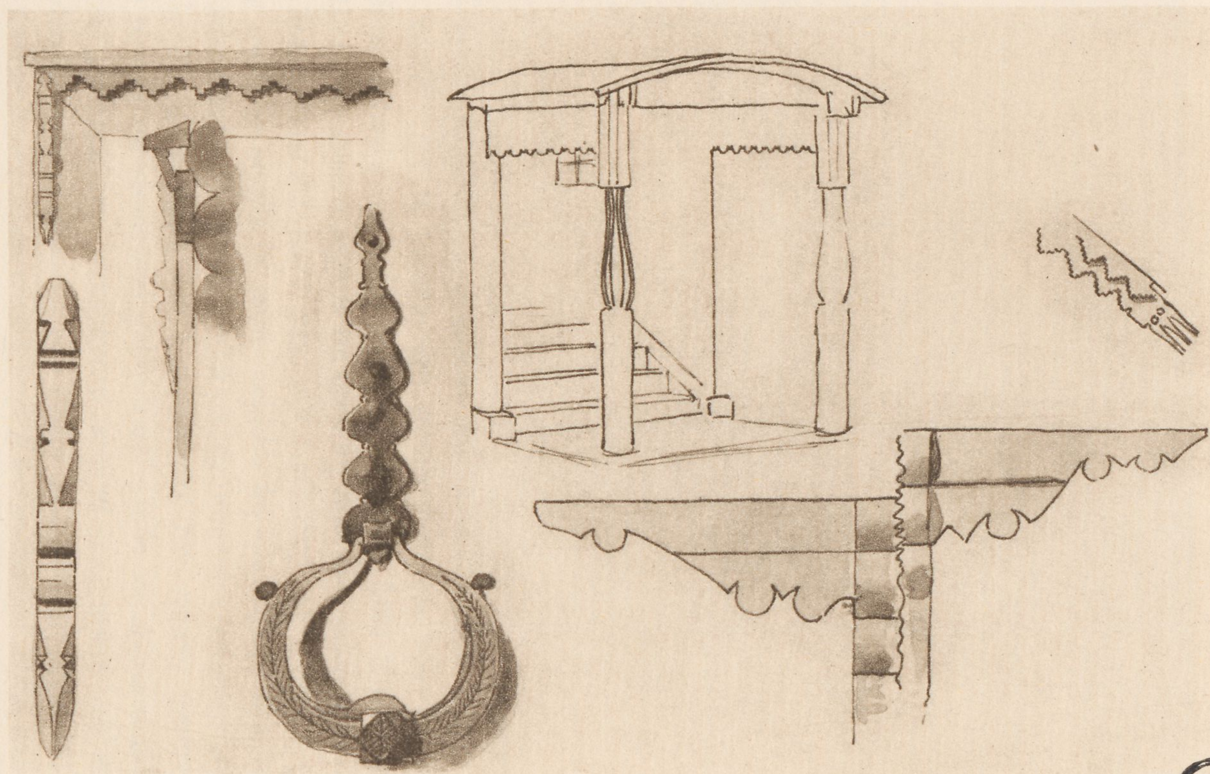

Ivan Vasiljevitch Oloneff.

folket. Besök göres på söndagen hos den ryske folkskolläraren Ivan Vasiljevitch Oloneff. Här finnes nämligen en stor präktig rysk folkskola för traktens barn. Skolan är en till byn testamenterad gåva av en Kiimasjärvibo, handlanden Miininen. Han var till en början herde, gjorde sedermera lycka i Petersburg och dog mycket rik. Skolan, ett ståtligt vitmålat trähus, innehåller en mängd väl upplysta, snygga luftiga läsesalar och boningsrum för skolbarnen under lästiden. Utom de religiösa bilderna utgöras väggprydnaderna av ett oljeporträtt av Miininen, ett oljetryck av olyckan vid Borki, en svamp- och en ordenskarta. Läraren är en ung man om c:a 22 år med början skäggväxt och lockigt hår. Han är mycket livlig och språksam, men kan olyckligtvis endast några ord finska. Vikström kommer endast ihåg några ord ryska. Ett livligt samtal kan därför med

svårighet åstadkommas trots vår värds välvilliga ansträngningar att tolka. Efter den sedvanliga tédrickningen begiva vi oss alla ut att se på byn. Den synes ej erbjuda något av synnerligen stort intresse. Byggnaderna stå i rad med gavlarne åt sjön. Några hava det vanliga karelska utseendet, de flesta dock, de rikaste, med fyrkantigt spetsigt tak enligt den vid Vita Havet brukliga modellen. Komna till sista gården ämna vi vända om, men bli genom fönstret av en värdinna bjudna att stiga in. Nya bekantskaper göras omkring samovaren med vänliga, pratsamma, livliga människor. Innan vi skiljas från Ivan Vasiljevitch anhåller han om att bli fotograferad. Med någon svårighet göres klart för honom att det är för sent. Han följer ändå med oss. Hemkomna visa vi honom våra vapen och fiskredskap. Han blir livligt intresserad, undersöker, mäter och synar vapnen från alla håll och kanter. Ivan tyckes vara en passionerad jägare och sportsman. I sitt rum hade han väggarne fulla av jaktbilder. På ena väggen hängde på ett vitt harskinn ett patronkök, en puukko och en dubbelbössa. Det är en framladdare och den ena pipan är olyckligtvis sprucken. Ivan har stora funderingar på att köpa sig en bakladdare. Ivan har nämligen god lön, 25 rubel, bostad och ved samt bete för en ko, så att den lyxen kan han bestå sig. På golvet i ena ändan av en bokhögsrad ligger en hop illustrerade priskuranter från vapenhandlare i Petersburg. Mitt remingtongevär väcker särskilt hans synnerliga beundran och det måste vändas, hanteras och läggas upprepade gånger till ögat. Hans ögon lysa då han spänner hanen på våra bössor.

Denna söndag kan antecknas som en märkelig dag, ty det är första gången vi fått kaffe sedan vi lämnade Kuhmo. Värden bjöd oss på en kopp innan vi foro till byn.

Portklapp och arkitekturdetaljer.

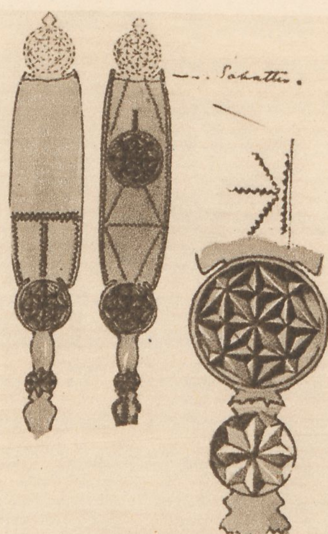
Handsvarv.

Måndagen tillbringades i byn. Vi funno bland annat en särdeles vacker »kuosali» hos Petri Henanen. I en annan gård höll värden på med att fläta »lötöt» (näverskor) åt sig. Viikka beställde ett par små modeller. Under tiden de gjordes, målade jag av värdinnan som höll på med att stoppa »rahkamaitoa» (surmjölk) i ugnen att gräddas. Vår vän Ivan kommer också till gården och bjuder oss på middag, men vi slippa ej ifrån utan att ytterligare hava inmundigat tre à fyra glas té. Hos Ivan, som jag fotograferat genast vid ankomsten i full jaktkostym, få vi en splendid middag, en riktig festmiddag bestående av stuvad torkad gädda, kokta och brynta bovetegryn, rahkamaitoa, bröd, smör och färsk god mjölk, vilket allt avslutas med de oundvikliga, men alltid välkomna tre à fyra glasen »tschajo». Samtalet har

Värdinnan vid ugnen.

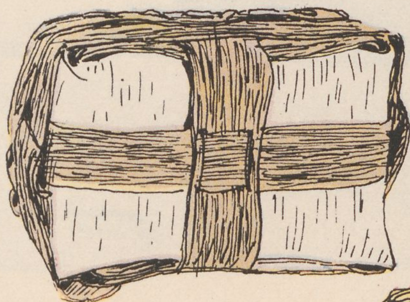
Kuosali.

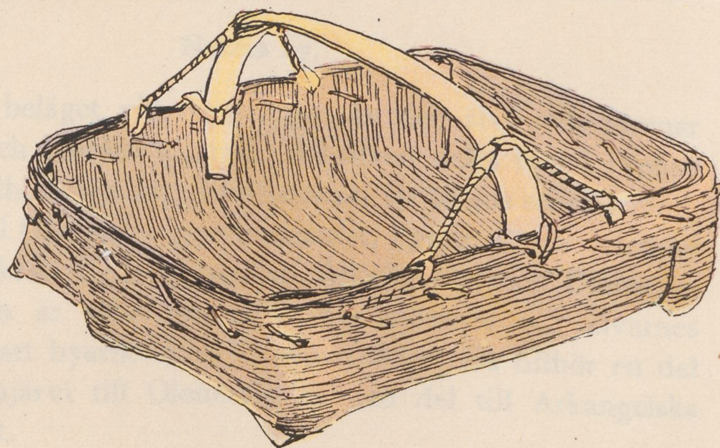
i dag lyckats bli litet livligare, ehuru vi ej ha någon tolk. Bland annat talas om åtskilliga gemensamt bekanta ryska författare, och de utgöra ett föreningsband. Vi äro från denna stund mera bekanta. Viikkas kunskaper i ryska ökas för varje timme, och Ivan och han lyckas göra sig rätt bra förstådda av varandra. Jag åser med ett värdigt lugn deras ansträngningar. Ryska, finska, karelska ord hagla om varandra, och när det blir alltför trassligt, forskas ivrigt i en gammal parlör läraren har i sin boksamling. Då vi återvända till Antropoffska gården, vill vår vänlige värd ej ännu lämna oss, utan åtföljer oss, som en magnet dragen av våra bössor, vilka han tydligen än en gång vill betrakta. Hans mimik och uppförande förråda en sådan uppriktig glädje, att den smittar.

Vid niotiden finna vi vädret så vackert, att vi helt plötsligen besluta att resa, ty liksom man ej känner sin nästa längre än till

tänderna, hava vi ej förtroende för klar himmel längre än till horizonten, och gårdagen visade, att vi däruti hade alltför rätt. Till Nokeus är från Kiimasjärvi 7 à 8 verst högst. Senare delen av vägen går på land utefter en elv med tre forsar.

Vi framkomma till Nokeus vid femtiden på morgonen och finna värden i den gård, uti vilken vi stiga in, sysselsatt med att laga sin lie i ordning med anledning av det härliga vädret. Efter att hava fått en kopp buljong tillredd på en kapsel samt några glas té gå vi trötta, men nöjda med vår natt, till sängs i gårdens kornitza, som tillika är handelsbod. Vi lägga oss vid fullt solsken, men några timmar därefter vaknar jag vid regnets häftiga piskande mot rutan. Kl. 3 på eftermiddagen stiga vi upp. Regnet fortfar med ursinnighet och himmeln är över allt hopplöst grå och molnens svaga konturer orörliga. Det är alldeles lugnt. Regndagarne i Luvajärvi återuppdyka klart och tydligt för vårt minne. I detta väder kan man ej gärna gå ut och se på byn. Jag lägger mig tillbaka på rygg i sängen och stirrar på värdinnans väl försedda brokiga garderob, som hänger utefter väggen vid mina fötter. Emellanåt kommer värden in med folk och vi bli en gång bjudna på kaffe, vilket i dessa trakter tyckes börja omväxla med té. Gården ser rik och välmående ut. Kornitzan, i vilken vi fått kvarter, är stor och rymlig med 5 fönster. Dörr och fönsterposter äro röd- och blåmålade. Spisen är stor och står mitt i rummet, vitmålad med öppningen åt dörren. För eldstadshålet hänger en liten gardin såsom i de flesta gårdar i dessa trakter. I bortre ändan av rummet bakom spisen hänger värdinnans garderob bestående av ett tjugutal olikfärgade röda, blå, gula, gröna sarafaner och förkläden i olika toner. Somliga av enkel kattun, andra med invävt siden. Det hela bildar ett harmoniskt färgackord.

Näverkorg.

Nokeus by.

Nokeus är beläget vid mynningen av den älv, som förenar Kiimasjärvi och Nuokki sjöarne. Av älven delas byn i tvenne delar, vilka tillhöra var sitt guvernement. På älvens södra strand, som räknas till Olonetzka guvernementet, ligger största delen av byn med kyrkan. Gränsen mellan Arkangelska och Olonetzka guvernementen är ofta dragen utefter sjöarnes och älvarnes medellinie så att byarne delas i tvenne delar. Så tillhör en del gårdar i Luvajärvi till Olonetzka och en del till Arkangelska guvernementet.

Viikka, som gått ut under ett litet uppehåll, kommer hem och berättar, att det är bröllop uti byn. Vi hava under hela vägen sökt tillfälle att se ett bröllop, så att budskapet mottages med glädje. Det är sent, kl. är 8, och bröllopet har varat hela dagen, men vi få åtminstone vara med om slutklämmen. Bröllopet hålles i bortre ändan av byn på andra sidan älven i en liten till utseendet fattig gård. På ditvägen göra vi en ny, och som vi sedermera fingo erfara, angenäm bekantskap i Ivan Makaroff.

På långt håll se vi redan brokiga sarafaner och män i röda skjortor på bröllopsgården. Vid vår ankomst närma sig oss

tvenne kvinnor, en äldre gumma i mörkblå kosto och sorokka samt en ung i röd sarafan och kofta med schalett till huvudbonad. Den senare är bruden. Hon ser rödögd och förgråten ut. I handen bär hon ett tefat för att mottaga de penningegåvor, som väntas av oss. Härpå hava vi redan i vår gård blivit förberedda. Gumman och bruden taga varandra om halsen och närma sig oss långsamt med näsdukar för ansiktet. Då de kommit tätt invid oss buga de sig ända till jorden och börja en med ryska ord uppblandad klagolåt under häftiga snyftningar. Sången fortfar med bugande och gråtande en lång stund, så länge att situationen börjar bli pinsam. Kring oss stå de andra bröllopsgästerna, flickorna par om par med armen om halsen på varandra, allvarsamma och tysta. Slutligen upphör gråtandet och stunden är tydligen kommen för brudgåvan. En rubel lägges i tefatet, vilket följes av talrika djupa bugningar och tacksägelser på ryska. I översättning lyder den långa tacksägelsen ungefär så här:

— Tack för dina goda handgåvor; Måtte Gud återgiva dig det hundrafalt!

— Mycken tack för dina goda handgåvor; Gud haver dig därför hundra gånger kärare, då du håller bruden kär i hennes sorgestund vid avskedet från fadershemmet.

— Tack då du förnöjer henne med dina glädjande handskänker i de stunder hon djupt rörd sörjer.

— Gläd du henne nu; hundra gånger gladare må du bli, då Gud lyckliggör dig med utterskinn i hundradetal.[1]

Vi inbjudas till té inne i stugan. Uppför en liten trappa, under ett skjul, som förbinder fähuset med stugan uppstiga vi i den kolmörka förstugan, där en ångande värme redan strömmar emot

[1] Härmed menas god lycka vid handel med eller jakt efter dyrbara pälsverk.

Manlig dräkt.

Brudgummen.

oss. I stugan inbjudas vi att sitta på bänken, som löper utefter gavelväggen, mittemot dörren. I karelska stugor tyckes detta vara hedersplatsen jämte platserna kring hörnet, där bronsbilderna äro uppställda. Flerfaldiga gånger vid vår ankomst i stugorna, då det suttit folk på dessa platser, ha de rest sig genast och lämnat platserna åt oss. Inne i stugan är nästan också alldeles mörkt. Småningom urskiljes dock det lilla bordet med samovaren och kopparna samt några män där ikring. Borta i knuten vid »karsinan» (spisen) röra sig otydliga former. På andra bänken till höger om oss sitter en reslig karl med mörkt långt hår och hakskägg. Han bär skogvaktarens gråa uniformsrock med bricka på bröstet. Det är brudgummen. Allvarlig, tyst och värdig sitter han där i halvmörkret. Det sparsamma ljuset från det låga fönstret vid hans sida belyser hans kraftfulla ansikte. Det är en man på omkring 50 år av en vacker och kraf-

tig finsk typ. Det mörka nästan svarta håret benat mitt på hjessan faller ned utefter tinningarna över öronen och ger relief åt de muskulösa, magra skägglösa kinderna. Pannan är hög och välver sig över de något snedriktade, stadigt blickande ögonen. Näsan är tämligen kort. Munnen med bestämt, energiskt uttryck är omgiven av sparsamt växande skägg. Hans frieri omgavs av en viss romantik. Han hade föregående dag tillsammans med en annan skogvaktare, hans talman, kommit till byn att fria till en förmögen flicka, men fått avslag. På återvägen kom en ung flicka för att ro honom över ån. Flickan uppfyllde troligen de anspråk han hade på en hustru, och hellre än att med oförrättat ärende komma tillbaka till sin by friade han till tösen och fick denna gången ja. Processen gjordes kort och följande dag firades bröllopet.

Efter oss komma efter hand alla gästerna in, böja huvudet under takbjälken, vända sig åt hörnet med de heliga bilderna och buga tre gånger under korsningar. Bänkarna bli småningom fullsatta, men ännu finnes folk borta vid dörren, av viskningar och annat buller att dömma. Vi inbjudas att vid samovaren intaga våra platser. Temperaturen i pörtet är säkerligen hög och illusionen av bastu blir fullkomlig, då man inmundigat tre à fyra glas hett té. Så snart man druckit ut sitt glas uppmanar värdinnan, som sitter framför samovaren, med enträgen vänlighet till mera drickande. Först då glasens antal närma sig halva dussinet, kan man motstå en ung söt värdinnas leende uppmaning och det härliga téets frestelse.

Då alla i tur och ordning fått sin tération blir det dans. Det lilla bordet undanflyttas. Spelmannen, som vanligen själv deltar i dansen, drar några ackord på harmonikan, kadriljen bildas. Kadrilj tyckes vara den allmänna dansen, och dansen börjar upp-

blandad med ryska steg och taktstampningar, vilka tilltaga i kadriljens sista tur, då kavaljererna figurera i fullkomligt rysk stil.

Efter dansen vidtager den egentliga och slutliga ceremonien. Bruden skall kammas till hustru. Ett ljus tändes på bordet. Vid dess sken synas nu kvinnodräkternas livliga färger, som brokigt lysa mot den i mörker höljda bakgrunden. En pall framställes mitt på golvet mitt för vår plats. Bruden sättes på pallen och de gäster, mest kvinnor, som ej fått rum på bänkarna, ställa sig i ring bakom. Två kvinnor, den ena i eldröd skjorta och blå kjol, den andra i vitt och rött stiga fram, avdraga schaletten och börja fläta brudens ljusa, täta, vackra hår. Hon håller armbågarna på knäna och gömmer sitt förgråtna ansikte i händerna. En liten del av pannan synes över fingerspetsarna, röd, pärlande av svett. Håret benas mitt i pannan, samlas och flätas över vardera örat. I ändan av flätan insättes band, och flätorna viras framåt över pannan kring huvudet och bandändarne knytas på hjässan över pannan. Sorokkan påsättes härefter och ovanpå denna den i dessa ostliga trakter brukliga »koschnikan», som består i en till en och en halv handsbredd diagonalt viken brokig sidenduk, som bindes över hjässan och fastknytes i nacken, täckande övre delen av örat och lämnande sorokkans vanligen broderade botten bar. Ovanpå detta knytes på vanligt sätt en dubbelt trekantigt viken schalett, och nu är bruden färdig. Hennes huvud och skuldror övertäckas med en stor schal, och en gammal gumma i blå kosto och svart sorokka stiger fram, hukar sig ner vid hennes sida, i det hon lägger sin högra hand på brudens rygg mellan skulderbladen. Hon börjar nu under djupt bugande, med sin högra hand tvingande även bruden att djupt buga åt det åt Gud helgade hörnet, sjunga förmaningsorden till bruden, en lämning från gamla tider, från Kalevalarunornas tid.

I denna sång förekomma synnerligen vackra ställen. Av Kalevala tillåter jag mig återgiva följande strofer:

»När du går från denna gården
Mins då allt, som med bör följa,
Glöm blott trenne ting i hemmet:
Överflödig sömn om dagen,
Ömma ord av egen moder,
Smör på bröd ur varje tjärna!»
»Mins att medta allting annat.
Kvarglöm endast dina drömmar,
Lämna dem åt hemmets döttrar
Kvar på ugnens hörn i stugan,
Lämna visorna på bänken,
Glada sångerna vid fönstret,
Barnsligheterna åt kvasten.
Glöm ditt självsvåld kvar på bädden
Och vid härden varje osed,
Lämna lättjan kvar på golvet.
Eller bed din bröllopstärna
Taga den inunder armen,
Att i något busksnår föras,
Att i ljungen undangömmas.»

Vi bedjas ut på gården, dit bruden skall föras. Där vänta vi en lång stund, men ingenting kommer. Vi smyga oss in igen och skyddade av mörkret se vi från dörren en ceremoni, som antagligen ej är meningen att låta oss bevittna. Bordet är framflyttat till hörnet, under den åt bronsbilderna ägnade lilla hyllan. Mitt på bordet, som är övertäckt med vit duk, ligger ett stort runt bröd. Framför brödet på ena ändan står en flätad näverask med salt samt ljuset. Bruden med huvudet fortfarande övertäckt av en stor schal, ledes av de två kvinnor, som kammat henne,

Vigseln.

runt bordet, två gånger medsols, en gång motsols. Sedan sättes hon åter ned på pallen, reses och nedsättes åter två gånger ganska brutalt. Härpå föres hon ut på gården. Då vi andra gången komma ut är den lilla gårdsplanen fri; på andra sidan, vänd mot ingångsdörren står brudgummen i full skogvaktare-uniform, pälsmössa med dubbelörn, grå vadmalsrock med tjänste-bricka på bröstet, höga stövlar och vita »kintaat» (mulvantar). På hans högra sida står en annan skogvaktare, hans »puhemies» (talman), och på hans vänstra en flicka som tärna: Rak, reslig

allvarlig med sitt käcka bestämda utseende står brudgummen mellan sin kamrat och den rödklädda flickan med ett smalt vajande kornfält, en blå strimma sjö och blånande mörk skog till bakgrund. Över deras huvuden rusa sönderslitna molnmassor åstad med den häftiga blåsten. Tavlan gör ett kraftigt, storartat, men ödsligt hårt intryck. Tre tvärstreck på en halv famns avstånd från varandra dragas med en käpp i den genomblöta jorden framför brudgummen. Från det till ingång tjänande skjulet utträder bruden fortfarande överhöljd och iklädd eldröda vantar på händerna. Om högra handloven är ett yllebälte bundet. och hon föres i ledband av sin far. På hennes vänstra sida står en tärna. Vid vart och ett av de tre tvärstrecken buga bruden och tärnan tre gånger ända till jorden för brudgummen. Kommen närmare intill sin blivande make, hälsar hon honom såsom sådan med några ord och ända till jorden gående upprepade bugningar. Brudgummen lyfter sedan tre gånger, alternerande med bugningar från brudens sida, på schalen för att övertyga sig om, att han ej blir bedragen, varefter han tar sin hustru i armen och svänger henne tre gånger runt. Nu är han säker på att det verkligen är hon, varför han, fattande tag i den av fadren hållna »grimman», brutalt drar henne till sig och ställer henne vid sin vänstra sida. Förnyade djupa bugningar av bruden för sin far och tärnan följa härpå. Under denna mottagningsceremoni har titt och ofta avlossats glädjeskott med ett flintlåsgevär. Sedan brudgummens marskalk avlossat två pistolskott, beger sig brudparet, bruden ledd av mannen, marskalkar, tärnor och fadren ned till stranden. Där försiggår en ceremoni, som vi endast på långt håll kunna se. Brudparet går runt några stenar i stranden, skott avlossas m. m. Det är brudens avsked från hemgården, från de ställen, som varit henne kära under

Bruden.

barndomen. Därefter återkomma de och hälsa de närvarande och begiva sig in i stugan åtföljda av alla gästerna. Sedan ett vaxljus tänts framför den lilla hyllan i hörnet, sätta sig de agerande personerna kring bordet, som kvarstår i sitt förra skick. Talmannen skär lös en bit av brödskorpan, nedsticker under den en liten bronsbild från hyllan, fyller hålet med salt och lägger locket på. En gryta sönderslås med buller mot golvet. Därefter gå de alla i procession några gånger kring bordet och återtaga sina platser. Kvinnan, bruden och tärnan bocka sig djupt för brödet, så att pannorna vidröra bordet. Under tiden laddar marskalken bredvid mig på bänken sin dubbelpistol. Krutet har han i en karnister, som han öppen ställer tätt invid ljuset. Ena pistolpipan proppar han till mynningen full med krut och ovanpå tvingar han en våt pappersplugg. När han påsatt knallhatten, trycker han till den med hanen. Hela den lilla operationen såg litet hotande ut, men avlopp lyckligt. Nu tages allmänt avsked, den väl laddade pistolen avlossas en sista gång utanför dörren, och återtåget börjar. På hemvägen bli vi inbjudna att dricka té i gårdarna och stanna också slutligen, ehuru klockan går på ett hos vår nye vän Ivan Makaroff, eller på karelska Makari. Vanligen bära folket i Karelen två namn, oftast lika, det ena endast med rysk ändelse. Hans hustru är hemma från Hyrynsalmi i Finland. Ett magert, knotigt, uttrycksfullt ansikte med djupt liggande ögon. En timme går under angenämt samspråk om väderleksförhållanden, politik och dylikt, medan hällregnet piskar rutorna. Vi taga avsked med löfte att återkomma. Vid tvåtiden insomna vi tungt vaggade till sömns av takdroppens taktmässiga tippande.

Inalles ha vi tillbragt fyra dagar i Nokeus, och ganska mycket ha vi hunnit uträtta. I gamla byn på andra sidan älven äro alla

Interiör.

synnerligen vänliga, och ofta äro vi inbjudna till té i gårdarna. Flera sjuka komma till oss med anhållan om råd och läkemedel. Svårt är att hjälpa alla med de ytterst enkla medel, som stå till buds. Viikka fungerar som läkare och apotekare och gör ett par morgnar och aftnar ordentliga sjukbesök. En gubbe får han till sin stora tillfredställelse på bättringsvägen; från en ung sympatisk kvinna lyckas han däremot, trots kininkapslarne, ej jaga bort febern.

Det enda vi skulle litet ha att beklaga oss över vore vårt värdfolk. Gården, Amon talo, säges vara särdeles rik, men är i så fall bebodd av synnerligen snåla människor. Vår mat, tillmätes snålare än i den fattigaste by och den uppmärksamma vänlighet, vi hittills varit bortskämda med, tyckes i denna gård alldeles brista. En morgon företager sig värden att flytta in samovaren för att bjuda en dräng på té kl. 1/2 6 på morgonen, då han med tillgjord inställsamhet föregående dag frågat oss, om han i vår frånvaro får bjuda sitt gårdsfolk på té i samma rum. Vi packade genast in och foro till en annan på samma sida om älven belägen rik gård. Föregående afton hade vi nämligen varit i denna gård på besök med vännen Makaroff, vars syster, Timos änka, här är värdinna.

Mottagandet i Timos gård bildade en skarp kontrast mot det förra. Gården är stor och ser utomordentligt väl skött ut. Två stora snygga pörten och en kornitza i övre våningen, som en välburgen stadsgård ej skulle behöva skämmas för. I kornitzan finnes fyra gamla svenska allmogebägare av silver hemförda av den avlidne värden från sina resor. Spår av svensk kultur hade vi även funnit hos Makaroff, bestående av några i en åker hittade gamla svenska kopparmynt från 1700-talet. Av äldre ornamenterade föremål funno vi i Makaroffs gård några mycket

vackra kuosali och några paalikkor (klappträn), vilka han själv är upphovsman till. Ett originelt mönster finna vi även på stickade ullstrumpor, fordna brudgåvor. Enligt uppgift äro de mycket gamla. De äro för länge sedan omoderna. Mönstrets största egendomlighet är kanske dess otvetydliga släktskap med de mordviniska och tscheremissiska mönster jag haft tillfälle se i de av Dr. Heikel hemförda samlingarna i Historiska museet i Helsingfors.

Två gånger ha vi här i byn varit i tillfälle att höra runosångare. En gumma hemma från Kiimasjärvi sjöng Wäinämöinen- och Lemminkäinen-runorna. Därtill sjöng hon för Viikka två gamla sånger på runometer, en om en Juuto Puutokainen och Viborgs belägring och en antagligen mycket gammal runa, ett karelskt äventyr. Särskilt är denna runa för oss av intresse därigenom att handlingen är förlagd till de trakter vi redan genomrest och komma att genomresa.

En afton voro vi i tillfälle att höra en gammal sextioårig runosångare, i ett gammalt ännu bebott rökpörte. Värdfolket, båda gamla, och det stora tomma pörtet med sin gammaldags ugn och sina dragluckor gåvo intryck av något hädangånget, ej mera tillhörande vår tid. På golvet i ena hörnet låg den gamle vithårige och vitskäggige värden »Riikko», en sann Wäinämöinen typ. Då vi suttit några ögonblick kommer Riikkos granne, 60-årig, på besök. Ombedd att sjunga krusar han först något, men går dock slutligen vår önskan till mötes. Hans röst, skarp och hård skallar nästan hemskt i det skumma pörtet. Själv går han så väl upp i det han sjunger, med sitt långa hår, sina vita grova kläder, snett belyst av det kalla nattljuset från dragluckan bredvid honom. Mycket fantasi behöves ej för att plötsligen bliva försatt till länge sedan förgångna tider, då den underbart sköna

finska epopéens hjältar ännu levde i sången i dessa trakter. Framåtlutad sitter gubben med armarna korsade över knäna, vaggande långsamt av och an med kroppen och nickande takten med huvudet. Den stora klumpiga läderslidan vid hans bälte följer kroppens vaggningar med spetsen mot bänken och de låga näversandalerna knarra sakta mot golvet. Som bakgrund står den i breda stockar omramade låga dörren samt den gamla krubbliknande spisen med det mörka bakugnshålet och grytorna hängande på de stora svärtade träkrokarne. Gubben nickar, vaggar och sjunger länge om Wäinämöinen, Kullervo, Lemminkäinen. Han sammanblandar mångt och mycket. Hans minne är tydligen dåligt. Själva runorna äro av föga värde och dessutom kända, men genom sin sång, person och omgivning framkallar han en stämning, en bild, en levande illustration till Kalevala, som troligen redan om ett årtionde torde vara mycket svår om ej omöjlig att återfinna.

Enligt vår på förhand utstakade stråt, borde vi nu ifrån Nokeus hava fortsatt åt öster till Piismalahti. De förfrågningars, vi gjorde om denna ort och om Jyskyjärvi norr därom, gåvo ej något fördelaktigt resultat. Piismalahti sades vara en ung by och Jyskyjärvi, visserligen gammal, låg mitt i den ganska livligt trafikerade vägen till Kem. Sålunda utsatt för främmande inflytanden, vore i denna ort säkerligen ej mycket ursprungligt karelskt att finna.

Större skörd väntade vi oss av att vandra norrut från Nokeus direkt till Uhtua och Vuokkiniemi över byarne Vonkajärvi, Kostamus, Käntääjärvi, Luomajärvi, Alajärvi och Enonsuu vid Kuittijärvi sjö. Ett annat skäl, som bidrog till vårt beslut att taga denna kortare väg till Vuokkiniemi, var, att vi i denna by ville övervara Eliasdagens firande. Dylika helgdagar firas ej,

såsom man skulle tro i alla byar, utan äro alltid vissa byar därtill utsedda. Huruvida detta bestämmes medelst kyrkliga förordningar eller genom överenskommelse byarne emellan vet jag med säkerhet icke. Dock tyckes det förra vara fallet. Till den för helgdagens firande utsedda byn samlas folk från närliggande orter, och det hela får då prägeln av en stor folkfest. En sådan fest hade vi på grund av regnvädret redan gått miste om, medan vi voro i Luvajärvi. Vi voro intresserade av att se varuti dessa »folkspel» kunde bestå, ty att döma av beskrivningar, vore det något mycket märkvärdigt.

Vonkajärvi 24. juli.

I dag på morgonen efter en natt tillbringad i Timos trevliga gård begåvo vi oss på väg till fots. Under de tre sista dagar vi varit i Nokeus, ha vi haft ett utomordentligt väder. Visserligen har det utom första dagen regnat en skvätt då och då, men emot förgångna veckor förefaller det oss, som något vi aldrig mera skulle vågat hoppas på. Folket passade också genast på att få in litet torrt hö. Stora ängar stå ännu under vatten, men blir det nu hädanefter vackert, torrt väder, torde dock höstskörden bliva god. Rågen och kornet se i dessa trakter praktfulla ut. Men att klaga tyckes här höra till vanorna, ty då man säger åt någon, att säden ser präktig ut, svarar han med en suck: »Ja nog ser ju början bra ut, men vem vet hur det går till slut.» Kring Kivijärvi fanns det stora skäl att klaga, men här österut förefaller klagandet skäligen omotiverat.

Karelaren är icke jordbrukare. Han är huvudsakligast handlande och föga hågad för kroppsarbete. Skulle han hava håg och lust att ägna sig åt mera omsorgsfull vård av sin jord, äro

Klappträ.

de förhållanden han lever uti, ej lämpliga att hos honom utbilda dylika anlag. All jord är i regel kronans. Åt varje by upplåtes ett visst område till odling. Denna jord delas lika mellan byns alla manliga innevånare. Tillkommer en manlig individ, utbrytes hans del från andra bättre lottades ägor. Faller någon ifrån, tillkommer hans jordlapp någon annan eller delas den mellan de övriga manliga representanterna för gårdarna. Så kan en välmående familj genom mannens och sönernas frånfälle bringas till tiggarstaven.

Huru kunna sådana herrar vilja resa i ett så öde land! och andra liknande tillmälen uppvaktas man titt och ofta med. Man återkallar då i minnet ofrivilligt och med sorg det elände, det armod, den tysta, stolta resignation, som ofta mött en på andra sidan gränsen i av naturen mångfaldigt mindre lyckligt lottade trakter, där människan ofta spännes för plogen, där barkmorteln är blanksliten, och där hela familjens nödtorft beror på de små magra axen bland svarta brända stubbar och bleka, vitbrända stenar. Man jämför ofrivilligt en av dessa stolta, pösande, guldprydda, sidenfrasande värdinnor med den bleka, magra hustrun, som där västerut påträffats, tyst, undergiven, undangömmande det tunna, knappast sammanhängande barkbrödet såsom något skamligt.

Även skogsförhållandena äro inom Arkangelska guvernementet för befolkningen ogynnsamma. Här äger icke någon från skogen taga ens en torr sticka utöver det som i bränsle och byggnadsmaterial är varje by sparsamt tillmätt.

I Vonkajärvi fick vår värd plikta för det han till ett gärdsel från närmaste skog tagit två färska och tre torra störar! Belysande för dessa förhållanden är den anekdot, som just i samma by berättas om en forstmästare. Han var i dessa trakter på ämbetsresa. Vid en vandring genom skogen önskade han tälja

sig en käpp, men hotades med angivelse av den medföljande skogvaktaren och fick också, berättas det, fortsätta sin mödosamma färd utan vandringsstav. Stockförsäljning har i dessa trakter börjats för kronans räkning, och tusentals timmer flottas årligen ned längs floderna till Vita havet. Det är med anledning härav dessa stränga förordningar utfärdats. Endast fullkomligt felfri stock tages av uppköparne, och därför ser man ofta under de långa skogsvandringarne de vackraste furor ligga multnande på skogens mossmatta, övergivna på grund av någon liten spricka eller annat obetydligt fel.

Boskapsskötseln står på en något högre ståndpunkt och ladugårdsprodukterna utgöra den karelska familjens huvudsakliga föda tillsammans med fiskets avkastning.

Fiske idkas flitigt. De förnämsta fiskesätten äro notdräkt och fiske med nät ävensom svirveldrag samt mete. Notfisket bedrives i stor skala, synnerligast norrut vid de stora havsliknande sjöarne Pääjärvi och Tuoppajärvi.

Jakten lönar sig icke mera så mycket som förr. Ännu föres visserligen fågel vintertid till Kuopio från dessa trakter, men snarornas allt för flitiga begagnande ha i förvånande grad minskat tillgången på villebråd. På de sextionio mil, vi tillryggalade genom de rysk-karelska ödemarkerna, sågo vi av skogsfågel ej mera än en tjäder och två ripor.

På änder och andra vattenfåglar fanns däremot riklig tillgång.

I trakterna norr om Uhtua utgör vinterjakten på ren för många en viktig inkomstkälla och emellanåt lyckas det en och annan, att i floderna längre norrut genom pärlfiske skaffa sig icke obetydliga summor.

Egendomligt är det faktum, att i Nokeus, den längst österut belägna byn vi besökt, talas den renaste finskan vi i Ryska Kare-

Ung moder.

len hört. Närmast till hands låge naturligtvis, att i gränstrakterna, kring Kivijärvi t. ex., finskan skulle bibehållits renast och ursprungligast. Men förhållandet är alldeles motsatt. Kring Kivijärvi är finskan dålig och svårare att förstå, synnerligen då kvinnorna tala. Kvinnorna tala i allmänhet mycket sämre finska än männen, några äro rentav omöjliga att förstå. Varpå detta kan bero, är svårt att säga. Kvinnorna, som i hela sitt liv, med få undantag, vistas på ett och samma ställe, borde bibehålla språket renare och friare från inblandningar. Männen, som vandra vitt och brett omkring, äro än i Finland än i Petersburg och det inre av Ryssland, skulle enl. förmodan mera vara utsatta för främmande inflytande.

Den två mil långa vägen till Vonkajärvi går genom härlig, hög skog och förefaller oss såsom en angenäm promenad. Gångstigen går nästan uteslutande över en, trots det långvariga regnandet, torr sandås. Endast några små kärr förekomma och en gång måste vi med vatten till knäna vada över en översvämmande å.

Vonkajärvi är en liten skogsby på sex gårdar och ligger, kan man säga, mitt i ödemarken på ungefär lika avstånd från de stora byarna. Tjugu verst räknas till Nokeus och ungefär lika mycket till Kiimasjärvi, Luvajärvi och Kostomus. Byn ligger vackert, utbredande sig kring en liten vik utåt en kort udde. Vonkajärvi sjön är en mindre sjö med djupa, trånga vikar och långa utskjutande uddar. Vi få rum i den ytterst på udden belägna gården. Värden ser präktig, värdinnan vänlig och snäll ut. Hon bär sorokka med guldgalon och pärlstickad nacklapp; det är ett nöje att återse denna vackra huvudbonad, som genom sina färger och sin form i skönhet står framom den mellan Kivi-

Vonkajärvi.

järvi och Nokeus brukliga sorokkan. Gården är liten, som de alla äro i byn, men renhet och snygghet härska.

Vonkajärvi 26. juli.

På måndagen den 25:te göra vi besök i två eller tre gårdar. På aftonen, då vi sitta och arbeta hemma, överraskas vi helt plötsligt av en inbjudning till »té och supé» till vår vän Ivan Vasiljevitsch från Kiimasjärvi. Han har kommit till byn tillsammans med en forstmästare från Kem, som är på tjänsteresa. Han medföljer för nöjes skull för att få tillfälle att jaga och fiska. Det är ett stort oväntat nöje och en glädje för oss att åter träffa honom, och å sin sida tyckes han också glädjas över återseendet. Samovarbordet är uppställt i ett hörn av skogvaktarens pörte, där forstmästaren och Ivan tagin in. Ivan är lika vänlig,

pigg och livlig som sist. Under detta lilla tékalas når språkförbistringen sin höjd därigenom att forstmästaren kan tala litet tyska. Några franska ord komma också med och skogvaktaren, värden på stället, tolkar ett och annat finskt ord till ryska. Huvudsaken är, att vi alla genom detta i hög grad polyglotta samtal lyckas förträffligt förstå varandra. Under det vi fortsätta att dricka té har vår vän Ivan ett förfärligt bestyr med kvällsvarden. Han surrar ikring som en geting i stugan i sin gråa jaktkostym. Hans vita halvstrumpor som synas mellan de låga skorna och de för korta vida byxorna lysa som två rörliga punkter i den skumma stugan. Värdinnan bistår honom med diskning, eldning m. m. Samtalet föres dem emellan med tecken och ett och annat finskt ord, som naturligtvis av den tilltalade förstås på oriktigt sätt. Resultatet av allt detta blir dock slutligen en välsmakande, kryddad fisksoppa, som föregås av några glas »vodka» från forstmästarens stenkrus. Aftonen blev för forstmästaren lärorik, ty till sin förvåning fick han höra, att på båda sidor om riksgränsen talas huvudsakligen samma språk och att Karelarne och de på andra sidan gränsen boende finnarne äro i etnografiskt avseende mycket nära besläktade.

Vi taga vid 11-tiden avsked av våra värdar med hopp om att träffas i Vuokkiniemi eller Uhtua, dit även de begiva sig.

Här i Vonkajärvi få vi höra, att vägen till Kostamus, vilken säges vara två mil lång, varav en halv mil båtväg, är mycket dålig och går mestadels över för närvarande vattenfyllda kärr och sanka skogsmoar. På somliga ställen sägas kärren vara spånglösa med knädjupt vatten. Dessa uppgifter ingiva oss farhågor för vår packning, fotografiapparat, teckningar, patroner m. m., ty relativt tungt belastade skulle bärarne få svårigheter att få allt detta i torrt tillstånd över de svåraste ställena.

Sorokka.

Kenttäjärvi den 28. juli.

Tidigt på morgonen den 27:de anträdde vi färden till Kostamus. De tre första versten tillryggaläggas i båt till nordvästra ändan av Vonkajärvi sjön. Här börjar gångstigen torr och fast, slingrande sig över en sandås. Men detta varar ej länge; efter en halv timmes marsch börja svårigheterna. Vonkajärvibornas beskrivningar voro något överdrivna. Vattnet i de oräknelige kärren går knappt på de värsta ställena upp till knäna, men vägen i allmänhet, om man är nog anspråkslös att kalla detta en väg, är den svåraste vi hittills påträffat. Då man ej vadar i vatten går stigen över små bergknallar och genom sank skog med kullvräkta tjocka furor. Skogen består mestadels av väldiga tallar, de grövsta och högsta vi hittills sett. Ibland avlöses tallmon på sanka ställen av mörkgrön hög granskog med mossbelupna grenar. En riktig rysk vargskog. Tvenne gånger ha vi att gå över åar på kullslagna tallstammar. Den första ån var synnerligen bred, och ett ögonblick tvivlade jag på Rennes balanseringskonst. Med en lång stör till stöd kom han dock sakta och varligt över. Åns stränder voro bevuxna av en tropiskt tät vegetation. Små björkar, alar och videbuskar stodo så tätt, att man knappast med blotta händerna kunde bana sig väg. Genom det täta fina lövverket leta sig några fina solstrålar ned till åns strömkrusade yta och teckna på dess mörka, djupa färg ljusbruna rörliga fläckar. Här och var skjuter någon hög mörk gran från den täta, ljusa, solbelysta mossan upp som en tornspira i den klarblå sommarhimmeln. Till våra övriga vedermödor sällar sig kampen mot talrika myggsvärmar, så snart vi stanna ett ögonblick. Våra såsom kuriositeter köpta »kukkeli» komma oss här väl till pass. Det är ett verkligen praktiskt plagg och det

Vägvisaren.

kan ej annat än förvåna, då befolkningen blott till följd av ett ändrat mod bortlägger det.

De sista tio versten ha vi båtväg fram till Kostamus by. Byn synes redan på långt håll. Den är belägen på båda sidor om en vik av Kostamus sjön, största delen på den södra sidan. På en kulle söder om byn resa sig begravningsplatsens oerhört höga granar, stående i en tät dunge och omgivna av grönskande ängar och åkrar.

Vi hava blivit hänvisade till Mitres gård, till vars värdinna vi föra ett brev från hennes bror, som vi händelsevis råkade i Vonkajärvi. Gården ser stor och ståtlig ut, resande sin höga gavel mot sjön. Taket saknar såväl den vanliga åsbjelken som rännstockarne. Utefter takets kant på gaveln löpa de röd- och blåmålade, utskurna, i Ryssland brukliga brädena. För övrigt är gården byggd efter vanligt karelskt mönster. Mellan huset, bastun och bodarne i sjöstranden utbreda sig potatis- och kornåkrar.

I kornitzan, dit vi inbjudas, sitta fyra män kring samovaren. I pirttidörren synes mycket folk. Vi komma mitt i ett bröllop. Bröllop är dock oriktigt, ty detta skulle först påföljande dag firas. Bruden åtföljd av sin gråterska besökte i dag gårdarne i byn för att taga avsked av alla sina ungdomsvänner och samla bröllopsgåvor. Hon råkade just befinna sig i »Mitres» gård. Ett så gott tillfälle att samla litet »tjenkoa» (pengar) till det nya boet kunde naturligtvis ej släppas ur händerna. Vi hava knappast hunnit hälsas välkomna av vårt värdfolk och börjat byta om fotbeklädnader förr än dörren till kornitzan öppnas och lämnar tillträde åt bruden, gråterskan och en ansenlig skara nyfikna kvinnor och barn av alla åldrar. Nu upprepas i huvudsak samma ceremoni som i Nokeus med den lilla skillnad, att bruden i stället för att bocka sig djupt, trenne gånger nedkastar sig på händer

Gråterska.

och knän framför oss, som sitta i våra föga vördnadsbjudande ställningar, sysselsatta med att avdraga de i kärren genomblötta strumporna. Efter denna lilla förberedelse vidtager sången. Våra nerver hade av det prov vi genomgått i Nokeus blivit någorlunda stålsatta, så att denna gång taga vi saken mycket lugnare och fortsätta helt obesvärat med strumppådragningen. Vid sångens slut giva vi pliktskyldigast vår »lysningspresent» och efter tacksägelserunan rusar hela åhörareskaran ut genom den låga dörren. Bruden och hennes gråterska gå, under det de torka de tårfyllda ögonen, ut att söka nya gäster, som ej ännu uppvaktats med sång. Genom den tillstängda dörren höres också snart, dämpat och svagt, gråterskans klagolåt. Vi uppmanas av värden att taga plats vid tébordet, och snart är samtalet i full gång med de muntra och språksamma karelarne.

Téet drickes i glas eller rättare från téfatet, dit det uthälles för att svalna, och naturligtvis »på bit». Seden är den, att då man druckit ur och önskar mera, skjuter man ifrån sig téfatet med glaset på. Genast ihälles ny portion från kanna och samovar, och detta fortgår tills gästen ej vill hava mera, då glaset lägges i téfatet eller ställes upp och nedvänt därpå; finnes någon överbliven sockerbit lägges den på den uppåtvända botten. Värden eller värdinnan, som oftare presiderar vid samovaren, söker då förmå gästen att dricka mera. Vanligen låter man förmå sig att dricka ännu ett glas och detta synnerligast då någon ung täck värdinna med sitt älskvärdaste leende beder:

— Noo, juo hyvä veli, juo; juo vielä.

— Nå, drick goda broder, drich, drich ännu ett glas.

Är det ens fulla avsikt att ej dricka mera, reser man sig genast och går från tébordet, där vanligen någon annan genast tar den lediga platsen.

Vid tébordet skaffa vi oss allehanda uppgifter om den väg, vi ännu hava att tillryggalägga. Vi börja frukta att vi ej skola hinna till Vuokkiniemi till Elias dagen, om vi fara den väg vi bestämt oss för genom alla byarne upp till Enonsuu, i all synnerhet som vi vänta oss mycket arbete i dessa byar.

Utom de i Nokeus funna strumpmönstren hade vi i Vonkajärvi avtecknat vackert och originellt ornamenterade vantar, och även i Kostamus togs vid förfrågan fram ur bodarna vantar och strumpor med smakfulla och originella stickade mönster. Orsaken varför vi ej förut sett dylika utsirade vantar och strumpor var den, att sådana ej mera användas, utan få de numera ligga på kistbottnarne och drömma om förgångna tider, då de som brudgåvor med sina vackra smakfulla färger fröjdat mången ung hurtig karelare. Numera anses de för gammalt skräp, och ryska

Vantstickning, teckning av Emil Wikström.

kattuner och andra vävnader givas i deras ställe som skänker åt fästmannen.

Innan sällskapet upplöstes, inbjödos vi av värden på gården, där bröllopet skulle hållas, att dagen efter på eftermiddagen övervara detsamma.

Följande dag, bröllopsdagen den 28:de juli, uppgick strålande och klar och blev en av de få sommardagar vi haft. På förmiddagen besökte vi byn, kyrkan och kyrkogården. Som arkitektur erbjödo varken byn eller kyrkan något av värde. Vi begåvo oss snart till kyrkogården, som, belägen några bösshåll från byn ute på en udde, med sin ovanligt höga grandunge redan ådragit sig vår uppmärksamhet vid ankomsten till byn. Begravningsplatsen, säkert mycket gammal, är tätt bevuxen med skyhöga åldriga granar, i vilkas djupa skugga de döda slumra sin långa sömn. Här och var ligga några av jättarne, av stormen handlöst kullvräkta över krossade gravvårdar. Mellan de långa och slokiga grenarne smyger sig en och annan solstråle ned till detta de dödas rike, där de små solfläckarne löpa omkring jagande varandra på den barrtäckta marken, då någon vindkåre som ett djupt andetag sakta genomsusar den mörka stilla dödslunden. På öppnare ställen, dit sol och ljus obehindrat nedtränga, äro gravkullarne övervuxna av en vild, yppig växtlighet. Vilda blommor i täta färgrika grupper bilda böljande färgytor, över-

dragna av en genomskinlig gulgrå färgton, framkallad av höga mellan blommorna uppstickande grässtrån. Denna otyglade växtlighet, dessa multnande gravvårdar torde betraktas som vanvård av mången, som i dessa kyrkogårdar skulle sakna de hos oss sedvanliga magra trädgårdstäpporna och oftast smaklösa monumenten. För mig ligger onekligen en vacker tanke uti att oinskränkt åt naturens hägn överlämna de döda.

Begravningsplatserna ligga företrädesvis på holmar på något avstånd från byn eller ute på utskjutande uddar. Alla förete dock ej den vilda pittoreska anblick, som kyrkogården i Kostamus erbjuder. I Luvajärvi särskilt ser kyrkogården riktigt städad och fin ut med sina många konstnärligt snidade trävårdar. Fordomdags begravdes de döda kring kyrkan. Överallt där gamla kyrkor finnas, som i Miinua och Luvajärvi, stå de också mitt i grandungen. Även i Kostamus fanns i fordna dagar en kyrka under de höga granarne, men enligt folksägen skall den hava blivit förstörd under de s. k. tjuvkrigen.

Efter intagen middag begåvo vi oss i sällskap med vårt värdfolk till bröllopsgården.

Då vi inträda i den rymliga ljusa stugan, håller »talmannen» just som bäst på med att uppgöra köpet av bruden. Han sitter vid mitten av bordets långsida, och framför honom ligga på en utbredd duk en hög rubelsedlar. Värden på stället, en svartmuskig man med lockigt hår och stort skägg, sitter mittemot talmannen och representerar brudens fader, av vilken hon skall köpas. Det prutas och diskuteras om priset, men kvickheter och skämtsamma infall sparas det ej på. De båda parterna söka häri överträffa varandra, och den kringstående brokiga skarans skrattsalvor avbryta då och då deras ordkamp. Vid bordets kortända sitter fästmannen lugn och oberörd av glammet och avvaktar

transaktionernas utgång. Som bevis på de fri- och rättigheter, vilka tillkomma honom såsom dagens hjälte, bär han hatt på huvudet. Vid bordets andra kortända står den nyskurade stora samovaren och glänser och ler så vänligt med sina många reflexer från de låga fönstren.

Vid vårt inträde hälsas vi hjärtligt och vänligt av alla närvarande. Plats beredes oss vid bordet, för att vi skola vara i tillfälle att väl kunna se och höra allt, då de erfarit att vi reste kring för att taga reda på »detta ödelands gamla sedvänjor».

Som jag olyckligt nog ej kan följa med »les bons mots», som med stor hastighet korsa varandra tvärs över bordet, fördriver jag tiden med att betrakta den täckare delen av samlingen. Bland grupper, som stå kring bordet, finnes många ansikten, som kanske ej uppfylla de anspråk vi med vår »kultiverade» smak sätta på en skönhet, men som med sitt sällsamma ursprungliga behag, förhöjt av den graciösa dräkten, ovillkorligen göra ett angenämt intryck. De flesta kvinnorna hava en vacker hållning. Främst bland dem alla framträder värdinnan själv. Lång, rak, spänslig till växten, synes hennes vackra röda silkessorokka ett halvt huvud över de andra kvinnornas huvudbonader. Under den breda guldgalonen tittar hennes ljusa hår kokett fram i en spets på den höga pannan. Ansiktet är långdraget, regelbundet, ögonen ljusblå med milt uttryck. Näsan är rak och tämligen lång, spetsen något nedåtriktad över de lindrigt framåtskjutande läpparne. I de vackert formade öronen sitta stora silverringar. Halsen är lång och smal, men ej mager, av en särdeles elegant teckning. Hyns vithet över hals och skuldror förhöjes av och framträder skarpare genom sorokkans grannt perlstickade nacklapp och den högröda urringade kattunrätsinän, vars kant-

linie i en behagfull kurva böjer sig ned mellan axlarne över bröst och rygg.

Under det jag gjort mina betraktelser, hade talmannen och värden med mycket prutande och pratande kommit till resultat och köpet avslutas för fyra rubel. Skänker och gåvor växlas nu parterna emellan, varefter hela sällskapet, vi inberäknade, förplägas med té.

Från förstugan höres en gnällig sång och danssteg ljuda på de breda golvtiljorna. Inifrån stugan svara gråterskans klagande tjut. Under hela köpeakten har gråterskan åtföljd av bruden uppvaktat än den ena än den andra med sina runor. Brudens bekanta bedjas om tillgift för de oförrätter, bruden möjligen kunnat tillfoga dem, och hon vill nu ej skiljas vid dem, innan hon fått allt förlåtet. Bruden och gråterskan sätta sig härvid på var sin sida om föremålet för sången, sedan bruden kastat sig tre gånger på knä. Under det de med en hand hålla dukar för ansiktet, lägga de den andra armen kring gästens hals och sakta gungande av och an kväder gråterskan med tårfylld stämma. Ofta förefalla lustiga uppträden, då någon söker undandraga sig hedersbetygelsen. Gumman och bruden söka så gott de kunna hålla sig vid den motsträviges hals och kunna sålunda rusa ikring långa stycken med honom, ibland ända ut i förstugan. Lyckas offret slita sig lös, stannar gråterskan i sin sång och ett brett leende eller snarare grin skiner fram på det uppsvullna och förgråtna ansiktet. Några kvinnor däremot överväldigas av klagosången och instämma med högljudda snyftningar.

Ute i förstugan är dansen i full gång. Danserna äro av två slag: vanlig kadrilj och en enformig, i en slags 8-liknande figur slingrande promenad-polonäs. Som orkester fungera några av flickorna och sjunga med entonig gnällande röst i hög diskant

Brud och gäster.

en rysk visa, vars ord ej lära, enligt kännares utsago, vara av vackraste slag. Detta är dock av mindre betydelse, då ingen förstår dem. Av vad jag kunde uppfatta, fanns det endast en eller två korta verser, som oupphörligt upprepades.

Sedan vi en stund åsett dansen, bege vi oss ut på gården att röka en pipa, ty inne får man ju ej röka. Här mötas vi av vår skjutskarl. På förmiddagen hade nämligen en karl erbjudit sig att med sin båt skjutsa oss ned för de 10 eller 12 forsarne på vägen till Kenttäjärvi. Vi göra nu närmare upp om tid och annat för avfärden. Han säger sig behöva tvenne medhjälpare för återfärden, då båten skall dragas upp för de många forsarne. Med detsamma vinkar han till sig en sluskig, rödskäggig uppenbarelse av tvetydigt utseende, som nyss anlänt i sällskap med några andra karlar. Hans ruskiga yttre var så mycket mer i ögonen fallande, som karelarne vanligen äro mycket vårdade och snygga, synnerligast på gästabud. Vår karl tillfrågar honom, om han har lust att följa med. Knappast har den rödskäggige givit ett jakande svar, förrän en annan karl, lång och grov med om möjligt ännu tvetydigare utseende, stiger fram och erbjuder sina tjänster och antages även av skjutskarlen utan vidare betänkligheter. Allt detta börjar förefalla oss egendomligt, då vi aldrig hört, att det skulle behövas mer än 2 karlar att draga en roddbåt uppför till och med de svåraste forsar. Vi protestera på det livligaste och jag förklarar bestämt, att jag ej kommer att släppa mer än två man utom oss tre i båten. Fem man och vår packning är alldeles tillräcklig last för en roddbåt, isynnerhet i forsar. De tre börja nu sinsemellan ett lågmält samtal. Att vi äro ämnet varom samtalet rör sig, kunna vi tydligt se av de menande blickar, som titt och ofta riktas på oss.

Solen har emellertid sjunkit ned bakom de höga, skogiga åsar,

som omgiva byn. Då inga vidare ceremonier höras av och enligt värden intet annat återstår än brudens mottagande på gården av brudgummen, vilket vi redan sett i en ännu pittoreskare omgivning i Nokeus, taga vi avsked av värdfolket och brudparet samt låta Renne, som fått vara med på bröllopet, ro oss över till Mitres gård.

Under vägen söka vi utfundera, vad meningen varit med de tre männens egendomliga uppförande. Vi komma ej till annat resultat, än att de hava något i sinnet mot oss och att de antagligen ämna spela oss något fult spratt under vägen. De hava troligen härtill sökt göra sig så manstarka som möjligt, då de visste oss vara väl beväpnade med bössor och en revolver. I Vonkajärvi och även i andra byar hade vi blivit varnade för Kostamusborna. Kostamus sades vara ett fullkomligt rövarnäste, och uppgifterna förstärktes av hemska berättelser, om huru resande i nämnda by på oförklarligt sätt försvunnit. Vi hade hittills ej fästat vidare avseende vid dessa berättelser. Men nu, då vi sammanställde dem med, vad vi sett på bröllopsgården, fingo vi klart för oss, att morgondagen troligen skulle komma att bli händelserik. Att vår ej särdeles modiga Renne även förklarade saken på detta sätt, behöver väl knappt nämnas. — »Ne karjalaiset, ne on niin pahoja.» (De där karelarne, de äro så ondskefulla), sade han med en betydelsefull knyck på huvudet och spottade långt ut på vattnet en stråle nikotinsaft från mullbänken.

Hemkomna pratade vi ännu länge om saken och kommo överens om nödiga försiktighetsmått. Renne lade haken på dörren och sträckte ut sig på golvet tvärs för ingången. Han somnade snart ifrån sina farhågor, och i vårt samtal blandade sig hans högljudda snarkningar. Fram emot midnatt somnade även vi,

i första slummern otydligt uppfattande glädjeskotten från båtarne, som hemförde brudpar och bröllopsgäster.

Följande morgon på den för avresan bestämda tiden var båten klar. Nere vid stranden, nedanför bastun låg den i solskenet. Vår skjutskarl, i ljus, nästan vit, vadmalsrock, höll på att ställa årtullar och allt i ordning till avfärden. Solen glittrade på den lilla sjön, himmelen var hög och blå och allt tydde på en härlig dag. Vi stuvade och surrade våra saker i båten och satte oss att lugnt invänta våra båda på bröllopet beställda roddare. Efter en kort stund synes i solskenet uppe vid husraden en man i lysande röd kattunsskjorta, åtföljd av en kvinna och en liten gosse. De komma alla ned till stranden. Mannen stiger i båten, tar en matsäckskont från kvinnans händer och börjar sedan med vår skjutskarl skjuta ut båten. Vi se förvånade på varandra och fråga slutligen om ej de två karlarne, som vi sett på bröllopet, ämna komma. Vi få ett kort nekande svar. Ögonblicket därpå glider båten ut från stranden, där kvinnan med handen tillvinkar oss ett sista avsked:

— Tervehenä menkäät, rauha matkassa!

— Faren helbregda, fred på färden!

— Toato! Toato! (Fader! Fader!) klagar gossen och snart är hela Kostamus försvunnet ur vår åsyn. Vad meningen varit med den lilla scen, som utspelades på bröllopsgården, fingo vi varken då eller senare någonsin reda på.

Vårt äventyr hade således till vår ledsnad gått om intet, men någon ersättning fingo vi i de många steniga forsarne.

Enligt uppgift är vägen till Kenttäjärvi 25 verst lång, medströms utmed Kentinjoki älv; med krokar och slingringar torde den dock utsträckas till ett trettiotal verst, då de uppgivna avstånden vanligen gälla för vintervägar, som äro de kortaste möj-

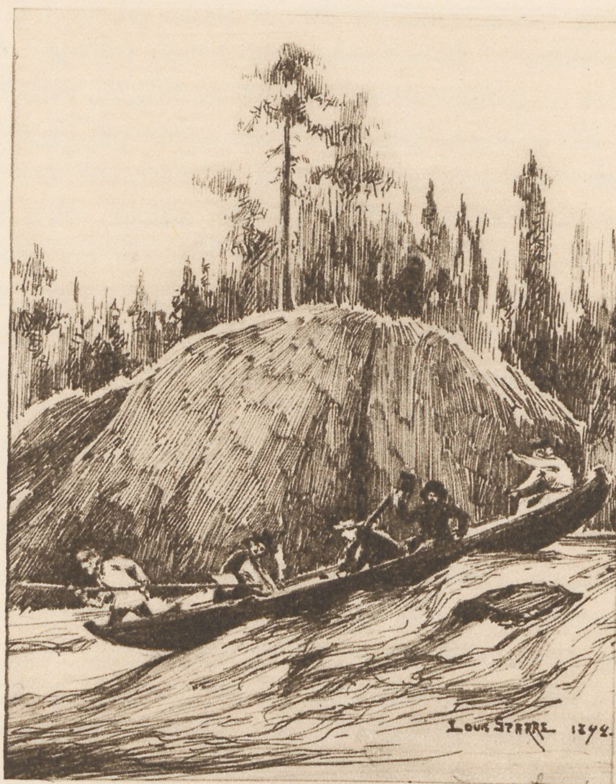

Gumma med lie.

liga mellan byarne. Kentinjoki älv är särdeles forsrik. Forsarne, 12 till antalet, äro, utom den sista, korta, men flera av dem äro genom det höga vattenståndet ganska svåra. I en av forsarne finnes ett fall av flere fots höjd.

Redan i första forsen stöttes på en sten, ehuruväl lindrigt. Strömmarne äro i allmänhet fullkomligt orensade, så att en karl får ligga på knä i fören med en stör i händerna färdig att skjuta ifrån då någon sten kommer i vägen. Han får oftast vara kvick i vändningarne, då kursen går i krokar genom en stenig fors. Å sin sida måste styrmannen i aktern uppmärksamt passa på att båten ej kommer tvärs för strömmen vid någon skarp vändning kring en sten. Alla dessa manövrer åtföljas av skrik och rop från ena ändan av båten till den andra.

Detta sätt att färdas gör oss ganska ängsliga, icke för oss själva, ty utsikter att slippa undan helskinnad om ej torrskodd finnas nog, då forsarne äro så korta. Men vad som oroar oss, är det öde våra effekter gå till mötes i fall av olyckshändelse. Kodakens fotografiförråd har ökats i aktningsvärd grad, böckerna börja fyllas av teckningar och runor, den omständliga dagboken skulle ej mera ur minnet kunna omskrivas. Dessa tankar jaga med blixtens hastighet genom hjärnan, under det man efter bästa förmåga gör sig redo. Vanligen sitta vi på våra filtpaket i botten på båten, vända mot varandra. Då forsens brus börjar höras och man ser de första glimmande kantvågorna, vindas svirveldraget hastigt in, vanligen trasslande in sig med bössor, spön, åror m. m., och vi intaga båda en knästående nedhukad ställning mitt i båten på det styrmannen må kunna se över våra huvuden. Var och en av oss söker rädda det dyrbaraste han äger. Vikström håller i sin bössa och jag har min fotografiapparat i högra handen, med ögonen oupphörligt sökande det lämpligaste

Forsfärd.

torra stället för att slunga den i land om vi skulle kantra. Huruvida detta i det kritiska ögonblicket skulle ha utsikt att lyckas lämnar jag därhän. Mannen i fören sticker ut sin stör, hojtar och skriker, väjer undan en sten i »niskan» (forsens början) och strax är man inne bland stenarne mitt upp i de små ljusbruna, ilskna, fräsande vågorna. Litet emellan känner man stötar mot båtens botten. Någon egentlig känsla av stark framfart har man ej, eller rättare sagt, man kommer ej att tänka därpå. I början dummar Renne sig litet och sitter och tittar efter harr, som

hoppar kring båten, i stället för att passa på med årorna, som han har att sköta. I flere forsar köra vi upp på sten. Förkarlens stake bräckes en gång, och vi hålla på att komma tvärs för strömmen, men allt går bra genom styrmannens påpasslighet.

Ängsligast var det ögonblick då vi närmade oss det ovannämnda fallet. Floden kröker sig här skarpt. Ena hälften av strömmen är grund och stenig, mitt uti står en stor sten och emellan denna och en hög lodrät klippvägg på andra stranden löper den farbara rännan med en tre fots avsats, fallet.

Ett ögonblick strax innan vi komma till det fruktade stället kan Vikström ej motstå lusten att bland stenar och fräsande vågor skjuta på en fågel, som sitter på en klippa vid stranden. Han har dock tankarna för mycket upptagna av annat, ty fågeln flyger oskadd nedför forsen, visande oss vägen. Knappast hinner han huka sig ned förrän vi äro med förstäven nästan på den lodräta bergväggen. En skarp knyck, båten vänder hastigt, framför oss synes avsatsen, fören skjuter utöver, vickar framåt. En hastig blick åt sidorna övertygar mig om att det vore fåfängt att söka kasta kodaken i land. Vatten slår in i båten, just som aktern sätter nedför fallet, och en sekund därefter glida vi sakta framåt på den blanka lugna strömmen.

Nedanför den elfte forsen öppnar sig framför oss en stor sjö, Koivijärvi. På vår lilla karta finnes ej ens en antydan till denna sjö, och det är med det stolta medvetandet att hava gjort en geografisk upptäckt, vi ro vidare över sjön mot den tolfte och sista forsen på vägen till Kenttäjärvi. Västerut från vår kurs synes en vik, enligt styrmannens uppgift 10 verst djup.

På långt håll se vi en båt komma roende emot oss. I solskenet lyser en bländröd sarafan, en vit nacke och en röd sorokka. Det högblå vattnet, den bruntjärade båten, den gröna skogen,

den klara himmelen utgöra starka kontraster, och allt tillsammans bildar en livlig, färgrik, nordisk högsommarbild.

Det blåser hård nordlig vind och starkt gungande närma sig båtarne varandra. I dessa ödemarker, där samfärdseln är så ringa, erfar man nu samma känsla som på havet, då två skepp mötas. I båtens akter sitta två gråklädda män, i fören en kvinna vid årorna. Männen bära skogvaktarens lilla pälsmössa med örnmärket. Då båtarne kommit i jämnbredd, utbytas sedvanliga hälsningar, under det man vilar på årorna. Frågor göras och besvaras. Männen fara att möta sin chef, samme forstmästare vi mött i Vonkajärvi. Sedan nyfikenheten å ömse sidor blivit tillfredställd, återtaga årorna sin taktmässiga gång, och snart synes skogvaktarnes båt endast som en liten, omväxlande röd och brun, på den blåa ytan gungande punkt.

Den tolfte och sista forsen, vilken är lång och stenig, behöva vi ej fara nedför. Vi ha fått tillåtelse att använda skogvaktarnes nedanför forsen lämnade båt för den fem verst långa resan över Kenttäjärvi sjö till Kenttäjärvi by. Byn är liten, bestående av endast fem gårdar. Våra skjutskarlar föra oss till den bäst försedda av dem, Maxima gård.

Redan i trappan få vi syn på barkbrödsmorteln, ett dåligt tecken. I pirttin träffa vi en gammal man, »på det sista tiondet», såsom vår skjutskarl uttrycker sig, samt en åldrig ogift kvinna. Vi få bostad i kornitzan, och kvällsvard framställes i pirttin. Den består av litet mjölk, bröd, smör och sur fisk. Viikka låter denna senare sig väl smaka, men den avskräckande lukten dövar mina hungerkänslor.

Efter maten gå vi ut och ställa oss på gården och röka våra pipor. Det blåser en kall, hård nordan och himmelen är alldeles mulen. Nattmörkret faller på. I det sista svinnande dagljuset

synes ännu våra skjutskarlars båt som ett svart streck ute på de blygrå vågorna. Vi känna oss ruskiga till mods. Omgivningen bidrager ej heller att göra situationen glad. Mellan oss och sjön stå små kornåkerlappar. Axen se dåliga ut, de börja svartna och ruttna av den ständiga vätan. Nedstämda begiva vi oss in igen. Våra steg ljuda doft i trappan upp till kornitzan. Fähusets dörr står mörk, gapande, och därinnifrån höres ej ett ljud. På trappavsatsen falla mina ögon åter på den olycksbådande barkbrödsmorteln.

Senare på aftonen få vi ett besök av två finskor, som leva här gifta med två karelare. Deras nigning vid inträdet verkar överraskande. Rennes glädje att träffa sina landsmaninnor var stor, och även vårt dystra humör lättades något av att prata med dem och distrahera tankarne från den dystra omgivningen.

Jyvälaksi 30. juli.

Den 29 juli vid 11-tiden lämna vi Maxima. Vägen går dels i båt, dels över land utmed Kentinjoki älv, vars forsar för det mesta äro ofarbara. Vi passera byarne Luomajärvi och Alajärvi utan att uppleva något anmärkningsvärt, om man undantager att i Luomajärvi hos den bofaste smeden, vår värd, skördades en rik samling broderimönster, smedhustruns skapelser.

Sent på aftonen anlända vi till Enonsuu. Vi gå i land mellan två sjöbodar. Under den enas gavel står en amerikansk slåttermaskin och räcker sina magra skalmar mot himlen. Ett bösshåll från stranden reser sig en herrgårdslik byggnad med en hög upp till taket gående glasveranda på ena hörnet. Byggningen är ljusgrön med vita knutar. Det hela ser rikt och förmöget ut. Verandadörren är låst. En av de gummor, som rott oss, går in

en bakväg och för oss in i en stor pirtti och lämnar oss stående mitt ibland en hop på golvet sovande människor, medan hon i ett inre rum underhandlar med någon om nattkvarter för oss. Underhandlingens resultat blir att vi föras av en yrvaken kvinnsperson genom ett upplyst rum, därefter genom ett mörkt, där vi snubbla över sovande människor, in i ett rum där en högst oangenäm parfym möter oss, och där några bäddar på golvet se allt annat än inbjudande ut. Värdfolket ligger i övre våningen och tjänarinnan vågar ej gå upp och väcka »herrskapet». Vi avböja hövligt anbudet att begagna de färdiga bäddarna och anhålla om att få tillbringa natten i det första rummet, som såg snyggt och ordentligt ut. Det dröjer ej heller länge förr än vi inrullade i filtarne med renslarne till huvudkuddar sova den rättfärdiges och trötta vandrarens sömn på bara golvet.

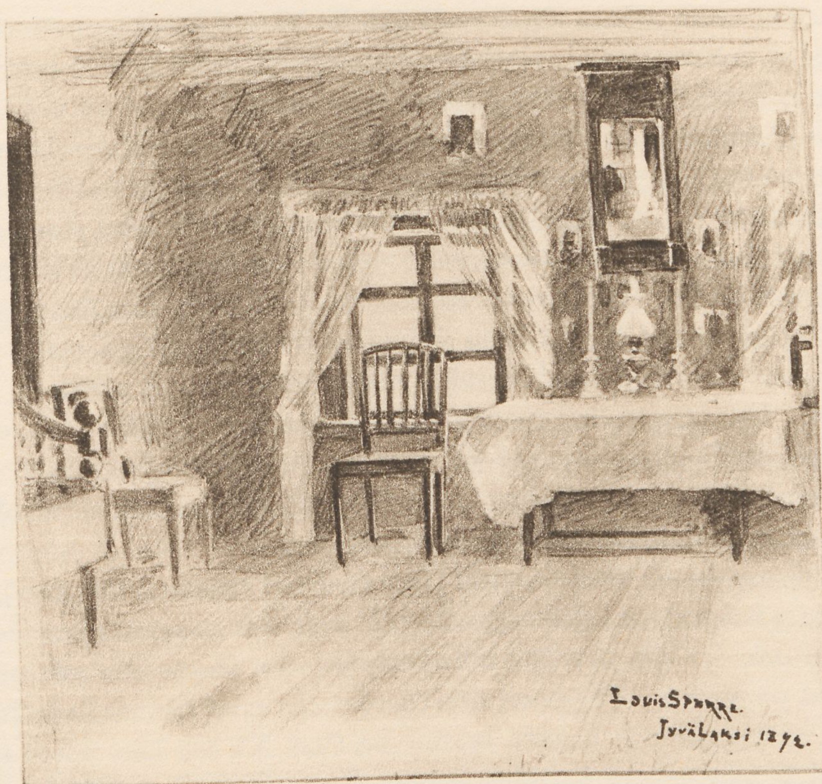
Följande morgon kommer värden och presenterar sig på ett särdeles artigt sätt. Han är en medelålders man, stor och grov till växten med rödaktigt skägg och hår. Tvättvatten erbjudes oss i övre våningen, och en timme efter morgontoiletten sitta vi med värden och värdinnan kring samovaren en trappa upp i ett trevligt och snyggt rum. I ett angränsande rum kan man genom den halvöppna dörren se möbler med överdrag och en gungstol mitt på golvet. Värden förstår gott svenska språket, men kan ej tala det, och förefaller vara en intelligent, bildad och beläst man.

Vid middagstiden den 30 juli fortsätta vi resan i båt till Jyvälaksi.[1] Vi bliva av skjutkarlen tillrådda att taga in på det Roma-

[1] Av vid återkomsten studerade kartor synas Yli- och Keski-Kuittijärvisjöarne sammanhänga medelst ett brett flodliknande vatten. Så är dock ej fallet (se kartan). Yli-Kuittijärvi utfaller genom Kiperä och Jolmanen forsar i den lilla Alajärvi, som i sin tur med en bred älv står i förbindelse med Keski-Kuittijärvi.

noffska gästgiveriet där värdinnan sades vara från Finland. Det blir det första gästgiveri vi besöka i Ryska Karelen. I allmänhet ha vi haft en avgjord motvilja för gästgiverier och hellre sökt logis i privata gårdar. I anseende till värdinnans nationalitet besluta vi här göra ett undantag. Detta beslut kom ej det hemtrevliga, till ytterlighet snygga härberget oss att ångra. Redan vid inträdet i de små ljusa, väl möblerade rummen kom en angenäm känsla av hemtrevnad och välbefinnande över oss. Detta gästgiveri har också fäst sig i alla finska resandes minne, och det omnämnes i varje reseberättelse från dessa trakter.

På golvet ligga snygga trasmattor, och väggarne äro tapetserade med vitt papper. Genom en på vid gavel stående låg dubbeldörr ser man in i ett annat rum. Mitt emot dörren mellan de låga fönstren med små vita gardiner står ett bord vitdukat, med en liten lampa och två långa stearinljus i sina blanka stakar. Ovanför bordet på väggen fotografier, bl. andra Edelfelts porträtt, och en spegel, som förefaller oss stor, då halva kroppen synes i den. Möblerna i rummet utgöras för övrigt av en ljusblåmålad pinnsoffa och stolar av samma färg. I hörnet och på högra väggen hänga vackra ikoner. I luften under detta låga tak ligger något outsägligt hemtrevligt. Det näpna rummet, som synes genom dörren, ler vänligt och inbjudande emot oss med sina ljusa väggar, blå gammaldags möbler, sin vita bordsduk, lampa och ljus. Först stanna vi överraskade, förvånade; inom ett ögonblick känna vi oss hemmastadda och komma på det briljantaste humör. Någon värdinna synes till en början ej till. Av en grannhustru, som mottagit oss och visat oss in, få vi veta att värdinnan är från Uleåborg. För tillfället är hon sysselsatt med höbärgning, men torde komma om ett ögonblick. Medan vi vänta på henne, ordna vi litet vår toilett, låta tända en brasa i ugnen och under-

Gästgiveri-kammaren.

söka byn från fönstren. En ung, lång, smärt, vacker, brunögd flicka i röd sarafan, gårdsdottern, kommer och frågar oss, om vi önska något innan hennes mor kommer. Samovaren är naturligtvis alltid välkommen, och snart står den utanför dörren i förstugan med en stor flamma ut genom dragpipan. Värdinnan har emellertid kommit hem och kommer och hälsar på oss.

»Jag måste väl komma och hälsa på herrarne, då ni nu en gång äro från Finland», säger hon vänligt leende. Gumman är tämligen kort till växten, med ett vinnande och sympatiskt ut-

seende, stora bruna ögon och mörkt hår. Hon bär en mörk rätsinä och sarafan, men ej sorokka, endast huvudduk. Sorokkan har hon för länge sedan lagt bort och återtagit den ursprungliga huvudbonaden, schaletten. Ända till aftonen prata vi med henne. Samtalet rör sig efter vanligheten kring årsväxten, de svåra förhållandena m. m. Hon har nu varit i över tjugu år här i Karelen, största delen av tiden såsom enka. Hon har fyra barn, två söner och två flickor. En son är handelsman i Finland, den äldste gör sin krigstjänst i Kem. Den äldre av döttrarna är gift med en karelare, som har handelsbod i någon kustsocken i närheten av Åbo. Den yngre, den vackra Xenia, går ännu ogift i hemmet Gumman berättar om sitt liv och de svårigheter hon haft att sköta sin gård och uppfostra sina barn sedan mannen dött; ofta komma tårarne henne i ögonen.

Till natten få vi ett särskilt rum med två bäddar. Det är tydligen gårdsfolkets eget rum. Det är litet och utom sängen i ett hörn och det lilla bordet i ett annat rymmes jämnt och nätt min bädd på golvet. Väggarne äro tapetserade med handmålade bilder av kungar och kejsare m. m. En Carl XV till häst ådrar sig särskilt min uppmärksamhet genom färgernas egendomliga, men smakfulla urval och om jag så får säga om japanska träsnitt påminnande anordning. I pirttin observerade vi liknande bilder, vilka voro av dottern målade. Skulle då Carl XV även vara av henne? Här liksom i gästgivarerummen härskar den mest oklanderliga, till koketteri gående renlighet. Bakom sängen hänga några sarafaner och tröjor och bland dem en vit underkjol med »volant», allt så propert och rent att man med välbehag stryker med handen längs de långa styva vecken. Denna gång behöves inga egna filtar och väskor till dynor. Med fullt förtroende

överlämnar man sig åt sitt röda stickade täcke, huvudet nedborrat i en med rosig kattun överdragen fjäderkudde.

Den oväntade trevnaden och det hjärtliga emottagandet satte oss i den bästa sinnesstämning. Vi åto, drucko té, rökte, med ett ord, vi gjorde oss en så glad dag som vi på länge ej haft. Till och med Renne kände sig hemmastadd och uppträdde med en för honom ovanlig säkerhet. Han stökade och sysslade, lagade mat, tvättade kläder, allt under det hans seniga anlete sken och strålade av förnöjelse över att ha träffat en finska.

— Noo, Renne, onko täällä hauskaa?

— Nå R., är det trevligt här? frågade vi honom.

Mitt på golvet, barfota, litet hjulbent, med en flottig stekpanna i handen står han och drar munnen till ett obeskrivligt, förnöjt leende. De små skarpblå ögonen plira, glänsa, fuktas nästan, då han med en liten nick, som kommer det långa stripiga håret att vagga fram över de knotiga kinderna, svarar efter en stunds betänkande sitt korta »On!» (Jo!)

Jyvälaksi 2. augusti.

Den 31:sta juli på förmiddagen begiva vi oss skjutsade av trenne hustrur från byn till Vuokkiniemi, dit det är tre mil. På vägen överfallas vi mitt på Yli-Kuittijärvi av svåra storm- och regnbyar, som inom ett ögonblick röra upp höga sjöar, vilka komma vräkande ned på oss ifrån den trettio verst djupa viken, som går upp till byn Vuoninen. Väl voro forsfärderna litet äventyrliga, men ödesdiger höll denna resa på att bli. Inalles voro vi sex i båten, och lägger man därtill våra effekter, utgör det hela en ganska försvarlig last för en roddbåt i hög sjö. Men ej endast med stormens häftighet, med vågornas våldsamhet hade

vi att kämpa. Värst av allt var kvinnornas envishet. De ville med allt våld sätta upp segel så snart en by var överstånden. Detta fingo vi dem lyckligtvis att avstå ifrån. Långt svårare var det att få den kvinna, som satt vid styrårorna, att hålla en förståndig kurs upp mot sjön. I trots av våra argument höll hon båten så, att sjöarna träffade oss bredsides och vräkte in kanntals med vatten. Något ombyte av styrman var i den svåra sjögången ej att tänka på. Med mycket gräl och med hot att kasta henne på båtbotten och själva taga styråran om hand fingo vi henne att hålla upp mot vinden, då vi med den för övrigt utmärkta båten lätt gingo klara för sjöarne, om och med mycket stampande och gungande.

Komna i lä för land hade vi tillfälle att åter ägna landskapet någon uppmärksamhet. Dess utseende har nämligen undergått betydliga förändringar. Så stora vatten, som vi nu farit över, ha vi ej på hela vår resa sett, och bortom fjärdarne höja sig på alla håll blånande berg.

Vid 6-tiden på e. m. börjar Vuokkiniemi by att synas. Några nya tak glänsa mot den mörka skogen långt borta i djupet av en vik. Då man kommer närmare, teckna sig allt tydligare den vita kyrkan, de röda, gråa, gula husen mot den gröna bakgrunden och vid 8-tiden äro vi, tämligen våta, vid målet.

Byarne Vuokkiniemi och Uhtua, som ofta nämnas i sammanhang med Ryska Karelen, äro de största och viktigaste inom hela Arkangelska guvernementet, om man undantager kustområdet. På beskrivning väntade vi oss av Vuokkiniemi något stadslikt, men funno redan på långt håll våra förhoppningar felslagna. Större delen av byn, ett trettioteal gårdar, ligger på ett kalt sandfält omkring en liten vit kyrka. Bakom dessa gårdar höjer sig mot norr en sandås, som skyddar dem som en hög

fästningsvall. På andra sidan om denna ås befinner sig byns övriga del med gästgiveriet.

I dessa trakter kan man tydligt skönja ett ganska stort inflytande västerifrån. Redan i Jyvälaksi visa sig tecken härtill i byggnadssättet. Flera av husen i denna by avvika väsentligen i sin konstruktion och sina yttre former från övriga karelska byggnader. Taken äro lägre, mindre sluttande, betäckta av spån i st. f. bräder. Stockarne äro på yttersidan bilade, då de eljest alltid äro runda, och ofta är till och med stockväggen brädfordrad, vilket vi i genuint karelska gårdar ännu aldrig påträffat. Inredningen och rummens disposition bibehålla dock, så vitt jag varit i tillfälle att se, sin ursprungliga prägel. I Vuokkiniemi utövar dessutom det nära grannskapet och den livliga samfärdseln med Finland stort inflytande på folkdräkten. Kvinnorna bära visserligen sorokkan, men bruka i vardagslag klädningar och koftor av randigt och rutigt bomullstyg. Även männens dräkt, synnerligen de ungas, bär spår av västerländska bruk.

Under mina förberedelser till resan hade jag med tanke på den förestående färden ofta glatt mig åt besöket i Vuokkiniemi. Vilka vedervärdigheter än kunde möta oss på vägen och huru ogästvänligt vi vid många tillfällen kunde komma att mottagas av befolkningen, var det alltid liksom en tröst att tänka på Vuokkiniemi, där jag med tanke på den hjälp, som under vinterns lopp översänts från Finland, hade all anledning antaga, att resande från detta land skulle med vänlighet och gästfrihet mottagas. Av det hjärtliga och välvilliga bemötande att döma, vi ända från gränsen rönt såväl i stora byar som i öde bygder, kunde dessa förhoppningar ej annat än stegras. Men förväntningarna motsvarades tyvärr ej på långt när av verkligheten. I den första gård, den rikaste och ståtligaste i byn, dit vi av våra ledsaga-

rinnor fördes, uteblev icke allenast värdfolkets välkomsthälsning, utan nekades oss även nattkvarter, vilket aldrig förut hänt. Detta avslag motiverades visserligen av brist på utrymme, då präst och domare skulle över festen härbärgeras, men det gavs oss på ett så litet vänligt sätt som möjligt utan att överskrida hovsamhetens gränser.

I nästa gård gavs kvarter efter ganska mycket parlamenterande, och det föll ej värdsfolket in att bjuda oss en stol vid samovarbordet, utan fortsatte de helt lugnt sin tédrickning trots vår närvaro, vilket förvånade oss mycket, bortskämda som vi voro av den gentlemannalikhet, med vilken vi alltid förut blivit behandlade.

Även Renne beklagade sig. Då han varit ute och sett sig omkring i byn, hade några barn tillskrikit honom »Ruotschin pakana, Ruotschin pakana! (Din svenska hedning), vilket mycket förnärmat honom.

Eliasfesten började olyckligt för Vuokkiniemiborna. Föregående dag hade varit blåsig och delvis mulen. Mot aftonen blev det fullkomligt lugnt, solen sänkte sig klar och bländande bortom de ändlösa mörka skogarne, lämnande bakom sig en molnfri, brandgul himmel. Ej ett ax rörde sig på de små åkertäpporna mellan gårdarne. Det blev frost. Följande morgon voro alla potatisstånd i norra delen av byn på andra sidan åsen svartfrusna. Även rågen hade tagit skada.

Tidigt på morgonen Eliasdagen den 1 aug. började klockringningen från den lilla vita träkyrkans torn. Folk strömmade oupphörligt hela förmiddagen till och från kyrkan. Byn med sina dystra byggnader bildade i solskenet bakgrund till det lysande vita templet, mot vilket kvinnornas brokiga helgdagsdräkter bjärt avstucko. Från de öppna fönstren svävade de

Vuokkiniemi.

vackra kyrksångerna ut i det strålande solskenet uppåt den klarblå rymden, bedjande, melankoliskt ödmjuka, anropande den Högste om bistånd och förskoning från den hårda hungersnöden. Hela omgivningen medverkade till en vemodig stämning, vari man ofrivilligt indrogs. I sin mån bidrogo även de många tiggare, som anropade oss om allmosor, till att giva det hela en sorglig prägel.

Uti mera befarna byar har tiggeriet uppnått en viss industriell utveckling. I Kostamus t. ex. besöktes vi av en eländig gumma, som gråtande och klagande över värk i rygg, armar och ben med otrolig möda praktiserade sig över kornitzans tröskel. Redan litet erfarna i den vägen, tillbakavisade vi henne utan vidare. Genom fönstret kunde vi ögonblicket därpå se gumman skutta iväg utan alltför stora svårigheter.

Det var nästan med en angenäm känsla av befrielse man hörde den sista klämtningen från tornet förklinga och småningom

såg kyrkfolket, den ena gruppen efter den andra, försvinna bakom husknutarna.

Vid ett-tiden skulle de så efterlängtade folklekarne börja, och vi styrde efter intagen frukost våra steg till »Kisapaikka» (lekplatsen). På något avstånd från den utvisade gården höres dragharmonikan, varav vi sluta att dansen är i full gång. Oaktat det var det härligaste väder syntes ej på gårdsplanen annat än ett par samspråkande karlar. Dansen hölls i förstugan och bestod i de förut i Kostamus sedda ryska danserna. Där stodo vi länge väntande på något nytt, osett, men förgäves.

Ja tämligen ny var för oss anblicken av den prålande lyx, som av de flesta hustrur och unga flickor här lades i dagen, och minst av allt hade vi väntat oss i »detta eländiga land, denna fattiga by» få se dessa klädningar av tjockt siden, dessa guldprydda fingrar och öron, denna självbelåtna, övermodiga uppsyn. Ungherrarne paraderade i åtsittande rutiga helkostymer, resårkängor, celluloidkragar och sidenkravatter, en dräkt som bildade minst sagt ett egendomligt motstycke till kvinnornas behagfulla, färgrika folkdräkter. Under andra omständigheter hade den av kvinnorna utvecklade prakten och det rika färgspelet varit en högtid för ögat. Men nu kunde detta så hänsynslöst visade överflöd vid sidan av andras armod endast uppväcka helt andra än angenäma tankar och känslor. Ledsna och förargade över allt vad vi sett och erfarit lämna vi snart hela sällskapet samt kort därpå även byn och återvända till det trevliga Romanoffska gästgiveriet i Jyvälaksi.

Under vår vistelse i Vuokkiniemi hade vi sammanträffat med Popen i Uhtua. Han hade varit där för att förrätta gudstjänsten, enär Vuokkiniemipopen var död och ännu ingen kommit i hans ställe. Popen inbjöd oss till sitt hem i Uhtua. Även samman-

träffade vi med vår gamle vän Ivan Vasiljewitsch, som vi helt oförmodat stötte på under en promenad i byn.

Vår resa skulle nu enligt vår ursprungliga mening varit nära sitt slut. Mycket hade vi redan sett, ganska tillfredställande var resultatet, men vår nyfikenhet, vår åtrå att se mera hade ånyo vaknat. De stora blåa fläckar, som på kartan utmärka sjöarne Tuoppajärvi och Pääjärvi, intrigerade och frestade oss. Krigsråd hölls och expeditionens chefer beslöto med en rörande samstämmighet resans fortsättande norrut. Då tiden, för vilken vi värvat Renne, nu var utlupen, gavs honom full frihet att återvända hem, vilket med nöje gjordes, emedan han den sista veckan visat sig nervös, bråkig, orolig för sin familj, sin höskörd m. m. Men utsikten att ensam begiva sig på väg till Finland måtte ej varit lockande för honom, ty vid närmare begrundande sade han sig ej vilja skiljas från oss, blott det kunde ställas så, att hans hustru skulle underrättas om att han ännu var i livet, och att hon skulle sättas i tillfälle att ta sig en dräng för höstskörden. Detta ombestyrdes efter önskan genom en finsk murare, som skulle om några dagar återvända hem. Brevet angående denna sak kom dock ej fram förrän tre veckor efteråt, samtidigt med Renne.

För att sätta en gräns för vår omåttliga reslust, beslöto vi att ovillkorligen och oåterkalleligen vara på finska gränsen den 15 augusti, ty i annat fall skulle vi nog ej sluta med vårt vandrande förrän vid Ishavets kust. På de nu återstående 14 dagarne ville vi söka komma så långt norrut som möjligt utan något bestämt mål.

Vi komma tämligen sent i väg, vid 7-tiden. Det blåser en svag bris, vädret är vackert, till en början skiner till och med solen. Men mest gömmer den sig bakom moln, och Viikka kan ej mera göra sina observationer. Med nattens inbrott har det

blivit ganska kyligt. Vi rulla oss i filtarne och lägga oss ned på bottnen. Utrymmet är litet, benen få vikas och passas efter den andres kropp. En dåsig slummer kommer en dock snart att stundtals glömma den obekväma ställningen. Årornas avmätta slag och vattnets plaskande mot ytterborden söver en småningom. Årskaften gnissla och jämra sig i sina vidjeringar. Mitt på stora fjärden kretsa högt över båten två stora sjöfåglar med långa vingar. Deras skrän blanda sig på ett förvillande sätt med årtullarnes gnissel. Emellanåt ser jag med ett halvöppet öga, deras silhouetter mot den klara natthimmeln tills de åter försvinna spårlöst i rymden. Komna i trängre farvatten överfalles Viikka plötsligen av berserkarraseri. Han sätter sig bredvid en av rodderskorna i aktern och snart knakar det i åror, vidjor, årtullar och båtsidor, och båten far fram med fräsande fart. Jag försöker tillgodogöra mig det ledigvordna utrymmet, sveper om mig min filt ännu tätare. Detta lyckas mig nog, men min nattliga frid störes av oupphörligt återkommande störtsjöar, som Viikka i sin iver med åran kastar upp i båten. När vi komma fram till Jyvälaksi ligger jag i en liten sjö och filten är alldeles våt.

Kl. 12 komma vi fram till Jyvälaksi. Byn ser mörk och dyster ut. Själv känner jag mig som en ruggig, yrvaken höna, och med taljiga ögon ser jag helt nära båten några fantastiskt stora, mörka oerhört höga sjöbodar, som spegla sig i sjön; vi fara in i ett mörkt gapande svalg, årslagen stanna, och strax därpå stöter båten på en sten, hoppar till och skrapar med stäven mot strandstenarne lindrigt lutande åt sidan. Uppe på gästgivaregården är värdinnan ännu i rörelse, ty för ett ögonblick sedan reste en rysk ämbetsman igenom byn och tog ny skjuts. I det lilla trevliga gästgivarrummet är det mörkt och tyst, det luktar papyrossrök. Det kännes ändå angenämt att åter komma till den varma

trevliga gästgivaregården efter den misslyckade Vuokkiniemifärden. Vi ha anslagit en dag att bese byn och nedskriva våra anteckningar. Jag har även några teckningar att göra, innan jag far vidare. På vår promenad genom hela byn finna vi ej något av vikt att notera. Det enda anmärkningsvärda är några enl. rent finskt mönster med bilad stock och veranda uppförda gårdar. Här och där förekomma nog en och annan utsirning på någon stock, men ornamentet är karaktärslöst, mjukt och tämligen obestämt till formen. Av de söderut förekommande vackra originella träsniderierna ser man här ej spår, varken på stockar, klappträn eller annat. Kyrkan och kyrkogården erbjuda ej något av intresse. Även här förekommer tiggeriet, men vi bli allt mer och mer övertygade om att mycket komedi blandar sig i eländet. En gumma frågar, innan hon tigger av Viikka, en annan gumma med låg röst skrattande om denna tror att det lönar sig att bedja om några kopek. Därefter framstammar hon med gråt i halsen sin bön. Att den blir ohörd torde väl knappast behöva nämnas. Sedan vi sett byn återvända vi hem. Eftermiddagen tillbringas med arbete. Skogvaktaren, vars hustru deltog i skjutsen och hörde vårt uttalade missnöje med Vuokkiniemi och Vuokkiniemiborna, kommer och bjuder oss till sig på té, antagligen för att uppehålla denna bys anseende. De bo i en liten koja invid Romanoffs gästgiveri. Vi prata där om renjakt och annat. Skogvaktaren visar bössa och skidor, de senare alldeles utomordentliga. En liten fågelbössa är också utomordentlig, att döma av målskjutningen, som anställdes mot badstuväggen, med Viikkas almanacka till måltavla. På aftonen firas en födelsedag. De små hemtrevliga rummen äro festföremålet till ära fullt upplysta med lampa och två ljus, en lyx som vi ej sett på länge. I yttre rummet puttrar och väser samovaren, och kring bordet i det främre större

rummet sitta vi alla, värdinnan, Xenia, skogvaktaren och hans hustru samt vi båda, förtroligt samspråkande. Xenia går emellanåt ut, rak och lång, med sin släpande röda sarafan och sitt orangegula pannband, och fyller i téglasen.

Uhtua 4. augusti.

På morgonen den 3 augusti, lämna vi den gästfria, trevliga Romanoffska gården åtföljda av värdinnan, som har ärende i Uhtua. Även vår vän skogvaktaren medföljer.

Rätten och skyldigheten att skjutsa går i tur och ordning bland byns innevånare. Fyra främmande kvinnor uppenbara sig med anspråk att på grund av denna anordning få ro oss till Uhtua. Vi skulle således bliva nio i båten, vilken säges vara mycket stor. Vi ha tre verst att tillryggalägga till fots. Framkomna se vi att båten är av vanlig storlek och avvisa tre av kvinnorna. Länge höra vi dem i skogen skrika och gräla.

Utkomna på Keski-Kuittijärvi sjö, utbreder sig en oändlig vattenyta framför oss. På ett smalt ställe österut mellan två holmar synes ej land.

Under färden undra vi, om även Uhtua skall såsom Vuokkiniemi komma våra förväntningar på skam. Men då vi vika om en udde, som undanskymt byn för oss, se vi från båten, att våra farhågor äro ogrundade vad dess storlek och utseende vidkommer.

Anblicken är ganska ståtlig. I botten på en stor halvmånformig vik höjer sig en hög, brant, trädlös sandbank, parallellt följande strandbrädden. På denna profilerar sig mot luften en lång rad gårdar samt tvenne kyrktorn. Såsom förgrund till denna tavla står ett stort träkors på en stor sten mitt ute i viken.

Vänder man blicken österut, synes Kuittijärvi sjös vida yta. En skogbevuxen ö reser sig ur vattnet på 6 à 7 versts avstånd från byn och skymmer något av horizonten. På båda sidor om denna ö synes sjöns krusiga yta sträcka sig i oändlighet österut. Här synes endast himmel och vatten.

Då vi närma oss Uhtua, påminner jag mig, att jag där har en bekant, Vassili, och så snart vi landat begiva vi oss till hans ståtliga gård. Vassilis och min bekantskap förskriver sig från senaste vinter, då jag vistades på en gård djupt inne i Tavastland, och han som gårdfarihandlare med sin stora ränsel besökte gården. Jag hade slagit mig ned här för att på ort och ställe göra studier till illustrationer till Runebergs »Elgskyttarne», och Vassili kom, sänd av en mild försyn, för att med sin ränsel stå modell till »den varubeprisande Ontrus». Han fick vid detta tillfälle ett löfte av mig att komma och besöka honom i Uhtua, under den resa jag just då planerade.

Jag infriade nu mitt löfte och bad Vassili mottaga oss och vår packning över natten. Mannen såg till en början synnerligen flat ut och kände knappast igen mig, men då jag påminte honom om ort och datum för vårt sista sammanträffande, drog han sig allt till minnes och önskade oss hjärtligt välkomna. I gården fanns tvenne främmanderum och de upplätos båda åt oss.

Under det vi sutto vid samovarbordet fingo vi besök av Popen, en mycket vänlig man, med vilken vi redan i Vuokkiniemi gjort bekantskap. Han bjöd oss till sig på té på aftonen, och vi lovade komma, sedan vi gjort en rundtur i byn.

Uhtua by skulle i månget land hedras med namn och värdighet av stad. Byn räknar 180 gårdar och enligt uppgift skall innevånareantalet uppgå till 800. Större delen av gårdarne ligger på den ovannämnda sandåsen invid sjön. Här resa sig även

byns tvenne kyrkor, en äldre, numera övergiven, och en nybyggd. Ungefär mitt uti denna del av byn utbredar sig ett torg omgivet av större och mindre gårdar samt sjöbodar utmed sandåsen mot sjön. Mittemot dessa på andra sidan torget står en stor gård med namnet »Upravlenje» målat på ett vitt bräde. Det är ortens rådhus. I administrativt avseende äro antagligen de byar lätt räknade, som kunna mäta sig med Uhtua. Av de 800 innevånarne äro 120 ämbetsmän, en präst och 18 poliser, således en polis för varje tionde gård. Som synes är det väl sörjt för den allmänna säkerheten i Uhtua.

På andra sidan sandåsen på båda stränderna av en mindre å utbreda sig de övriga gårdarne. Av åkrar synes ovanligt litet, men däremot är denna nedre del av byn omgiven av vidsträckta ängsmarker. Bortom dessa vidtager en kal sandmo, som i sin tur avbrytes av furuskogen. I sin helhet och till sitt byggnadssätt företer Uhtua ungefär samma anblick som de två sista byar vi genomrest. Gamla karelska gårdar stå sida vid sida med nymodigare hus uppförda enligt skandinaviskt mönster.

I klädedräkten spåras här mindre inflytande västerifrån.

I dessa nordliga trakter möta oss inga synnerligen anmärkningsvärda företeelser på folkdräktens område. Såsom jag redan förut nämnt blir »kosto» här uppe allt allmännare, tills slutligen sarafanen alldeles försvinner i trakterna kring Pääjärvi.

Såsom komplement till den ärmlösa koston förekommer här uppe ett egendomligt plagg bestående av tvenne ärmar sammanhållna till ett helt av tvenne band, som löpa över ryggen, det ena ovanom skulderbladen, det senare en fot lägre ned.

Huvudbonaderna äro i allmänhet desamma som söderut. Kring Tuoppa- och Pääjärvi förekommer en liten variation av sorokkan, i det dess övre, uppskjutande del är tvekluven.

De båda snibbarne hållas upprätt av ett par hornliknande bihang fästade i undermössan, som kallas »sampsuri».

I stället för band i håret begagna flickorna ofta en upprättstående skärm, som omgiver huvudet och är överklädd med rött »kumatsch»-tyg samt en guldgalon över själva pannan.

Vår afton tillbringa vi på ett angenämt sätt hos den gästvänlige Popen, som gav oss allehanda upplysningar om den väg vi hade att resa. Han uttryckte sig visserligen med svårighet på finska, men med god vilja å båda sidor fortgick dock samtalet kring téglasen i flera timmar.

Då vi begåvo oss hem, ledsagade oss Popen ända till Vassilis port. Under vägen lät han oss bese den nya kyrkan, vars inre bestod av tre höga luftiga rum upplysta av höga breda fönster. I förrummet fanns en stor ugn för kyrkans uppvärmande. Mittelrummet och förrummet stå i samband med varandra genom en vid öppning i väggen, som nästan gör dem till ett enda rum. Mittemot denna öppning upptar altaret hela kyrkans bredd. En liten dörr till vänster leder till det tredje rummet, där kyrkans böcker och dyrbarheter förvaras. På altarväggen och i detta senare rum förekommo en del gamla ikoner och bilder målade på trä, några av stora dimensioner. Dessa tavlor äga onekligen ett stort konstnärligt värde och förskriva sig från det gamla av ryska myndigheterna för ett tiotal år sedan upphävda raskolnikklostret på ön Saari i Tuoppajärvi.

Såsom minne anhöll Popen att få överlämna ett blad av en predikan eller bibelförklaring, med vars utarbetande han just var sysselsatt. Detta arbete var skrivet på karelsk finska, återgivande språkljuden såsom han uppfattat dem med ryska bokstäver. Denna handskrivna text skulle sedermera av honom innantill uppläsas. Detta var enda sättet att få folket att förstå

ett ord därav. Jag har tillåtit mig nämna detta såsom varande särdeles belysande för språkförhållandena i nordöstra ryska Karelen.

Sohjanansuu 8. augusti.

Den 5 augusti på morgonen avtåga vi med Renne och två bärare till Röhö, vårt närmaste, fyra mil avlägsna mål.

Vi tillryggalägga omkring tre verst i båt upp genom den del av byn vi ej sett. Denna del av Uhtua är särdeles vacker och många brädfordrade, målade gårdar synas från båten. Vid en liten bro stiga vi i land.

Nu börjar marscherandet på allvar. Vi ha beslutat nå Röhö till kvällen. Början av vägen är utmärkt, synnerligen de femton första versten, som tillryggaläggas på god sandväg i hastig takt. Vägen går över höga sandkullar med glest stående tallar och erbjuder vackra vida vyer över landskapet öster och väster ut. Den sista milen genom ett nästan oavbrutet kärr blir dock besvärlig, och med rätt glada känslor varsna vi i halvmörkret vid 10-tiden de första husen i Röhö. Av starsinan (kronofogden) i Uhtua hade vi fått ett brev att överlämna till hans hustru, som bodde på deras gård i Röhö. Vi gå genom den sovande byn till starsinans gård och väcka med bultningar upp värdinnan. Vi mottogos med den vanliga karelska gästfriheten och bjudas upp i kornitzan, där samovar och mat framställas. Värdinnan är stor, fet och ståtlig, av hittills i Karelen osedda dimensioner. Hon kan ej läsa och beder oss därför läsa upp mannens brev till henne. Brevet börjar med hälsningar och giver sedan upplysningar om vilka vi äro: En av oss är svenske konungens brorson, den andre en hög Helsingfors-herre. Våra bärare stirra häpna på varandra. Ej mindre häpna stirra även vi på varandra, men hålla oss allvarsamma och söka se oberörda ut.

Viikka och Renne i skogen.

Det är med oblandade känslor av glädje vi slutligen se vår ståtliga värdinna ordna våra bäddar på golvet. Vi hava tillryggalagt de fyra milen på 10 timmar, en middagsrast på två och en halv timma inberäknad, så att vi hava förhoppningar på en god och djup sömn. Dessa förhoppningar gäckas dock på ett grymt sätt på grund av den kvava, varma luften i stugan. Det är därför rätt långt lidet på morgonen den 6 augusti, då vi med en man och en gumma såsom bärare börja vår vandring mot Tuoppajärvi sjö.

Vägen går över Suurijärvi och Vaarakylä byar. Till Suurijärvi är omkring två mil mycket besvärlig vandring. På denna väg-

Författaren.

sträcka händer något synnerligen ovanligt: två stora tjädrar flyga upp. Då vi på hela vår vandring knappast sett ett liv, hålla vi bössorna i fodral och ammunitionen inpackad, varför det ej denna gång blir någon jakt av, huru välkomna de två tjädrarne än varit såsom utfyllnad på vår tämligen enformiga matsedel.

Suurijärvi by, dit vi vid tre-tiden anlände, blev ej någon trevlig erfarenhet. Gården, där vi togo in, var vanskött och snuskig och föga inbjudande såsom kvarter. Värdfolket var

borta, så att vi fingo reda oss själva, och tillagade så gott vi kunde en måltid på bröd, té och buljongkapslar. Vår avsikt hade varit att nå Tuoppajärvi före nattens inbrott. Detta förklarades av vår hemvändande värd för absolut omöjligt, då ingen i byn skulle vilja komma med så långt. Däremot råddes vi att begiva oss till Vaarakylä, där gästgiveri fanns, och därifrån båtskjuts kunde erhållas ända upp till Pääjärvi. Kl. 9 på aftonen efter två timmars vederkvickande sömn, begåvo vi oss på väg till Vaarakylä.

Vi komma fram mitt i natten och bulta på första bästa dörr. Vi visas till gästgiveriet. Boum, boum, slår jag med min käpp under ett fönster. Inifrån höres en röst:

— Kuka siellä on? — Vem är där?

— Terveenä eläät. Onko täällä stansia?

— Varen hälsade. Finnes det härbärge här?

— Stansia, svaras det på denna fråga och genast därpå höres dova ljud av steg i trappan.

Våra bärare hade försäkrat oss, att här norrut skulle det överallt se ut som i Suurijärvi, men till vår glädje och överraskning såg det helt snyggt och hemtrevligt ut i stansian. Efter en liten supé bestående av té och smörgås insomna vi gott vid tvåtiden. Klockan 8 följande morgon äro vi redan i rörelse och vidtaga åtgärder för att skaffa båtskjutsen, som skall föra oss den fem mil långa vägen till Sohjanansuu by vid Pääjärvi sjös södra strand. Hela byn kommer i gräl om äran och förmånen att skjutsa de två höga resenärerna. Efter ett förfärligt hojtande och kaklande uppnås slutligen enighet, och två män och två kvinnor, varav den ena är gästgiverivärdinnan, anmäla sig som utsedda till det maktpåliggande värvet. Byns båt ligger under lås och bom vid stranden av den mot Tuoppajärvi, norrut fly-

tande Valasjoki å. Vi hava fyra verst att gå. Framkomna befinnes naturligtvis nyckeln vara glömd, men hänglåset delar den gordiska knutens öde och avhugges med vår yxa. Vi komma lyckligt ned för ån och ut på Tuoppajärvi sjö vid Valasjoki by. Sjön gör mera intryck av hav än insjö, och österut kunna vi ej på en vid sträcka skönja spår av land. En groft byggd stockbrygga och kraftiga båtar nedanför byn bidraga ytterligare att stegra intrycket av hav.

Men nu börja gummorna krångla. De vilja ej ro över den stora Tuoppajärvi och ända till Sohjanansuu. Häremot förklara vi bestämt, att då vi tagit skjutsen till Sohjanansuu, någon betalning för densamma ej kommer att lämnas förrän vid resans slutmål. Denna förklaring har en lugnande inverkan på de båda damerna, på värdinnan till och med så lugnande att hon lägger sig att sova på båtbottnen. Omsider nå vi Sohjanaälvens början.

Den stora Tuoppajärvis avlopp sker norrut mot Pääjärvi sjö genom Sohjana älv. Älven börjar med en kort fors. Nedanför denna finna vi en båt med en gumma och en flicka som begiva sig till Sohjanansuu. Vi fortsätta färden nedför älven i gummans båt. Sohjanaälven är bred, forsfri med svag ström och dess stränder utgöras av till en början rätt höga sandåsar. Vattnet är kristallklart och rinner över en hård, grund sandbotten.

Mycket hade vi väntat av denna vår utflykt norrut, men icke desto mindre blevo vi överväldigade av det storartade naturskådespel, som öppnade sig för våra häpna blickar, då vi från Sohjanaälvs mynning gledo ut på Pääjärvi.

Den stora sjöns yta låg oljeblank och lugn, i sina svaga dyningar med slingrande spegelbilder återgivande den glödande aftonhimmeln, dess vilda jakt av trolskt sönderslitna, gredelina, rödkantade molnmassor. Långt i fjärran på andra sidan synas två

Oulanka by.

knappast skönjbara gråa stoder, två fjälltoppar, och emellan dem övergå himmel och vatten omedelbart i varandra, bildande en ljusare grå bakgrund till de avlägsna fjällen. Till höger om oss på några versts avstånd resa sig skogiga höjder, till vänster tätt invid sjön utbreder sig byn Sohjanansuu.

Av vissa små motgångar som vi haft på vägen från Uhtua, drogo vi den slutsatsen, att vistelsen vid Pääjärvi sjö skulle bliva mindre angenäm. Överenskommet var också, att den skulle göras så kort som möjligt. Men här liksom i Vuokkiniemi mötte oss motsatsen till vad vi väntat, dock denna gång till vår synnerliga tillfredsställelse. Handlanden Pestrikoff, infödd karelare, i vars gård vi anhållit om inkvartering, bemötte oss med den älskvärdaste gästfrihet, som i våra reseminnen gör vistelsen i Sohjanansuu till en av de angenämaste hågkomsterna.

Gården, i vilken vi med sådan vänlighet mottogos, äges gemensamt av tvenne bröder, som äro huvudmän för en av de två ätter, vilka uteslutande bebo Sohjanansuu by.

En Pestrikoff var den förste nybyggaren på stället. En annan nybyggare tillkom senare. Genom giftermål familjerna emellan, och hustrur hämtade från andra byar ökades snart dessa båda ursprungliga familjer, och nu bilda de ett helt samhälle på ett trettiotal gårdar.

Bröderna Pestrikoff, våra värdar, äga tillsammans en handelsbutik i Salo köping, nära Åbo. Bröderna äro turvis i sin hemort och turvis sköta de affären i Salo. Vår värd, den nu hemmavarande Pestrikoff, är en kort, undersätsig man, rödhårig och rödskäggig med små guldringar i öronen och för övrigt fryntlig och älskvärd.

Under den dag vi återhämtade oss från våra senaste ansträngningar började den nio mil avlägsna Paanajärvi sjö i Kuusamo

att leka oss i hågen, utan att vi egentligen till en början riktigt vågade meddela varandra vår lust att även hinna dit upp och där uppe möjligen träffa vår gemensamme vän och kamrat målaren Gallén, som vi innan vår avresa hört ämna begiva sig till dessa trakter.

Vi hade hunnit på oberäknat kort tid till Pääjärvi och hade följaktligen några dagar till överlopps.

Det prövades och pratades i oändlighet, och innan vi visste ordet av, var aftonen inne och med den beslutet att följande förmiddag begiva oss i väg till Paanajärvi.

Rajala, Paanajärvi 11. augusti.

Större delen av vår packning överlämnas i vår vän Pestrikoffs vård ävensom dagböcker och teckningssamlingar, och vid tolvtiden andra dagen begiva vi oss över den vida, härliga Pääjärvi i strålande solsken. Västerut från vår nordliga kurs synes blånande höjder, som sägas vara Finska »vaaror». Rätt framför oss reser sig ett högt, vackert fjäll, Päänuorunen, det högsta i dessa trakter. I nordväst skymtar också snart Kivakka, en långsträckt, imponerande, mörkblå massa, som i kvällskymningen höjer sig ur ett kringliggande låglänt, skogigt landskap. Kort före ankomsten till Oulangansuu lämnas en annan vacker »vaara» tillhöger om vår kurs. Det är Kiperäis vaara med sin ett jungfrubröst liknande topp. Då vi styra upp i Oulankaåns mynning, står det stolta Kivakkafjället, mörkt och hotande över den lilla byn, som utsträcker sina husrader på en låg sandås vid stranden. Ju mera vi närma oss, framträda husen och den lilla kyrkan med sina lökkupoler på den blekröda natthimmeln, liksom lösgörande sig ur Kivakkas famntag. Vi landstiga på den kyrkan motsatta

stranden, bulta upp folket på gästgiveriet, och anhålla om bäddar, té, smör, bröd m. m. som vi äro vana vid. Men av allt detta finnes ej mer än en tom tékanna och en ruskig, rutten träsäng. Intet bröd annat än barkbröd, intet smör, ingen mjölk, ingen madrass. Troende, att det beror på oginhet letar jag fram mitt ryska respapper, tar fast i värden, läser lagen för honom, sedan måttet blivit rågat med två genom dörren inkastade, smutsiga, stinkande renfällar. Han tar vackert till bönboken och påstår med många ursäkter, att han själv ej har något, vilket bekräftas av vårt skjutsfolk. Hö inskaffas och med pressenningar och väskor, laga vi som vi kunna en bädd. Té, bröd och smör ur egna förråd framdragas och sedan insomna vi ovaggade, glömmande resans besvärligheter.

Följande dag anskaffas skjuts till Paanajärvi. En finsk smed och hans båda söner fungera såsom skjutskarl och bärare. Vägen bär nu uppför Oulankafloden, som i sitt nedre lopp är bekvämt farbar. Den slingrar sig i vida bågformiga krokar mellan höga sandstränder. Längre uppåt blir strömmen starkare och här och där störtar vatten över klippbädden bildande brusande forsar. Paanajärvi sjö i Kuusamo socken är den enda av Finlands talrika sjöar, som hör till Vita Havets vattensystem. Den utrinner genom den forsrika Oulankaälven i Pääjärvi. Under sina många slingringar kommer floden helt nära till foten av Kivakkafjället. Vädret är härligt och klart så att en bestigning beslutes.

Innan vi nådde fjällets fot, hade vi på älvstranden sett renar, de första vi någonsin sett i frihet.

Älvlandskapet tätt under Kivakka fjäll är onekligen det vackraste och mest imponerande, som mött oss under vår långa resa, och dess motstycke står helt säkert ej att finna annat än i Norge, Alpländerna eller det fjäll- och älvrika Lappland. Fjället

ser nedifrån högt ut, men man kommer till sin förvåning oväntat hastigt upp till dess topp. Det står nämligen på en låg och jämn sandslätt vilket kommer dess höjd att synas betydligare än den i själva verket är. Under uppstigningen arbetar man sig fram genom tät och vacker skog. Brant är stråten. Slutligen skymta toppens nakna klippor fram mellan träden, och snart kommer man ut från småkskogen på en ljunghed, ifrån vilken toppens väldiga klippblock, hårda, mörka, resa sig och avteckna sina brutna, hårda kantlinier mot himmeln. Högst upp på en klippa synes en grenig buske röra sig mot den högblå luften. Det är en stor ren, som högst uppe på fjället söker sin lav mellan stenarne. På toppen mötas vi av ett storartat mäktigt intryck av vildmark. Här utbreder sig i det strålande sommarvädret en härlig utsikt. Mot norr och söder igenkänna vi fjällen, som vi från båten sett. Åt sydost sträcker Pääjärvi sin vida, fem mil breda yta av en ljuvlig blå färg, som avtager mot horizonten, förlorande sig i svaga dimmor, vilka bilda övergångar till den ljusare blå luften, som välver sig hög, ren över våra huvuden. Man står förtrollad inför det enkla, men så majestätiska skådespelet, sökande en vilopunkt för ögat, en by, en koja, ett spår av medmänniskor. Oulangansuus små hus är det enda som på avstånd synes, i slutet av den ormlikt slingrande floden. Överallt eljest endast ödemark, öken, klippor, mörk furuskog, oändliga vatten. Men dagen lider mot sitt slut, med ledsnad vänder man sina steg nedåt mot den mörka, dystra skogen, mot jordelivets sorger och fröjder, sedan man för ett ögonblick svävat med tanke och fantasi under himmelns fria valv, utöver berg, utöver skog, utöver vida sjöar. Under vägen ned har aftonen kommit. Västerhimmeln brinner högröd bakom och på sidorna om fjället. Floddalen med sin yppiga, vilda växtlighet ligger

försänkt i ett blågrönt halvdunkel. Med båten kunna vi ej längre färdas. Den lämnas nedanför en hög strandsluttning bevuxen med höga granar. Efter någon kilometer höres dånet av Kivakka fors. Vi möta en flock renar, som ej låta störa sig, och snart stå vi vid forsen på en hög brant strand. Cyklopiska svarta stenblock ligga kringvräkta i de böljande, hoppande, dånande, nedstörtande vattenmassorna; och såsom en ram till detta står en mörk, vild skog, ett högt fjäll, en flammande röd himmel.

Sent, nästan i mörkret komma vi till Vartiuslampi by, den sista på ryska sidan. Vi se den dyka upp ur ett dimhav, då vi närma oss med båten, som vi funnit ovanför fallen. Vi tillbringa natten här, och påföljande morgon fortsättes resan med en ny skjutskarl, en gammal Karelare, uppför floden. Vi arbeta oss med mycket stakande, roende och knogande motströms uppför forsarne till Paanajärvi. Denna två mil långa, men endast några tusen meter breda insjö hör man ofta prisas för sin ovanliga skönhet. Den skall onekligen tjusa en resandes öga, som över Kuusamos enformiga högslätt letat sig fram hit, i närheten av Polcirkeln, men med Pääjärvi, Kivakka fjäll och fors i minnet förefaller denna flodliknande sjö enformig med sina jämnhöga skogbevuxna stränder.

På Rajala träffa vi på aftonen Gallén. Ett stycke från gården vid ett täckt vattenfall sitter han vid sitt staffli i fullt arbete. Modellen, en vallpojke, som blåser i näverlur, står invid en liten stockeld, vars fina blå rökstrimma av en sakta bris drages ut över sjön. Bredvid Gallén sitter hans fru och dottern Mariatta sysslande med tépannan. Vi smyga oss försiktigt, osedda, närmare och krypande på marken kommer jag intill Gallén och slår honom på axeln. Mållös förvåning och broderliga famntag. Renne, som också hunnit till stället, blandar sig i festen. I hans öga

glimmar en tår, då Gallén tar honom i famnen. Modellen avskedas, och det blir tékalas med en välkomstskål drucken i té ur en bleckmugg, som går laget runt. På Rajala tillbringa vi en hel dag, den hetaste på hela resan. Hettan blir fram på dagen så överväldigande, att vi ligga halvnakna och flåsa på gräsmattan. Genom att den brantstupande stranden vetter rakt mot söder, är här ofta om sommaren så hett, att vindruvan påstås skulle kunna bringas till mognad om den blott kunde övervintra. På de stockväggar, som stå vända mot söder, synes också spår av denna ovanliga hetta. Solstrålarna locka safterna ur det kådiga träet, förtorka dem så att stocken förvittrar och får småningom utseende av att vara av eld svedd.

Sohjanansuu 13. augusti.

Den 12 augusti kl. 7 på morgonen börjar färden söderut nedför forsarne i Oulanganjoki. Karelaren, med vars båt vi färdas, hade vid stakningen uppför forsarne visat sig osäker och föga bevandrad i forsfart. Forsarne voro som vanligt orensade från sten och ganska häftiga och svåra. Renne åtog sig trots detta med bestämdhet uppdraget, att helbregda lotsa oss ned för de tre första, de svåraste. Jag hade redan vid min förra resa varit i tillfälle att se Renne vid styråran och visste av gammalt, att vi kunde förtro oss åt hans säkra hand och blick, oaktat forsarne voro för honom fullkomligt okända. Här visade sig Renne också vara karl. Något framåtlutad, med ena knäet mot båtkanten och ett säkert tag om styråran med båda händerna, stod han spejande, sökande den rätta strömfåran, uppmärksammande varje våg, varje sten, varje virvel. De skarpa ögonen blänkte som stål under hattkantens skugga. Det magra ansiktets alla

senor och muskler stodo spända, munnen halvöppen, färdig att utslunga en kort befallning åt karelaren vid årorna. Det var vackert att se denna vid andra tillfällen tankspridda, nervösa människas hela energi, hela skarpsinne, påpasslighet, sinnesnärvaro koncentrerade och avspeglande sig på anletsdragen.

För att undgå gästgiveriet i Oulangansuu, där ingenting stod att fås, ville vi försöka att utan uppehåll tillryggalägga den nio mil långa sträckan mellan Rajala gård och Sohjanansuu. I Vartiuslampi by drucko vi vid middagstiden ett glas té och befunno oss vid nio tiden på aftonen i Oulanka älvs mynning. Vi hade ej på hela dagen förtärt något och hade ej medtagit någon matsäck, förvissade om att vi under resan utför älven skulle få fisk. Men något napp hade ej känts på draget och hungern började göra sina krav gällande efter den fjorton timmar långa rodden. Bäst som vi sitta i våra dystra betraktelser, fantiserande om halstrade köttstycken och stora grötfat, håller reven på att ryckas ur fingrarne på Vikström. Nu blev det liv i båten och allt gjordes klart att mottaga den efterlängtade middagen. Reven halas försiktigt upp, slingrande och farande av och an i vattnet. Det var något stort på kroken. Plötsligen hoppar en stor fisk upp över vattenytan, slår ett slag i luften och försvinner åter. Ett ögonblicks ångest innan man hinner övertyga sig om att middagen ej sluppit lös från kroken. Den kommer närmare båten. Det skimrar i vattnet. Det är en stor forell. Under dödstystnad höjes sakta fiskyxan, fisken gör ett slag närmare ytan, det viner till, hullingarne hugga sig in i det röda köttet, och i nästa ögonblick ligger den sköna fisken sprattlande på båtbottnen kvarhållen av sex ivriga händer.

Årorna fingo ny fart, skummet yrde högre kring förstäven, man hade en festmiddag i sikte. Snart voro vi också i land på

en holme. Inom några minuter slingrade sig stockeldens lågor upp i mörka natten med sitt oroliga sken målande buskar och björkstammar röda. Det stekta fiskflottets os svävade som den behagligaste parfym i luften.

Mera välsmakande middag tror jag sällan har ätits. Matsedeln hade att uppvisa följande rätter: Smörgåsbord med gravlax, buljong, halstrad forell, té.

Sedan hungerns krav blivit på ett så tillfredställande sätt tillgodosedda, söker var och en sig en bekväm plats i gräset kring stockelden. Snart vilar nattens lugn över det lilla lägret. Inrullad i min filt bredvid de båda karelarne, våra skjutskarlar, ligger jag en lång stund vaken och ser ut på landskapet i den början nattens halvdunkel. Kring topparne på Päänuorunen, det högsta fjället, och Kiperäis, det vackra jungfrubröstet, ha lätta dimmor lägrat sig, en och annan stjärna glimtar här och där. Elden flammar emellanåt till och utsänder då och då en flock små dansande gnistor, som ett ögonblick irra på den svagt färgade natthimmeln, sökande sig en plats för att därifrån lysa i kapp och fördunkla de milda bleka stjernorna. Karelarne och Viikka sova tungt. Renne ett stycke från mig på andra sidan elden vänder och vrider oroligt på sig, då och då resande på sig för att med en skarp blick betrakta karelarne, ännu ej befriad från sin misstänksamhet. Elden belyser honom svagt. Han lägger sig ned igen och stirrar med sina små blå ögon in i den slocknande brasan. Han ser fundersam ut. Hustrun och de små flickorna äro långt borta söderut i Finland, kanske som bäst sysselsatta med att bärga de sista magra hötapparne. Han somnar slutligen. Småningom smälter allt tillsammans, en sövande, ostörd tystnad tynger slutligen mina ögonlock till sömn, och den nordiska höstnatten utbreder sitt dok över de fem

sovande männen. Vid tvåtiden rustas åter till avfärd i det disiga månljuset, och efter sex timmars rodd landstiga vi nedanför Pestrikoffs gård.

På denna sista kurirfärd behövdes en grundlig vila. Efter ett dygns vistelse i nämnda by togo vi avsked av vårt särdeles älskvärda värdsfolk. Halva byn följde oss ned till båten, och länge stodo de, kvinnor och män, spanande efter de bortresande främlingarne, som gjort ett oväntat avbrott i deras enformiga liv.

Hyrynsalmi 18. augusti.

Den 14 augusti lämna vi det gästvänliga Sohjanansuu och färdas några kilometer uppför Sohjanaälven, tills vi nå mynningen av en från sydvest kommande biflod Pointsele. Efter en lång rodd uppför denna och en än längre och besvärligare vandring komma vi omsider till en liten fattig gård vid stranden av Korpijärvi. Stället är så fattigt, att gårdsfolket beder oss ej stanna, utan fara vidare med båt över till Aho gård. Här mottagas vi med den vanliga karelska gästfriheten. Vi anlända mitt på natten. Pirttigolvet är fullt med sovande folk, som ligga i klungor familjevis. De rusa alla upp för att giva oss plats. Sedan vi inmundigat några efter den tröttsamma färden upplivande glas té, visas vi av värden upp i kornitzan, som i denna gård tyckes användas till mjölkkammare.

Nästa station på vår färd hemåt blir enligt upplysningar Suvanto, där vi mottagas åter en gång med största gästfrihet av den vänlige pratsamme värden på stället. I denna gård finna vi en riklig skörd mönster i en hop vantar, skjortor och annat, som värden hämtar från förvaringsboden.

Vi skriva nu den 16 augusti och ha ej mer än något över en dags marsch till gränsen. Men denna blir den svåraste av alla vi haft. Den är lång. Till närmaste gård, vårt nästa nattkvarter, är 40 verst mest på obanade vägar tvärs igenom ödemarken, över sanka kärr, över älvar, genom vild skog. En ung man med sin unga särdeles vackra 18-åriga syster ledsagar oss. Detta blir vårt sista bästa intryck av Ryska Karelen, sagolandet, Kalevalas hemvist, och försynen har sörjt för att det skall bliva angenämt. Vägen går länge genom öde trakter. Vi vada och plumsa i kärr och moras, kravla oss över en brusande fors på kullvräkta gungande stammar. Vi rasta vid ett stort kärr omgivna av nordisk ödslig natur, och renar se vi titt och ofta springande på vida moar. På natten komma vi äntligen fram. Gården, ehuru belägen på ryska sidan tre verst från gränsen, är alldeles lik finska bondgårdar och folket bär den i Finland vanliga dräkten.

Nu skilja oss endast tre verst från Finland, och kl. 2 den 17 augusti dåna tvenne skott på gränsen mellan ryska Karelen och sydligaste spetsen av Kuusamo socken. Mitt i gränsrån avfyras ett avskedsskott till det gästvänliga Karelens ära och ett såsom hälsning till Finland, vars mark vi i nästa ögonblick trampa. Vår middag ätes i finsk gård, av vars värd vi mottagas på det lugna, finska maneret. På vår fråga om vi kunna få middag, svarar han, sedan han skjutit mössan åt sidan och rivit sitt toviga ljusa hår:

— Eiköhän tuota saane?! Månne man nu ändå ej ska kunna få de?!

Härefter gick det snabbt söderut. Snart voro vi vid farbara vattendrag, som förde oss genom otaliga forsar hemåt. I Hyrynsalmi skildes vi från vår gode, trogne Renne. Avskedets stund

Antti Kurvinen.

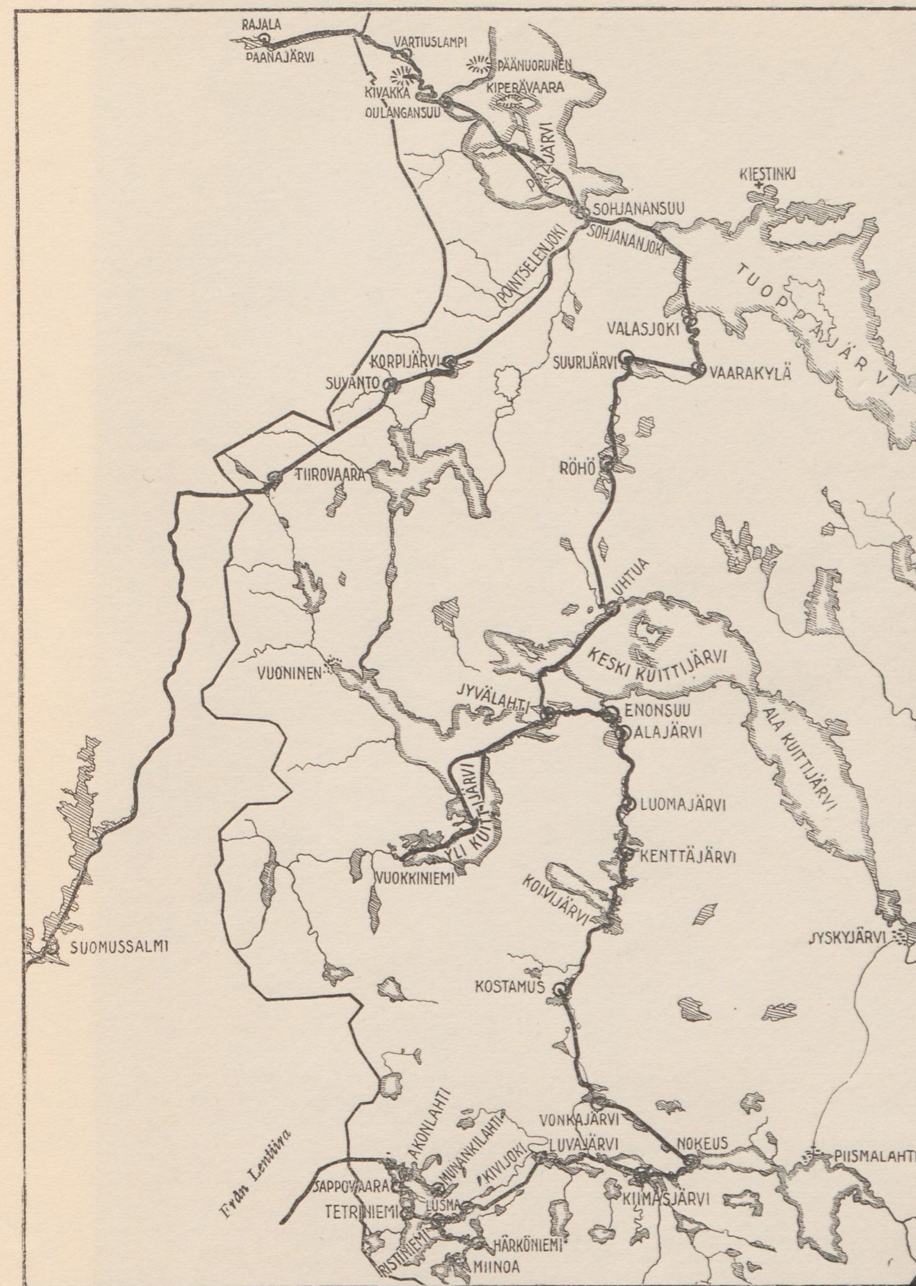
var mycket vemodig. Vi hade fäst oss vid vår Renne, vi hade vant oss vid hans redbara, vackra, blå ögon, hans magra anlete, hans omsorger om våra personer och effekter. Även Renne tycktes, ehuru ett ödemarkens barn, berörd av avskedets vemod. Hans trogna ögon fuktas, hans djupa basröst darrar, han trycker hårt våra händer och går sedan rakt, stadigt, med långa steg utan att vända sig om, mot sitt hem, sitt lilla torftiga rökpörte, långt borta i ödemarkerna i Kuhmo där maka och barn ängsligt

vänta. Ännu en stund se vi honom med vår kopparpanna, ett minne av oss, dinglande vid kontins bärrem på hans rygg. Vi vända tyst tillbaka till gästgiveriet. Det kännes tomt efter vår Renne.

Renne.

BILDFÖRTECKNING.

Enligt ritning av Emil Wikström 1892.

